

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET BİLİM DALI

TÜRKİYE’NİN ULUSLARARASI SOSYAL HİZMETLERİ:
TÜRK KIZILAYI, TÜRKİYE DİYANET VAKFI,
TÜRK İŞBİRLİĞİ VE KOORDİNASYON AJANSI BAŞKANLIĞI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma Zehra Aktaş

İstanbul

Temmuz 2017

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET BİLİM DALI

**TÜRKİYE’NİN ULUSLARARASI SOSYAL HİZMETLERİ:
TÜRK KIZILAYI, TÜRKİYE DİYANET VAKFI,
TÜRK İŞBİRLİĞİ VE KOORDİNASYON AJANSI BAŞKANLIĞI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma Zehra Aktaş

Danışman: Doç. Dr. Faruk Taşçı

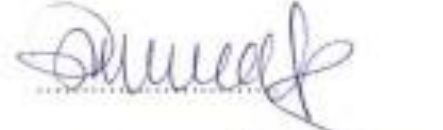
İstanbul

Temmuz 2017

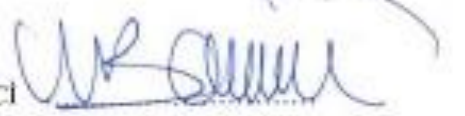
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Sosyal Hizmet Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan Prof. Dr. Kadir CANATAN

Üye Yard. Doç. Dr. Mehmet BİRİNCİ

Üye Doç. Dr. Faruk TAŞCI (Danışman)

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. İbrahim GÜNEY

Enstitü Müdür V.

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Fatma Zehra Aktaş

Temmuz 2017

TEŞEKKÜR

Çalışmamızın tamamlanmasında anlayış ve yardımlarını eksik etmeyen, yöntem bilgisi ve titizliğiyle çalışmanın her aşamasında bilgi, şefkat ve desteğini esirgemeyen danışmanım, kıymetli Hocam Faruk Taşçı'ya şükranlarımı ve minnettarlığımı sunarım.

Tez sürecime teknik açıdan destek veren değerli arkadaşım Sevda Güneş'e ve Ahmet Emin Baysal'a, manevi desteğini esirgemeyen aileme, değerli eşim Abdullah Fatih Aktaş'a ve tez jüri üyesi hocalarım Kadir Canatan ve Mehmet Birinci Hocalarıma teőekkürü borç bilirim.

Son olarak çalışmamı her geçen gün yokluğunu derinden hissettiğim ahiret yurduna intikal etmiş olan biricik babacığım İbrahim Demir'e ithaf ediyorum.

Fatma Zehra Aktaş

Temmuz 2017

ÖZET

TÜRKİYE’NİN ULUSLARARASI SOSYAL HİZMETLERİ: TÜRK KIZILAYI, TÜRKİYE DİYANET VAKFI, TÜRK İŞBİRLİĞİ VE KOORDİNASYON AJANSI BAŞKANLIĞI

Fatma Zehra Aktaş

Yüksek Lisans, Sosyal Hizmet

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Faruk Taşçı

Çalışmanın konusu, Türkiye'nin dış yardımlarında etkili olan Türk Kızılayı'nın, Türkiye Diyanet Vakfı'nın (TDV) ve Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı'nın (TİKA) yurt dışı sosyal hizmet faaliyetlerinin araştırılması ve elde edilen veriler ışığında kurumların değerlendirmesini yapmaktır. Bu bağlamda çalışmanın amacı, araştırma yapılan sahaya ve sosyal hizmet çalışanlarının birikimlerine katkı yapmak, kamu ve sivil sosyal hizmet kurumlarına akademik anlamda bir farkındalık oluşturmak ve üç kurumun araştırmaya konu olan alandaki mevcut durumlarının tespitini yapmaktır.

Tez çalışmasında, her üç kurumun dış yardım faaliyetleri resmî veriler ve kaynaklar ışığında incelenmiştir. Araştırmanın sonucu; Türk Kızılayı, TDV ve TİKA'nın, son yıllarda gerçekleştirdikleri yurt dışı sosyal hizmet faaliyetlerinin uluslararası kamuoyunda ülkemiz için olumlu bir imaj bıraktığıdır. Üç kurumun yurt dışında gerçekleştirdiği sosyal hizmet faaliyetlerinin, resmî kalkınma yardımları ile birlikte değerlendirildiğinde bugün Türkiye'yi insani yardımlar konusunda dünya sıralamasında ikinci sıraya yükselmekle beraber sosyal hizmetlerin önemine büyük

katkı yaptıkları görülmüştür. Türk Kızılayı ve TDV yurt dışındaki insani yardım faaliyetleriyle ön plana çıkarken, TİKA insani yardım faaliyetleri ile beraber kalkınma yardımları ile ön plandadır. Dış yardımların ülkelerin uluslararası platformlarda imajını olumlu etkilediği sonucundan hareketle üç kurumun kalkınma yardımlarını artırarak sosyal hizmet bağlamında gerçekleştirdikleri faaliyetlerin, Türkiye'nin yeni küresel düzenin imarında söz sahibi olmasına olumlu katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: sosyal hizmet, TİKA, TDV, Türk Kızılayı, dış yardım, kalkınma yardımları, insani yardım, kamu diplomasisi, uluslararası ilişkiler

ABSTRACT

**TURKEY’S INTERNATIONAL SOCIAL SERVICES:
TURKISH RED CRESCENT, TURKISH DIYANET FOUNDATION,
REPUBLIC OF TURKEY PRIME MINISTRY TURKISH COOPERATION
AND COORDINATION AGENCY**

Fatma Zehra Aktaş

Master of Arts, Social Service

Thesis Supervisor: Associate Professor Faruk Taşçı

The subject of the work is to investigate the foreign activities of the Turkish Red Crescent, the Turkish Religious Foundation (TDV) and the Turkish Cooperation and Coordination Agency (TIKA) which are major components of Turkey's foreign aid, and to analyze the institutions in the light of the obtained data. In this context, the purpose of the study is to contribute to this research field and to the accumulation of social workers' experiences and to create an academic sense of awareness concerning public and civil service organizations.

In the thesis study, all three institutions' foreign aid activities are analyzed through official data and sources. What is found as a result of the research is that, foreign social service activities of the Turkish Red Crescent, TDV and TIKA have created a positive image for our country in the international public opinion. Today, when the social service activities, which are conducted abroad by these three institutions, are evaluated together with official development assistance, it is seen

that Turkey has made a great contribution to the importance of social services while rising to second place in the world rankings of humanitarian aid. As a result of the fact that foreign aid has beneficial effects on the prestige of countries in international platforms, it is figured out that, increasing the development aid by the three institutions has contributed positively to the authority of Turkey in the development of the new global order.

Keywords: social work, TİKA, TDV, Turkish Red Crescent, foreign aid, development aids, humanitarian aid, public diplomacy, international relations

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Türk Kızılayı'nın Teşkilat Yapısı.....	26
Şekil 2. TDV Organizasyon Şeması	32
Şekil 3. TİKA Teşkilat Şeması.....	39
Şekil 4. 2013 Yılı En Çok Yardım Yapan STK'lar	46
Şekil 5. 2011'de Yurt Dışında En Çok Yardım Yapan STK'lar.....	58
Şekil 6. 2012 Yılında Yurt Dışında En Çok Yardım Yapan STK'lar.....	60
Şekil 7. 2013 Yılı Yurt Dışında En Çok Yardım Yapan STK'lar.....	61
Şekil 8. 2014 Yılında En Çok Yardım Yapan STK'lar.....	65
Şekil 9. Türk Kızılayı 2012-2015 Arası Gerçekleştirilen Yurt Dışı Sosyal Hizmet Yardımlarının Toplam Yurt Dışı Yardımına Oranı	91
Şekil 10. TDV'nin 2011-2015 Arasındaki Yıllık Yurt Dışı Sosyal Hizmet Faaliyetlerinin Toplam Yurt Dışı Sosyal Hizmet Faaliyetlerine Oranı	93
Şekil 11. Türkiye'nin 2011-2015 yılları arasındaki Yıllık Resmî Kalkınma Yardımlarının Toplam RKY'ye Oranı	95

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. TİKA Program Koordinasyon Ofisleri (2015).....	38
Tablo 2. 2011 Yılı Afrika İnsani Yardım Kampanyası Nakdî Bağışlar (TL)	52
Tablo 3. Gazze İnsani Yardım Operasyonu Yardım Tablosu (2014)	55
Tablo 4. TDV'nin 2011-2012 Arakan Ayni Yardımları	59
Tablo 5. TDV 2014 yılı Arakan Ayni Yardımları.....	62
Tablo 6. 2015 Yılı TDV Ramazan Ayı Nakdî Bağış Tablosu	66
Tablo 7. 2015 Yılı TDV Ramazan Ayı Nakdî Bağış Tablosu	67
Tablo 8. TDV'nin, 2011-2014 Arasında Arakan Eğitim Yardımları.....	69
Tablo 9. 2015 Yılı TDV Okullarına Devam Eden Öğrenci Sayısı	71
Tablo 10. TDV'nin Bulgaristan'da Desteklediği Okullara Gönderilen Yıllık Yardım Miktarı.....	72
Tablo 11. TDV, 2015 Yılında Yurt Dışında Tamamlanan Cami İnşaatları	73
Tablo 12. TİKA 2015 Yılı Sağlık Yardımları	80
Tablo 13. TİKA'nın 2013'te Balkanlardaki Eğitim Yardımları	83
Tablo 14. 2013 Yılında Güney ve Orta Asya ile Kafkasya Ülkeleri Eğitim Yardımları	84
Tablo 15. 2013 Yılı Orta Doğu ve Afrika Ülkeleri Eğitim Yardımları	85
Tablo 16. 2013 Yılı Amerika, Okyanusya ve Uzak Doğu Ülkelerindeki Eğitim Yardımları	86
Tablo 17. 2014 Yılı Güney ve Orta Asya ile Kafkasya Ülkeleri Eğitim Yardımları. 87	
Tablo 18. 2015 Yılı Ülkeler Genelinde Yapılan Eğitim Çalışmaları.....	88
Tablo 19. 2012-2015 Arasında Türk Kızılayı'nın Toplam Geliri ve Yurt Dışı Faaliyetlerine Yaptığı Harcama Miktarları	91
Tablo 20. 2011-2015 Yılları arasında TDV'nin Toplam Geliri ve Yurt Dışı Faaliyetlerinin Maliyeti	92
Tablo 21. Türk Kızılayı ve TDV 2011-2015 Yılları Arasında Toplam Maliyetlerinden Uluslar arası Yardımlara Harcadıkları Tutar	94
Tablo 22. Türkiye'nin 2011-2015 yılları arasındaki Resmî Kalkınma Yardımları ...	95
Tablo 23. 2015 yılında Türkiye'nin Yardımlarından En Çok Yararlanan On Ülke ..	97
Tablo 24. 2015 yılında Türkiye'nin Gerçekleştirdiği Yardımların Alanlara Göre Dağılımı	100

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
ASPB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
BM	: Birleşmiş Milletler
CSWE	: Council on Social Work Education (Sosyal Hizmet Eğitim Konseyi)
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DDK	: Devlet Denetleme Kurulu
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
DİZ	: Dünya İnsani Zirvesi
ECO	: Ekonomik İşbirliği Teşkilatı
FAO	: Food and Agriculture Organization (Gıda ve Tarım Örgütü)
GSMH	: Gayri Safi Milli Hâsıla
KHK	: Kanun Hükümünde Kararname
IASSW	: International Association of Schools of Social Work (Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Derneği)
IFAD	: International Fund for Agricultural Development (Tarımsal Kalkınma Uluslararası Fonu)
ITC	: International Trade Center (Uluslararası Ticaret Merkezi)
OCHA	: United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (Birleşmiş Milletler İnsani İlişkiler Koordinasyon Ofisi)

OECD	: Organization for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
IKB	: İslam Kalkınma Bankası
NAWS	: National Association of Social Workers (Ulusal Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği)
SHÇEK	: Sosyal Hizmet ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SSYB	: Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
SYDV	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TİKA	: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	: United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
UNIDO	: United Nations Industrial Development Organization (Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Teşkilatı)
USAID	: United States Agency for International Development (Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Ajansı)
WFP	: World Food Programme (Dünya Gıda Programı)

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR	x
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE	1
1.1. GİRİŞ.....	1
1.2. ÇALIŞMANIN MAHİYETİ	5
1.2.1. Çalışmanın Konusu ve Önemi	5
1.2.2. Problemler	6
1.2.3. Çalışmanın Yöntemi	6
1.2.4. Sınırlılık	7
1.2.5.1. Dış Yardım.....	10
1.2.5.2. İnsani Yardım.....	10
1.2.5.3. Resmî Kalkınma Yardımı	11
1.3. KAVRAMSAL ÇERÇEVE: SOSYAL HİZMET	11
1.3.1. SOSYAL HİZMETİ ANLAMAK.....	11
1.3.1.1. Sosyal Hizmetin Tanımı.....	11
1.3.1.2. Sosyal Hizmetin Konusu ve Amacı	13
1.3.1.4. Sosyal Hizmetin Sosyal Refah Hizmetleri ile İlişkisi	15
1.3.2. SOSYAL HİZMETİN GELİŞİMİ.....	17
1.3.2.1. Sosyal Hizmetin Genel Tarihsel Gelişimi.....	17
1.3.2.2. Sosyal Hizmetin Türkiye'deki Gelişimi.....	20
BÖLÜM 2	23
TÜRKİYE'NİN ULUSLARARASI SOSYAL HİZMET FAALİYETLERİNİ SÜRDÜREN TÜRK KIZILAYI, TÜRKİYE DİYANET VAKFI, TÜRK İŞBİRLİĞİ ve KOORDİNASYON AJANSI BAŞKANLIĞI'NIN FAALİYETLERİNİN İNCELENMESİ	23

2.1. TÜRK KIZILAYI	23
2.1.1. Türk Kızılayı'nın Tarihçesi.....	23
2.1.2. Türk Kızılayı'nın Genel Yapısı.....	24
2.1.3. Türk Kızılayı'nın Özellikleri	27
2.1. TÜRKİYE DİYANET VAKFI (TDV)	28
2.2.1. Türkiye Diyanet Vakfı'nın Tarihçesi	28
2.2.2. Türkiye Diyanet Vakfı'nın Genel Yapısı.....	30
2.2.3. Türkiye Diyanet Vakfı'nın Özellikleri	32
3.1. TÜRK İŞBİRLİĞİ VE KOORDİNASYON AJANSI BAŞKANLIĞI (TİKA)..	33
3.1.1. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı'nın Tarihçesi	33
3.1.2. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı'nın Genel Yapısı	35
3.1.3. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı'nın Özellikleri	39
BÖLÜM 3	41
3. TÜRK KIZILAYI, TÜRKİYE DİYANET VAKFI, TÜRK İŞBİRLİĞİ ve KOORDİNASYON AJANSI BAŞKANLIĞI'NIN ULUSLARARASI SOSYAL HİZMET FAALİYETLERİNİN DEĞERLENDİRMESİ	41
3.1. TÜRK KIZILAYI'NIN SOSYAL HİZMET BAĞLAMINDA ULUSLARASI FAALİYETLERİ	41
3.1.1. Türk Kızılayı'nın Ayni Yardımları	41
3.1.2. Türk Kızılayı'nın Nakdî Yardımları	51
3.1.3. Türk Kızılayı'nın Sağlık Yardımları.....	53
3.2. TÜRKİYE DİYANET VAKFI'NIN SOSYAL HİZMET BAĞLAMINDA ULUSLARARASI FAALİYETLERİ	56
3.2.1. Türkiye Diyanet Vakfı'nın Ayni Yardımları	57
3.2.2. Türkiye Diyanet Vakfı'nın Nakdî Yardımları.....	63
3.2.3. Türkiye Diyanet Vakfı'nın Eğitim Yardımları	68
3.2.4. Türkiye Diyanet Vakfı'nın Konut İnşa Yardımları.....	72
3.3. TÜRK İŞBİRLİĞİ VE KOORDİNASYON AJANSI BAŞKANLIĞI SOSYAL HİZMET BAĞLAMINDA ULUSLARARASI FAALİYETLERİ	73
3.3.1. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı'nın Ayni Yardımları	74
3.3.2. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı'nın Sağlık Yardımları	77
3.3.3. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı'nın Eğitim Yardımları.....	81
3.3.4. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı'nın Konut-Sosyal Tesis Yardımları	89
3.4. TÜRK KIZILAYI, TÜRKİYE DİYANET VAKFI VE TÜRK İŞBİRLİĞİ VE KOORDİNASYON AJANSI BAŞKANLIĞI'NIN DIŞ YARDIMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	90

3.4.1. Türk Kızılayı, TDV ve TİKA'nın Dış Yardımlarının Birlikte Değerlendirilmesi	90
3.4.2. Türkiye'nin Dış Yardımları Bağlamında Dünyadaki Konumuna Dair Kısa Bir Değerlendirme.....	96
4. SONUÇ	101
KAYNAKÇA.....	106

BÖLÜM 1

GİRİŞ VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1.GİRİŞ

Dünya genelinde ve Türkiye'de etkisini hissettiren küresel ekonomik krizler, zaman zaman yaşanan doğal afetler ve son dönemde bitmek tükenmek bilmeyen savaşlar ve kaos ortamları düşünüldüğünde, bu krizlerden etkilenen ülkelere ve bu ülkelerin vatandaşlarına yapılan sosyal hizmetler ve sosyal yardımların önemi daha iyi anlaşılabilir. Ülkelerin sosyal güvenlik sistemlerindeki problemler ve sınırlılıklar hususene sistem dışında kalan yoksul ve ihtiyaç sahipleri açısından sosyal yardımların ve sosyal hizmetlerin önemini artırmaya devam etmektedir.

Toplumun tüm dezavantajlı kesimleri için fiziki, manevi ve maddi yardımları kendine görev edinmiş olan sosyal hizmet kurumu ve bu kurum çatısı altında insani ve sosyal görevlerini ifa etmek isteyen sosyal çalışmacılar her türlü yardım faaliyetinde aktif olarak görev almaktadır. Dolayısıyla sosyal hizmetin tarihsel sürecinde, bu meslek dalının ana bileşenlerinin sosyal hizmet uygulamalarından ortaya çıkmış olduğu ve bu sayede gelişme gösterdiği ifade edilebilmektedir. Sosyal hizmet, bütün insanların, insan olarak dünyaya gelmekle kazandığı değerler ve bu değerlerden doğan haklara duyulması gereken saygıya dayalı bir meslek koludur. Sosyal çalışmacılar, bütün fertlerin sosyolojik, fiziki, psikolojik, hissi ve manevi bütünlüğünü ve refahını gözetmek ve savunmakla görevlidir. Bu çerçevede insana hizmet eden ve dünyayı insanlar için daha yaşanabilir kılmaya çalışan sosyal hizmet bilimi tüm insanlık için önemli ve gerekli bir bilim dalıdır (Kongar, 1972, s.1).

Sosyal hizmet, şüphesiz insana hizmet eden bir meslek dalıdır. Sosyal hizmet ile toplumda yaşanan değişim, dönüşüm ve gelişmeler, insan hakları bağlamında birey ve sosyal dokunun sağlıklı inşası, toplumsal problemlerin çözüme kavuşturulması açısından hayattır. Sosyal hizmet bilimsel, kuramsal bilgi üretmekle görevlidir. Ancak hangi boyut içinde ele alınırsa alınsın sosyal hizmetin temel işlevi problem çözmektir. Bu bağlamda aslında toplum içinde sosyal adaletin sağlanması sosyal hizmetin genel boyutunu ifade etmektedir. Sosyal hizmet bireyin, toplum içinde mümkün olduğunca sorunsuz yaşamasını amaçlamaktadır. Bu bağlamda sosyal hizmetin temel kaygılarından biri, bireylerin sorun çözme becerilerini

artırarak çevresi ile uyumlu olmasıdır. Sosyal problemlerle birlikte sanayileşme süreci ile yakından ilgili olan yeni toplumsal problemleri çözüme kavuşturmak; bilimsel bir ihtiyaç olarak ortaya çıkan mesleğin, bugünlerde uzmanlaşmasını ve birçok alt dallara ayrılmasına vesile olmuştur (Şeker, 2012, s.3). Öte yandan sosyal hizmet mesleği, Türkiye'de yaşanan toplumsal gelişmeye ve bu gelişmede başat bir rol oynayan çalışma sahasıyla yeni uygulama çeşitlerine kavuşmuştur. Bu açıdan mesleğin uygulama alanlarının çeşitliliğe kavuşması, görevlerinin de çeşitlenmesine olanak sağlamıştır.

Türkiye, 1950'lerde tüm dünyada yeniden ivme kazanmaya başlayan, sosyal refah, sosyal adalet ve insan hakları kavramlarının etkisini yakinen hissetmiş ve 1950'lerin sonuna gelindiğinde, Sosyal Hizmet Enstitüsü'nün kurulmasına karar verilmiştir. Bu tarihten sonra süreç daha da hızlanmış ve sosyal hizmet personeli yetiştirmek için 1961'de Sosyal Hizmetler Akademisi hayata geçirilmiştir. 1963'te Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü kurulmasıyla birlikte artık, o tarihlerden itibaren Türkiye'de sağlık, eğitim, sosyal güvenlik, hukuk, sosyal politika, aile ve konut sektörlerinde sosyal hizmet faaliyetleri sürdürülmeye devam edegelmiştir (Cılga ve Hatiboğlu, 2012, s.19-20).

Ayrıca Türkiye'nin yurt içinde çeşitlenen sosyal hizmet kurumlarına, dış yardım faaliyetleri yapan kurumlar da eklenmiştir. Türkiye, özellikle 2000'li yıllarda değişen dış politikasına paralel olarak değişen dış yardım perspektifiyle de ön plana çıkmaya başlamıştır (Aslan, 2016, s.75). Bu çerçevede tezde Türkiye'nin dış yardımlar konusunda ön plana çıkan üç kurumu incelenecektir. Buna göre, Türk Kızılayı, Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) ve Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA) tez çalışmam konu olmuştur.

Türkiye, insani yardım bağlamında tarihinden ve medeniyetinden gelen kuvvetli bir birikime sahiptir. Bu bağlamda ırkı, dinî, dili, ve cinsiyeti ne olursa yardıma ihtiyaç hissedilen her bölgede, hızlı ve ülkenin imkanları dâhilinde insani yardım yapmayı amaç edinmiştir. Türkiye, konu çerçevesinde oluşan uluslararası çabalara her daim destek vermekte ve katkı sunmaktadır. Başta Türk Kızılayı, TDV ve TİKA olmak üzere, sivil toplum kuruluşları da sürdürülen çalışmalara insani yardım bakımından hayati katkılar sağlamaktadır.

Türkiye, dış yardım çalışmalarını ikili temaslar düzeyinde sürdürmekle birlikte BM İnsani İşler Eşgüdüm Ofisi (OCHA), Dünya Gıda Programı (WFP) gibi uluslararası kurumlar vasıtasıyla da yapmaktadır. Bu durum, Türkiye'nin insani yardım alanında yapıp ettiklerine uluslararası bir vizyon/tasavvur katmış ve bu alanda dünya ölçeğinde faaliyet gerçekleştiren uluslararası kurumlarla yakın işbirliğini artırmıştır¹. Burada ifade edilmelidir ki Türkiye'nin son dönemde insani yardımlar alanındaki faaliyetlerinin başlıca belirleyici unsuru Suriye'de devam etmekte olan krizin insani boyutları olmuştur. Küresel boyuttaki etkileri her geçen gün artan söz konusu krizde Türkiye, 2015 Mayıs ayı itibarıyla dünyanın en çok mülteci barındıran ülkesi olmuştur (Tüfekçi, 2016, s. 112).

---

¹“Türkiye'nin insani yardım politikası”, 2016, erişim tarihi: 15 Haziran 2016, <http://dizturkiye.org/turkiye-ve-zirve/turkiye-insani-yardim-politikasi> adresinden erişilmiştir

Türk Kızılayı, TDV ve TİKA tarafından başta gıda, sağlık ve barınma alanlarında insani yardımlarını, hiçbir ayırım gözetmeksizin devam ettirmektedir. Son yıllarda uluslararası insani yardım sistemlerinin yaşadığı açmazlar karşısında, o tarihlerde BM Genel Sekreteri olan Ban Ki-Moon'un çabasıyla, Dünya İnsani Zirvesi (DİZ) adıyla ilk kez 23-24 Mayıs 2016'da İstanbul'da bir zirve düzenlenmiştir. Zirve, Türkiye'nin ev sahipliğinde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı'nın himayelerinde düzenlenmiştir. DİZ, tek seferde çok fazla sayıda ülkenin iştirak ettiği ve BM'nin New York'taki merkezi dışında yaptığı en büyük zirve olma gibi bir unvana da sahip olmuştur. Zirvede yüz otuzu aşkın yan etkinlik düzenlenmiştir. Öte yandan, zirve sırasında faaliyet gösteren sergi ve yenilikçi buluş alanlarında Türkiye, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) ile Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), TİKA ve Türk Kızılayı başta olmak üzere paydaş kurumlarla otuzu aşkın sergi ve stantlarıyla temsil edilmiştir² Görüldüğü gibi Türkiye'nin uluslararası alanda kalkınmaya dönük ortaklıklar bağlamındaki etkisi son yıllarda esaslı bir değişime uğramıştır. Yeniden şekillenen ekonomik dengeler ve küresel devamlılık arz eden kalkınmaya destek olmak amacıyla Türkiye; dünya barışı, huzuru ve istikrarının sürdürülmesine ön ayak olmak adına gittikçe artan bir sorumluluğu üstlenmektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin yurt dışında gerçekleştirdiği sosyal hizmet çalışmaları, Türkiye'nin uluslararası kalkınmaya dönük ortaklık yapısı içinde yeni ve etkin bir oyuncu olarak var olmasına katkı sağlamaktadır.

Bağış yapan büyük ekonomilere sahip ülkeler ekonomik kriz durumlarında yardımlarının miktarını daraltırken, Türkiye'nin kalkınma yardımlarını büyük oranda artırması gelişmiş ülkelerin takdirini kazanmış ve bu sebeple Türkiye'ye yönelik ortaklık girişimlerinde bariz bir artışın gözlenmesini sağlamıştır. Sivil toplum kuruluşları dışında ülkelerin yaptıkları yardımları tanımlayan resmî kalkınma yardımları, Türkiye'nin yakın dönemde benimsediği dış politikasının önemli bir bileşeni olarak görülmektedir (Öztürk ve Öztürk H., 2012, s.14).

---

²“Türkiye'nin yan etkinlikleri”, 2016, erişim tarihi: 15 Haziran 2016
<http://dizturkiye.org/yan-etkinlikler> adresinden erişilmiştir

Türkiye, coğrafi olarak konumlandığı bölgede istikrar ve güvenli bir ortamın oluşmasına katkı sağlayacak siyasi adımlarıyla uyum içinde sosyal yardım ve sosyal hizmet çalışmalarını sürdürmektedir.

Özet bir şekilde ortaya konan tüm bu bağlamlar dikkate alınarak tez, üç bölümden oluşturulmuştur. Birinci bölümde sosyal hizmetin kuramsal çerçevesi çizilmiştir. Bu çerçeve içinde sosyal hizmetin tanımı, konusu, amacı ve sosyal yardım ve sosyal refah ile ilişkisi ele alınmıştır. İkinci bölümde, Türkiye'nin yurt dışında sosyal hizmet faaliyetlerini sürdüren Türk Kızılayı, TDV ve TİKA'nın kurumsal yapılarının incelenmesi söz konusudur. Burada her üç kurumun tarihçesi, genel yapısı ve özellikleri ortaya konmuştur. Üçüncü ve son bölümde ise, Türk Kızılayı, TDV ve TİKA'nın aynı, nakdî, eğitim ve konut yardımları incelenerek üç kurumun yurt dışında gerçekleştirdiği faaliyetlerin genel bir durum tespiti yapılmıştır.

Tezin sonucunda Türk Kızılayı, TDV ve TİKA'nın, yurt dışı sosyal hizmet faaliyetlerinin uluslararası kamuoyunda Türkiye için olumlu bir imaj bıraktığı ve bugün Türkiye'yi insani yardımlar konusunda dünya sıralamasında ikinci sıraya yükselmekle beraber sosyal hizmetlerin önemine büyük katkılar yaptığı görülmüştür.

1.2. ÇALIŞMANIN MAHİYETİ

1.2.1. Çalışmanın Konusu ve Önemi

Çalışmanın konusunu Türkiye'nin yurt dışı sosyal hizmet faaliyetlerinin değerlendirilmesi bağlamında Türk Kızılayı, TDV ve TİKA'nın bahsi geçen konudaki faaliyetleridir. Sosyal hizmet, kavramın içeriği esas alındığında birçok farklı bilimsel disipline atıfta bulunmak ve bu disiplinlerle birlikte bütüncül bir yaklaşımı gözetmek gerekmektedir. Araştırmanın konusunu, günümüzün gelişmiş toplumlarının önemli göstergelerinden biri olan dış yardım uygulamalarının çeşitliliği bağlamında sürdürülen sosyal hizmet faaliyetlerinin analiz boyutları oluşturmaktadır. Bu araştırmada genel olarak sosyal hizmetin makro ölçekte gelişim sürecine, özel olarak da mikro düzeyde Türkiye bazında Türk Kızılayı, TDV ve TİKA örneğiyle gelişim boyutuna, uygulama boyutuna ve güncel durumuna vurgu yapılmıştır. Bu açıdan tezin kuramsal çerçevesini Türkiye'nin yurt dışındaki sosyal hizmet uygulamaları; inceleme alanını ise Türk Kızılayı, TDV ve TİKA'nın

faaliyetleri oluşturmaktadır. Tez çalışmasının sonucunda Türk Kızılayı'nın; TDV ve TİKA'dan farklı olarak aynı yardımlar ve sağlık yardımları konusunda daha ön plana çıktığı görülmektedir. TİKA ise kalkınma yardımları konusunda daha ön planda olduğu vurgulanmıştır. TDV'nin ise eğitim yardımları ve faaliyetleri konusunda ön plana çıktığı görülmektedir.

Çalışmaya konu olan Türkiye'nin dış yardım bağlamındaki sosyal hizmet uygulamaları, alandaki akademik araştırmalarda sosyal hizmetin gerekliliğini oluşturan en temel noktalardan biridir. Üç kurumun faaliyetleri hakkında ayrı ayrı incelenmiş (TİKA hariç) tez çalışması bulunmamaktadır. Bu durumun bir sebebi, konunun akademik alanda araştırmaya açık ve yeni bir konu olmasıdır. Türkiye'nin yurt dışında gerçekleştirdiği yardım çalışmalarının sadece ekonomi ve uluslararası ilişkiler gibi disiplinleri ilgilendirmediği bilinmektedir. Asıl olan yardımların insana ve insan odaklı yapılması olduğundan konu sosyal hizmeti yakından ilgilendirmektedir ve sosyal hizmetin bireyi güçlendiren, bireyle birlikte çevresini dönüştürmeye odaklanmasının dış yardımlar esas alındığında, ilgili ülke insanı ile Türkiye arasında bir bağ kurulmasına neden olacağı düşünüldüğünden Türkiye'nin yurt dışında gerçekleştirdiği sosyal hizmet çalışmalarının incelenmesi merak uyandırmıştır. Bu sebeple ilgili literatüre ve sosyal hizmet çalışanlarının birikimlerine katkı yapmak, kamu ve sivil alanda faaliyet gösteren sosyal hizmet kurumlarına akademik anlamda bir farkındalık kazandırmak amaçlanmıştır.

1.2.2. Problemler

Çalışmanın problemi, "Türkiye dış yardımlarını gerçekleştirirken, hangi motivasyonlardan beslenmektedir?" Ayrıca Türkiye'nin 2000'li yıllardan beri sürdürdüğü insani diplomasi ile Batılı bağışçı ülkelerden farklı olarak geliştirebileceği alternatif bir insani yardım mümkün müdür?" sorusuna cevap aranmaktadır. Türkiye'nin uluslararası sosyal hizmet faaliyetlerinin, Türkiye'nin küresel güç dengeleri içinde yeri ile nasıl bir ilişki içinde olduğunun sorgulanması ve bir bağlantı varsa bu ilişkinin ortaya konulması amaçlanmaktadır.

1.2.3. Çalışmanın Yöntemi

Tez çalışması, konuyla ilgili bir literatür taraması ve doküman analizidir. Bu bağlamda dış yardım konusunda detaylıca yapılan taramalarda, konuyu sınırlandıran üç kurumun faaliyetlerini analiz edecek şekilde yararlanılmıştır. Sosyal hizmet kuruluşlarının yapısı ve hukuksal çerçevesini omuzlayan kanun düzenlemelerini

değerlendirilmek suretiyle metin oluşturulmuştur. Üç kurumun yurt dışında gerçekleştirdikleri sosyal yardım faaliyetleri aynî, nakdi, eğitim, sağlık ve konut kategorilerinde ayrı ayrı incelenerek, kurumların neler yaptıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. Daha sonra üç kurumun yurt dışı sosyal hizmet faaliyetlerinde kullandıkları miktar karşılaştırılmıştır. Daha önceki yıllarda konuyla ilgili yazılmış tez çalışmaları Türkiye içinde çok yönlü sosyal hizmet uygulamalarını konu edindiği için çalışma, bu bağlamda bahsi geçen kurumların yurt dışında gerçekleştirdikleri sosyal hizmet faaliyetlerini ve bu faaliyetlerin içeriklerini konu almaktadır.

1.2.4. Sınırlılık

Çalışmanın sınırlılıkları mevcuttur. Bunlardan biri, sosyal hizmete dönük çalışmaları ile konuya doğrudan dâhil olan kurumları incelemek öncelik olduğu için ve misyonunu “afetlere karşı dirençli toplum oluşturmak” olarak ifade ettiği için AFAD’ın faaliyetleri konunun dışında bırakılmıştır³ Dolayısıyla AFAD'ın verilerinin esas alındığı bir çalışma, bizim çalışmamızın sonuçlarını direkt etkileyecektir.

Bir diğer sınırlılık ise bahsi geçen ve çalışmaya konu olan üç kurumun kendi faaliyet raporları dışında birincil veyahut ikincil kaynaklarda bu kurumların yurt dışı sosyal hizmet faaliyetlerini esas alan çalışmalara yok denecek kadar az rastlanmış olmasıdır.

---

³“Misyon ve vizyon”, 2016, erişim tarihi: 23 Eylül 2016, <https://www.afad.gov.tr/tr/2288/Misyon-ve-Vizyon> adresinden erişilmiştir.

Örneğin, üç kurumdan TİKA'nın yurt dışı faaliyetlerinin dış politika bağlamında incelendiği Hakan Keskin'in 2017'de yazdığı; "Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı Başkanlığı (TİKA)'nın Türk Dış Politikasındaki Rolü" başlıklı yüksek lisans tezi ve yine TİKA'yı konu edinmiş, Ramazan Gözen tarafından 2008'de yazılmış "Türk Dış Politikasında Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA): Kuruluşu Faaliyetleri ve Kuramsal Çerçevesi" başlıklı yüksek lisans tezi dışında, ne TİKA'nın dış yardımlarını ve faaliyetleri noktasında kurumla ilgili bir araştırmaya ne de diğer iki kurumun dış yardımlarını ya da faaliyet çerçevesini konu edinmiş bir tez çalışması bulunmamaktadır. Bahsi geçen her iki tez de uluslararası ilişkiler bağlamında meseleye yaklaşmıştır. Konumuz ve çalışma alanımız olan sosyal hizmet bağlamında Türkiye'nin yurt dışı yardım faaliyetlerini değerlendiren bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmamda yer alan kurumların yurt dışında gerçekleştirdiği sağlık, gıda, konut gibi sosyal hizmete dönük yardımlarının değerlendirilmesi, tespiti başka bir çalışmada yer almadığı için araştırmanın başka kaynaklarla kıyaslanma şansı olmamıştır.

Sınırlılıklardan bir diğeri de teze konu olan pratiğin sınırının oldukça geniş bir yelpazede ön plana çıkmasıdır. Dolayısıyla, başta saha olarak konunun genişlik arz etmesi, problemin birden fazla yönünün olması, farklı bilimsel disiplinlerle birlikte ele alınmasının sebebidir. Burada sosyal hizmet uygulamalarının analizi belirli kuruluşlar göz önüne alınarak incelemeye alınmıştır. Sınırların dışındaki tüm uygulamalar ve kuruluşlar çalışmanın sonuçlarını doğrudan etkilemektedir.

Bir diğer sınırlılık da zaman konusundadır. Çalışmaya konu olan kurumların yurt dışı sosyal hizmet faaliyetleri 2011-2015 yıllarını kapsamaktadır. Çalışmanın 2011'den itibaren başlatılmasının sebebi Suriye'deki çatışmaların başlangıç tarihi olmasıdır. O tarihten itibaren yaşanan yoğun çatışmalar sonrası Türkiye'ye gerçekleşen mülteci akınına yönelik yürütülen sosyal hizmet çalışmaları dolayısıyla aktif bir faaliyet alanı oluşmuştur. İkinci sebep ise Türkiye'nin 2011'de başlattığı Afrika açılımının çalışmaların çerçevesini ve boyutunu derinleştirmesidir (Donelli, 2016, s.265).

Türkiye'nin yurt dışında aktif olarak yardım çalışmalarını yürüten üç kuruluş incelemeye dâhil edilmiştir. Bu kurumlardan TİKA sadece yurt dışında çalışmalar yürütmekteyken, Türk Kızılayı ve TDV, yurt içinde de çalışmalar sürdürmektedir.

Fakat son dönemlerde yurt dışında gerçekleştirdikleri yardım çalışmalarıyla, Türkiye'nin dış yardım çalışması yapan kurumlarından olduklarından, bu iki kurumu da TİKA ile birlikte aynı kategoride incelemeye almak makul görünmüştür. Dolayısıyla Türk Kızılayı ve TDV'nin yurt içinde yaptığı sosyal yardımlar ve sosyal hizmet çalışmaları çalışmanın dışında tutularak sınırlandırma yapılmıştır. Ayrıca TİKA, devlet kuruluşudur, Başbakanlığa bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Sivil toplum hüviyetinde olan Türk Kızılayı da kurulduğundan itibaren sembolik de olsa Cumhurbaşkanlığı himayesinde faaliyetlerini sürdürmektedir. Kamu yararına çalışan bir dernek olan Türk Kızılayı, diğer kamu yararı ile faaliyet gösteren derneklerden farklı olarak tüzük değişikliği Bakanlar Kurulu onayına tabidir (Hatipoğlu, 2013, s.170). TDV ise DİB bünyesinde, DİB'in işlerine yardımcı olmak maksadıyla kurulmuştur ve kamu yararı ile çalışan bir vakıftır⁴ Bu bağlamda üç kurumun kıyaslanmasını makul karşılamayı gerektirecek bir durum söz konusu olduğunu da eklemek gerekmektedir.

1.2.5. Tanımlar

Çalışmanın ana konusunu oluşturan kavramlar dış yardım, insani yardım, resmî kalkınma yardımı gibi ana kavramlar üzerine oturmaktadır. Bu kavramların tanımlarına yer vererek çalışmanın ilerleyen safhalarına geçmek uygun görünmektedir.

---

⁴“Hakkımızda”, t.y., erişim tarihi: 26 Nisan 2017, <http://www.diyantvakfi.org.tr/trTR/site/icerik/hakkimizda-1038> adresinden erişilmiştir

1.2.5.1. Dış Yardım

Dış yardım tanımlamasını yaparken, literatürde üzerinde uzlaşıya varılmış bir tanımdan bahsetmek hâlihazırda oldukça güçtür. Fakat en geniş tanımlamayla bazen bir devletin bazen de uluslararası bir kurumun başka bir ülkeye transfer ettiği, karşılığında transferi yapan devlete ya da kuruma karşı bir yükümlülük doğuran ya da doğurmayan yardım türü şeklinde tanımlanabilmektedir (Tabak, 2016, s.36).

Türk Dil Kurumu'na (TDK) bakılacak olunursa dış yardım: “Genel olarak gelişmiş ülkelerin az gelişmiş ülkelere sosyal, iktisadi, askeri, insani amaçlarla aynı yardım, hibe veya düşük faizli ve uzun vadeli kredi biçiminde sağladıkları olanaklar” şeklinde tanımlanmaktadır⁵

1.2.5.2. İnsani Yardım

İnsani yardım ihtiyaç hissedilen anda, herhangi bir karşılık beklemeden ihtiyaç sahibi kişilere veya ülkelere yapılan, herhangi bir ayırım gözetmeksizin yapılan yardımları, müdahaleleri tanımlamaktadır (Fakuade ve Ige, 2016, s. 553).

TDK'ya göre insani yardım, “Doğal afet zamanlarında insanın temel gereksinimleri olan sağlık, barınma vb. konularda yardım” olarak tanımlanmaktadır⁶.

---

⁵“Dış yardım”, 2016, erişim tarihi: 18 Haziran 2016, http://www.tdk.org.tr/index.php?option=com_bilimsanat&arama=kelime&guid=TDK.GTS.592941c195ee12.77134608 adresinden erişilmiştir

⁶“İnsani yardım”, 2016, erişim tarihi: 18 Haziran 2016, http://www.tdk.org.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5929424e4fa463.67706051 adresinden erişilmiştir.

1.2.5.3. Resmî Kalkınma Yardımı

Dış yardımların pek çok alt grup yardım çeşidi vardır. Bu türlerden biri de resmî kalkınma yardımı adıyla bilinen dış yardım türüdür. Resmî kalkınma yardımı, daha ziyade İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı/ Organization for Economic Co-operation and Development (OECD)'nin çalışmalarında refere ettiği bir tanımlamadır. Bu yardımlar, sivil toplum kuruluşları ve bu gibi yardım derneklerinin gerçekleştirdikleri yardım çalışmalarından çok ülkelerin ya da ülkelerin bağlı bulunduğu kuruluşların ve kurumların yaptığı ekonomik yardımları ifade etmektedir (Aslan, 2016, s. 80).

1.3. KAVRAMSAL ÇERÇEVE: SOSYAL HİZMET

1.3.1. SOSYAL HİZMETİ ANLAMAK

1.3.1.1. Sosyal Hizmetin Tanımı

Sosyal hizmetin meslek ve bilim olarak ortaya çıkması 1800'lü yıllara dayanmaktadır. Ortaya çıktığı dönemde ilk olarak hayırseverlik ve ihtiyaç sahibi insanlara yardım edebilmek şeklinde kurgulanan sosyal hizmet, özellikle değişen ve dönüşen toplumsal ve siyasal dinamiklerle birlikte bir bilimsel disipline ve bir meslek koluna dönüşmüştür.

Sosyal hizmet bireylerin yaşamsal faaliyetlerini devam ettirmek için gerekli iyilik hâlinin sürmesine engel olacak başta bireysel olmak üzere sosyoekonomik, toplumsal, kültürel, siyasal etkenler arasında ve bu etkenleri bireyin ve toplumun refahına, menfaatine düzenlenmesine destek olacak şekilde, çözümler üretilmesine yardımcı olan bir mesleki ve akademik uygulamadır. Sosyal hizmet, toplumda dezavantajlı olan kesimlerle dayanışma içinde olarak, onların savunuculuğunu yapan, her türlü yoksulluk ve yoksunlukla mücadele eden, bireyi özgürleştiren, onu güçlü bir konuma getirmeyi amaçlayan bir meslektir (Beki, 2016, s.6).

Sosyal hizmetin tanımını yaparken dikkat edilmesi gereken hususlardan biri, her yardım faaliyetinin sosyal hizmet kapsamında değerlendirilmemesidir. Karnı aç birini doyurmak ya da bir sıkıntısı olan bir yakını dinlemek sosyal hizmet çerçevesinde değildir. Bu olumsuz hâllerin sosyal hizmet çatısı altında değerlendirilmesi için açlığın ve huzursuzluk hâlinin toplumsal bir problem hâline gelmesi, bireyin muhtaçlığı yüzünden toplumda ayrımcılığa ve eşitsizliğe neden

olduğunun anlaşılması sonucunda bireyin, ihtiyacının karşılanmasının kişinin insan olması ve vatandaş olmasından doğan hakları ile ilgili olduğunun kabul edilmesi ve bir meslek disiplini ve kuralları içinde bu ihtiyaçların giderilmesi ve meselenin çözülmesi şeklinde bir süreci içermelidir (Tomanbay, 2014, s. 3)

Sosyal hizmet biliminin üzerinde uzlaşmış bir tanımından bahsetmek hâlâ zordur. Bu durumun sebebi bilimin görece genç bir bilim olması ve ilk aşamada mesleki uygulamalardan ortaya çıkmasıdır. Türkiye'de sosyal hizmet alanında önemli bir isim olan Emre Kongar, sosyal hizmeti, insanı ve toplumu ilgilendiren bir mesleki disiplin olarak tanımlamaktadır. Sosyal hizmet bilimini diğer bilim dallarından ayıran en önemli özellik, sosyal uygulamaya dönük bir bilim olmasıdır. Sosyal hizmet, bireylerin ve bireylerin birleşmesiyle oluşan toplumların sorunlarına çözüm üretmekle ilgilidir (Kongar, 1972, s.1).

Sosyal hizmetin Amerikan Ulusal Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği'nin tanımıyla ele almak gerekirse sosyal hizmet, kişilere, grup ve topluluklara sosyal işlevlerini sorunsuz bir şekilde yerine getirebilmeleri adına var olan kapasitelerini artırmak ile birlikte bu amaca yönelik toplumsal şartları düzenleyen bir meslektir (Kut, 1987, s.18). Friedlander'ın (1961) tanımlamasıyla sosyal hizmet, “bireylere, tek başlarına ya da gruplar içinde toplumsal ve bireysel tatmin ve bağımsızlık elde edebilmeleri için yardım eden, insan ilişkileri hakkındaki bilimsel becerilere dayalı bir meslektir” (Akt. Kongar, 1972, s.4).

Sosyal hizmete detaylı bir tanımlama yapan (Thompson, 2014, s.50) sosyal hizmeti, bireysel ve sosyal açıdan etkileşime açık, sorun çözmeye odaklanarak, sistemli, akılcı ve daima öğrenmeye açık bir bilim olarak her türlü ayrımcı ve baskıcı tutumun karşısında olan bir bilimsel disiplin olarak tanımlamaktadır.

Kanun bağlamında sosyal hizmet; 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nda (Madde 3) sosyal hizmet;

“Kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve

programlı hizmetler bütünü” şeklinde tanımlanmıştır. (2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, 1973)

Tomanbay (1999)’a, göre dar anlamda sosyal hizmet, toplumdaki özel ihtiyaç sahibi gruplara, bu grupların fiziksel, ruhi ve sosyal dokularından gelen eksikliklerle, problem ve işleyişin tıkanıdığı hâllerden, korumak, gözetmek, bireyleri kendine yeterli duruma gelmelerini sağlamak için devlet, özel sektör ve sivil toplum aracılığıyla düzenlenmiş önlemlerin tamamıdır (s.238-239).

Geniş anlamıyla sosyal hizmetin tanımını, kişi grup ve toplulukların yapı ve şartlarından doğan ya da kendi denetimleri dışında oluşan bedenî, zihnî ve ruhi eksikliği, fakirlik ve eşitsizliği gidermek veya azaltmak, toplumun değişen şartlarından doğan sosyal sorunları çözümlenmek, insan kaynaklarını geliştirmek, yaşam standartlarını iyileştirmek ve yükseltmek, bireylerin birbirleriyle ve sosyal çevresi ile uyum sağlamasını kolaylaştırmak amacıyla insan şeref ve onuruna yakışır eğitim, danışmanlık, bakım tıbbi ve psiko-sosyal rehabilitasyon alanlarında devlet veya gönüllü-özel kuruluşlar tarafından sistemli bir şekilde yapılan hizmet programlarının bütünüdür. Herhangi bir nedenle sosyal veya ekonomik muhtaçlıklarla karşılaşan kişilere ve ailelere yarar sağlamak, destek olmak, insan haysiyetine uygun yaşayış düzeyinin gerçekleşmesine katkıda bulunmak hedefine yönelmiş hizmetlerdir, şeklinde yapmak mümkündür (Seyyar, 2005, s. 252).

1.3.1.2. Sosyal Hizmetin Konusu ve Amacı

Sosyal hizmetin konusu, insana ve topluma dair sorunlardır. Bu sorunlar bireysel veya toplumsal yapılardan kaynaklanabilir. Sorun, insanın insanla yaşadığı problemler olabileceği gibi insanın çevresiyle ilişkisinden doğan problemlerden kaynaklı da olabilmektedir. Dolayısıyla mesleğin özünden gelen sorun çözme niyeti yapıları değiştirmeyi amaçlamaktadır. Böylece bireysel düzeyde bireyin yapısı, bireyin sorunu ve bireyin değişimi hedeflendiği gibi; toplumun yapısı, toplumun sorunları ve toplumun değişimi de hedeflenmektedir. Esasen bir bilim olarak sosyal hizmetin muhtevası bireyin ve toplumların gerilimleri neticesinde ortaya çıkan problemlerdir. Bu problemler, ortaya çıkan gerilimlerin sona ermesiyle çözüme kavuşacaktır. Bu gerilimlerin nihayete ermesi bireysel ve toplumsal seviyede dönüşüm meydana getirmekle ilgilidir. Sosyal hizmet, dönüşüm ve gelişimi meydana getirmek için muhtelif teknikler vücuda getirir. Bahsi geçen teknikler toplum için,

gruplar için ve bireyler için psikoloji, sosyoloji, ekonomi ve benzeri bilimlerin teknikleri ve kavramsal çerçeveleriyle de harmanlanmak zorundadır (Kongar, 1972, s.44).

İnsanlığa hizmet etmekle bir insana hizmet etmenin aynı karşılığı bulduğu sosyal hizmet mesleği, toplumdaki değişime ve gelişime, insan haklarını kapsayan olguların toplumda sağlıklı temeller üzerine oturmasına, bireyin ve toplumun fonksiyonelliğine katkı sağlamaya, sosyolojik problemlerin tanımlanmasına ve çözüme kavuşturulmasına bilgi ve tekliflerle katkıda bulunur. Sosyal hizmet mesleği başka bilimsel yapılardan üç ana özellikte ayrılmaktadır: İlki, sosyal hizmetin problem çözmeye odaklanmış olmasıdır. İkinci özellik, sosyal hizmetin bir uygulamalar bütünü olmasıdır. Üçüncü özellik, sosyal hizmetin bireyi bir bütün şeklinde ele almasıdır. Bütün bu özellikler sosyal hizmete multidisipliner bir muhteva kazandırmaktadır (Kongar, 1972, s.48).

Sosyal hizmet biliminin ilgilendiği konular arasında danışmanlık hizmetleri, cezaevlerindeki ıslah faaliyetleri, yetiştirme yurtları, rehabilitasyon, çocuk koruma, yaşlı ve engelli bakımı, gençlik hizmetleri, tıbbi sosyal hizmet uygulamaları gibi pek çok destek ve bakım hizmeti yanında mali destek, aile refahına dönük faaliyetler de mevcuttur (Seyyar, 2005, s.252).

Sosyal hizmetin amacına gelinirse sosyal hizmet de sosyal yardım gibi en eski politikalarındandır. Sosyal hizmet genellikle sosyal güvenceden ayrı fakat onun tamamlayıcısı olarak kabul edilmektedir. Sosyal hizmet, insanlara yardım ve hizmet ulaştırmanın yanında, onlara kendi sorunlarını çözme gücü kazandırmak, yardım alabileceği kişi ve kuruluşlarla ilişki kurmasını sağlamak ve öğretmek, sosyal çevre ile ilişkilerini olumlu hâle dönüştürmek, ayrıca sosyal hizmet sistemini, mesleklerini ve yasal alt yapıyı kurmak, ilgili kişi ve kuruluşlar arasında eşgüdümü sağlamak, böylece bu hizmetlerin ve sosyal politikaların başarılı olmasını etkilemek yönünde etkinliklerini sürdürmektedir. Sosyal hizmetin parasal kaynağı (tahsisli bağışlar, yardımlar ve benzerleri dışında) genellikle vergilerden ve diğer devlet gelirlerinden ayrılan paylardır. Bu işlem de varlıklı kesimden yoksul kesime bir gelir aktarması işlemi olarak nitelendirilebilir ve sosyal devlet gibi kavramların bir uygulaması şeklinde düşünülebilir (Sargutan, 2006, s.206).

Sosyal hizmet, bireyin içinde yaşadığı toplumla arasındaki etkileşimi güçleştiren engelleri ortadan kaldırmayı amaçlayan, toplumun imkânlarını, bireyin kendini geliştirmesi yönünde kullanmasına olanak vermesi için çalışan ve her zaman bireyin gelişimini ve topluma uyumunu amaçlayan bir meslektir (Kut, 1987, s.24).

İnsana hizmet mesleği olarak tanımlanabilecek sosyal hizmet, toplumsal değişme ve gelişme, insan haklarının yaygınlaşması, toplum ve birey arasındaki uyumun sağlanması, toplumsal problemlerin çözülmesi çerçevesinde bilimsel bilgi üretmeyi amaçlayan bir bilim dalıdır (Şeker, 2014, s.5).

Duyan (2010) sosyal hizmetin amaçlarını 5 maddede sıralamıştır: (i) Sosyal hizmet meslek mensupları, bireylerin problem çözme, problemlerle mücadele etme, gelişim ve dönüşüm potansiyelini artırma gibi noktalarda çevresi ile birlikte insan terimini kullanmaktadır. Bu bağlamla birlikte sosyal hizmetin ana amacı insandır. (ii) Bireylerin hizmetlere ve bu hizmetlere ulaşmak noktasında birey ile sosyal hizmet çalışanını bir araya getirmek noktasında bir kez daha "birey ile çevresi" terimini kullanır. (iii) Sosyal hizmet meslek mensubu, hizmetlerin etkili olması ve sistemlerin insani vasıflarla faaliyet göstermesini amaçlar. (iv) Sosyal hizmet politikalarının, gelişimi ve dönüşümünü devam ettirmek için insani çalışmalar yapmak durumundadır. (v) Zarara uğrama noktasında hedef olabilecek grupların güçlendirilmesi ve toplumsal adaletin ve gelir dağılımının gerçekleşmesini konu edinmelidir (Akt. Şeker, 2014, s.5).

1.3.1.4. Sosyal Hizmetin Sosyal Refah Hizmetleri ile İlişkisi

Sanayi Devriminden sonra ortaya çıkan sosyal devlet yapılandırılmalarıyla paralel gelişme gösteren ve toplumdaki dezavantajlı grupları önceleyerek, onların hayat standartlarını belli bir seviyeye ulaştırmak, yaşam kalitesini artırmaya dönük hizmetlerin tümü sosyal refah hizmetleri olarak tanımlanabilmektedir. Sosyal refah hizmetleri, sosyal yardım ve sosyal hizmet ve sosyal güvenliği de kapsayan bir tanımdır (Seyyar, 2005, s.285).

Şenkal 'a göre, refah devleti tanımı şu şekildedir: “Şahıslara ve ailelere asgari bir gelir güvencesi veren, onları toplumsal tehlikelere karşı koruyan, sosyal güvenlik olanağı sağlayan, toplumsal konumları ne olursa olsun tüm yurttaşlara eğitim, sağlık, barınma gibi sosyal hizmetler alanında belli bir standart getiren devlettir şeklinde özetlenebilmektedir” (Akt. Durdu, 2009, s.41).

Veli Duyan (2014), refah devletini şu şekilde tanımlamaktadır:

“Refah devleti, refahın devlet, piyasa ve aile arasında karşılıklı bağımlılık içinde ve birleşik şekilde üretilme ve paylaşılması şeklinde işlevsel olarak tanımlanabilir. Refah devletinin en temel sorumluluklarından biri sosyal risklere (hastalık, yoksulluk, yoksunluk, ölüm, dışlanma, işsizlik vs) karşı vatandaşlarına koruma sağlamasıdır. Refah devleti, ekonomiye yaptıkları katkıların boyutuna bakmaksızın her vatandaşa minimum bir gelir sağlamalıdır. Bir diğer özelliği ise sınıf farkı dikkate alınmadan herkese sosyal hizmetler çerçevesinde en iyi standartları sağlamaya çalışmasıdır. Sigorta sistemleri, sağlık hizmetleri, istihdam, konut politikaları, eğitim hizmetleri, sosyal ve psikolojik destek gibi hizmetler sosyal refah devletinin vatandaşlarına sunduğu hizmetlerdir. Bu hizmetler devlet tarafından sosyal hizmet eliyle sunulmaktadır”. (s.16)

Sosyal refah hizmetleri ve sosyal hizmet kavramlarının her iki kelimenin de hizmet kelimesini kullanmasından dolayı, neredeyse aynı anlama gelen bir tanımlamaya maruz kalarak, aslında bir kafa karışıklığına yol açtığı görülmektedir. Sosyal refah hizmetleri; son derece geniş bir alanı kapsamaktadır. Toplumda yaşayan her bireyin eşit şekilde yararlanamadığı ki bu bireyler genelde yaşlılar, çocuklar, kadınlar, engelliler gibi hizmetlere ulaşmakta diğer vatandaşlara göre çok emek ve sıkıntı yaşayan kesimlerdir. Bu kesimlerin, toplumun diğer bireyleriyle eşit şartlarda sağlık, eğitim, sosyal vs. gibi haklardan eşit yararlanmalarına imkân veren sistem refah hizmetleri olurken, bu hizmetlerin yerine getirilmesinde görev alan mesleğe de sosyal hizmet mesleği denmektedir. Dolayısıyla sosyal refah hizmetleri sosyal hizmetten çok daha geniş bir alana kapsamaktadır. Bu iki kavramın birbiri yerine kullanılması sosyal hizmetin, toplumdaki tüm problemlere çözüm ürettiği gibi bir yanılgıya neden olarak sosyal hizmet meslek disiplininin beklenen hizmeti de oldukça büyütürken, meslek disiplinine bir haksızlık yapılmasına neden olmaktadır (Kongar, 1972, s.12).

Bu tanımlamalarla birlikte devletin, piyasanın ve ailenin konumuna göre yapılan sosyal refahın dağıtıcı rolü birçok sınıflandırmalara tabi tutulmuştur. Refah sistemlerini ortaya koymada ülke tasnifleri belirginleşmekte ve üçlü model öne

çıkmaktadır. Bu modeller sosyal demokrat veya kurumsal refah devleti; korporatist Katolik refah devleti ki muhafazakar refah devleti olarak da adlandırılır ve liberal veya kalıntı refah devleti modelidir. Bu üçlü tasnife ek olarak ayrıca Therbon, refah devletini sınırlandırırken var olan modellere ikili bir boyut daha kazandırmıştır. Bu iki boyutta refah devletinin vatandaşlarına sunduğu sosyal haklar, emek ve istihdam yaklaşımıdır. Bahsi geçen sosyal refah devlet anlayışları, Güçlü müdahaleci refah devletleri sosyal hakların ve tam istihdamın mevcut olduğu devletlerdir. Norveç, İsveç, Avusturya bu modelin örnekleridir. Yumuşak telafi edici refah devletlerinde tam istihdam olmamasına rağmen sosyal haklar skalası yüksektir. Devlet, istihdamın olmadığı noktalarda iyileştirici tedbirler almaktadır. Danimarka, Hollanda, İtalya gibi devletler bu gruptadır. Piyasa odaklı küçük refah devletlerinde ise ne tam istihdamdan ne de geniş anlamda sosyal haklardan bahsedilmemektedir, bu kıstaslardan ziyade ihtiyaç söz konusudur. Bu modelde devletler yeterli ölçüde gelir sağlanamadığında telafi etmek adına devreye girebilir. Bu modelde yoksunluğun evvela aileden ya da sosyal dayanışma merkezlerinden giderilmesi gerekir. Bu modele uygun ülkeler ABD, Yeni Zelanda, Avustralya örneklerdir (Akt. Toprak, 2015, s.156).

1.3.2. SOSYAL HİZMETİN GELİŞİMİ

1.3.2.1. Sosyal Hizmetin Genel Tarihsel Gelişimi

Sosyal hizmetin mahiyetini kavrayabilmek için öncelikle yapılması gereken kavramın tarihsel sürecinin ne şekilde meydana çıktığını bilmektir. Bu noktada sosyal hizmetin tarihsel süreci irdelendiğinde sosyal hizmet uygulamalarının, insanlık tarihi boyunca çok eskilere giden bir mahiyet taşıdığı bilinmektedir. İnsanların topluluklar hâlinde yaşadığı hemen hemen her coğrafyada, bölgede sorun yaşayan bireylere yardım etmeyi, onların sorunlarına çözüm bulmayı bilen insanlar her zaman olmuştur. Dolayısıyla sosyal hizmet uygulamalarının bu insanlar aracılığıyla yerini getirdiği söylenebilmektedir (Şeker, 2014, s.21).

Sosyal hizmet faaliyetlerinin kurumsal olarak bakıldığında çok eski olmayan tarihlerde, meslek olarak ilk sosyal hizmet kurumlarının 1800'lü yılların başında şehirlerde yaşayan fakat ihtiyaç sahibi olan insanların ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulduğu ifade edilebilir. Mesleğin ilk uygulayıcıları, dinî gruplar ve bu gruplara liderlik eden din adamları ve bu insanların etrafında birleşen varlıklı kimselerdi.

1900'lü yıllara kadar bu şekilde süren faaliyetler, meslek konusunda eğitim almamış, insan psikolojisine hâkim olmayan inanç grubu mensuplarınca ifa edilmiştir. İlk faaliyetler genelde gıda ve barınma ihtiyaçlarını karşılamak şeklinde ve ruhsal sıkıntıların inançla tedavi edileceği noktasında yapılan telkinlerle gerçekleşmiştir (Zastrow, 2014, s.2).

Sosyal hizmetin tarihî aktörleri, dünyada birçok farklı coğrafyada ve farklı sosyal dokular içinde gerçekleşen ilişkilerden kaynaklanmakta ancak bu farklı sosyal yapıların dayanışma ve destek noktasında aynı refleksleri gösterdikleri görülmektedir. Bu sosyal faaliyet sahaları örnek vermek gerekirse Mısır, Yunan, Roma ve İslam medeniyetlerinde sosyal güvenliğin sağlanmasında, aile içi yardımlaşma yanında sosyal yardımlaşmanın da önemli rol oynadığı bilinmektedir. Orta Çağ'da da Hıristiyan Batı'da, dinî sebeplerle veya devletlerce uygulanan sosyal yardımlarla meslek cemiyetleri etrafında çeşitli yardım faaliyetleri gerçekleşmiştir (Dilik, 1992, s.14-20).

Yukarıda bahsedildiği üzere sosyal hizmetin ortaya çıkışında dinî kurumların rolü yadsınmamaktadır. İnsanlık tarihinin çok eski zamanlarından beri, insanlar yoksullara, yaşlılara, engellilere yardım etmeye devam etmektedir. İslam dini, Hristiyanlık ve Musevilik gibi semavi dinler yardımseverlik ve hayırseverlik konularında birçok somut örnekle doludur. İnsani ve dinî hassasiyetlerle tarihin tüm devirlerinde, çok eski zamanlardan beri sosyal hizmetin var olduğu bilinmektedir. Ancak sadece insani ve dinî hassasiyetlerin tek başına sosyal hizmet uygulamaları için yeterli olmadığı bir gerçektir. Sosyal hizmeti ortaya çıkaran ikinci neden olarak gösterilecek unsur, içinde sosyal hizmet uygulamalarının da olduğu sosyal refah hizmetlerini ön plana çıkaran, üretim konusudur. İlk başta feodal düzenin olduğu dönemlerde, devam eden üretimin aksamaması için bu hizmetlere ihtiyaç duyulmuştur. Feodalite, kendi düzenini devam ettirmek için üretim faaliyetlerini sürdüren emekçilere en asgari düzeyde sosyal güvenlik ve sosyal hizmetleri vermeye çalışmıştır (Kongar, 1972, s.147).

Sosyal hizmetin ortaya çıkış nedenlerinden sonra, bu meslek kolunun ilk temsililerine gelinirse Friedlander'e (1966) göre sosyal hizmet mesleğinin, ilk kurucuları olarak dinsel nedenlerle hizmet etmeye gönüllü olan insanlar kabul edilmektedir (s.583). Bu sebeple Batı'da sosyal hizmetin önderleri, yoksullara sadaka

mahiyetinde yardımlar yapan vatandaşlar ve kiliselere bağlı hayırseverlik kurumları olduğu bilinmektedir (Akt. Şeker, 2014, s.24).

Sosyal hizmet uygulamalarının kurumsallık açısından hangi dönemde ve hangi ülkelerde çıktığına kısaca değinmek gerekmektedir; İngiltere'de Kraliçe Elizabeth'in (1601)'deki "Yoksulluk Yasası"na kadar geriye gidecek sosyal hizmet uygulamaları mevcuttur (Taşçı, 2011, s.18). Bu kanuna göre yoksullar; sağlam bedenli yoksullar, engelli yoksullar (yeteneksiz), korunmaya muhtaç çocuklar olarak tasnif edilmiş ve bu gruplar için ayrı ayrı düzenlemeler yapılmıştır (Kongar, 1972, s.150). Bu kanun ile yoksulların çalışması teşvik edilmiştir fakat çalışan yoksullar gözetilmemiştir. Yine de yoksullukla mücadele noktasında düzenlenmiş ilk kanunlardan biri olduğu için sosyal hizmet tarihinde oldukça önemli bir yere sahiptir. 1884'te Londra'da hayırsever gönüllüler, Toynbee Hall adıyla bir yerleşim evi kurmuşlardır. Bu hayırseverler, daha sonra, yaptıkları yardım faaliyetlerini bir çatı altında toplayarak Hayırseverlik Örgütlenme Cemiyeti'ni kurmuşlardır. Bu cemiyetin amacı çevrelerine yakın yerlerdeki muhtaçları eğitim ve sağlık konusunda desteklemek şeklinde tanımlanabilmektedir. Bu cemiyet, aynı zamanda dönemin sosyal politikalarını etkileme noktasında da oldukça önemli bir konuma sahipti (Beki, 2015, s.7-8).

Aynı dönemde Amerika'daki sosyal hizmet çalışmalarına bakılacak olursa 1773'te Virginia eyaletinde akıl hastaları için bir hastane açılmıştır. Bunun dışında, hayırseverler, diğer bazı eyaletlerde muhtaçlar, engelliler ve mahkûmlar için faaliyetler yapmaya girişmiştir (Kongar, 1972, s.153). İngiltere'deki yerleşim evlerine benzer evlerden biri de Amerika'da, Chicago'da Jane Addams tarafından "Hull House" ismiyle kurulmuştur. Addams, kurduğu yerleşim evinde, sosyal sorunlara getirdiği bilimsel yaklaşımla sosyal hizmetin ilk meslek mensuplarından biri olarak tanımlanabilmektedir. Addams'ın kurduğu evde, 1898'de çeşitli eğitimler düzenlenmiştir. Bu eğitimlerden biri 1898'de New York'taki Hayırseverlik Örgütlenme Cemiyeti'nde verilmiştir. Bu eğitimlerle sosyal hizmet uzmanlarının ilk öncüleri eğitilmiştir. Bu tarihlerden sonra üniversitelerde sosyal hizmet alanında eğitimler vermeye başlanmıştır. 1917'ye gelindiğinde, gönüllü çalışmacılardan biri olan Mary Richmond, *Sosyal Teşhis* kitabı ile sistematik olarak sosyal hizmet yöntemleri ve kuramlarını içeren bir eser kaleme almıştır. Ancak tüm bu gelişmelere rağmen sosyal hizmetin bir meslek hüviyetine dönüşmesine I. Dünya Savaşı

sonrasında yaşanan buhran ve çöküşle ulaştığı ifade edilebilmektedir. Yaşanan tarihsel sürece bakıldığında, sosyal refah devleti ilk olarak 1920'li yıllarda sosyal güvenlik önlemlerinin düzenlenmesi ile Bismark Almanyası'nda bir kavram olarak kendine yer bulmaktadır. 1955'te Amerika Birleşik Devletlerinde Ulusal Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (NAWS)'nin kurulması, sosyal hizmet mesleği açısından önemli bir sıçrama olmuştur (Beki, 2015, s.8).

Sosyal hizmet alanında İngiltere ve Amerika'daki yaşanan süreç, 1700'lü yılların sonunda, Fransa'da da yaşanmıştır. Fransa'da yaşayan Papaz Vincent de Poul sosyal hizmet uygulamalarının önderlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Poul, aristokratik ailelerin kadınları tarafından oldukça rağbet edilen "Hayırsever Kadınlar" isimli dernek sayesinde ihtiyaç sahibi insanların evlerine gidip, bu ailelere yiyecek ve içecek temin etmiştir. Papaz Poul, 1633'de özellikle hasta ve engelli bireylerin bakımına yardımcı olmak için ve hemşirelik mesleğini geliştirmek adına Hayırsever Kızlar dediği derneği kurmuştur. Dernek üyeleri, köylerde yaşayan genç kızlar arasında hayırseverlik işlerine yatkın ve bu alanda çalışmak isteyen kızlardan oluşturulmuştur. Bu kızlar aldıkları eğitimle hemşirelik mesleğine de adım atmışlardır. Dolayısıyla bu ilk grup hemşireler aynı zamanda sosyal hizmet mesleğinin de ilk önderleri olarak sayılmaktadır. Papaz Vincent de Poul'un uygulamaları ve yaptıkları sadece o dönem Fransa'sı için değil, diğer Katolik cemiyetlerce de takip edilerek uygulama şansı elde etmiştir (Şeker, 2014, s.25).

1.3.2.2. Sosyal Hizmetin Türkiye'deki Gelişimi

Türk toplumunda İslamiyet'i kabulden önce veya İslamiyet'i kabulden sonra hem Orta Asya'da hem de Anadolu coğrafyasında, sosyal dayanışma ve sosyal yardımlaşma açısından sayısız örneğe rastlanmaktadır (Şeker, 2012, s.30). Tüzün'ün (1969) ifade ettiği gibi Cumhuriyetten önceki Türk Devletlerinde, özellikle İslam dininin benimsenmesinden sonra sosyal yardımlaşma ve dayanışma, İslam dininin esaslarına göre şekillenmiştir (s.2). Selçuklu Devleti'nde kendine yer bulmuş Ahilik teşkilatı dinî motivasyonlarla kurulmuş kurumlardan biri olarak en güzel örneklerden biri olmuştur. Kardeş anlamına gelen Ahi kelimesinden türetilen Ahilik teşkilatı, insanların büyük bir dayanışma ile yardımlaşma konusunda zirve yaptıkları bir kurum yapısına sahiptir (Akt. Kongar, 1972, s.161).

Osmanlı Devleti'nde kurulmuş vakıflar, muhtaçların, dulların ve yetimlerin ihtiyaçlarını gidermek noktasında oldukça etkili olmuşlardır. Bu durum Osmanlı Medeniyetinin geliştirdiği sisteminin İslami hassasiyetlerle ve İslam'ın dünya görüşü ile paralel olması ile birlikte çok daha gelişmiş ve bir model hâline gelmiştir. Eğitim hizmetinin devlet eliyle gerçekleşmediği dönemlerde, Osmanlı Devleti'ndeki vakıflar, birer eğitim kurumu ve eğitim geleneği oluşturarak bireylere birçok eğitim fırsatı sunmuştur. Vakıfların eğitim faaliyeti dışında zanaat erbabı ve esnaf da kendi içlerinde sosyal yardımlaşma ve dayanışma kurumları oluşturmuştur. Bu süreçle birlikte mahalle ve şehirlerde sosyal yardım düşüncesi kurumsallaşmaya başlamıştır. İlk dönemde, dinî amaçlarla başlayan fakat daha sonra Müslüman olmayanların da üye olmasına izin verilerek laik bir çerçeveye bürünen lonca teşkilatlarıyla bu kurumlar dönüşüme uğramıştır. Loncalar tarafından kurulan ortak fon havuzları, günümüzdeki sosyal güvenlik sistemine benzer bir işlevi yerine getirmiştir (Kut, 1991, s.155-158). Osmanlı Devleti, sosyal yardımlar konusunda 18.yüzyıla kadar taşıdığı hüviyeti, o tarihten sonra dönüşüm geçirmeye başlamıştır. Devlet, 18.yüzyılda ilk defa sosyal yardım amacıyla vergi toplamaya başlamıştır (Tomanbay, 1991, s.209-211).

Türkiye'de sosyal hizmetin, bilimsel temellerle ele alınmaya başladığı yıl 1959'dur. Bu yıl, 7355 Sayılı Sosyal Hizmetler Enstitüsü'nün kurulmasına ilişkin kanun yayımlanmıştır. 1960 yılında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı çatısında Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü ve müdürlüğün il düzeyinde sağlık ve sosyal yardım müdürlükleri içinde teşkilatlanan sosyal hizmet birimleri, Türkiye'deki sosyal hizmetlerin uygulamalarından sorumlu kurum olarak görev yapmıştır. Bu kurumlarda 1965'ten itibaren sosyal hizmet uzmanları da çalışmaya başlamıştır. 1982'ye gelindiğinde, 2828 sayılı kanun ile Sosyal Hizmet ve Çocuk Esirgeme Kurumu kurulmuştur (Kut, 1991, s.155-158).

2011'e kadar çalışmalarına devam eden Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Genel Müdürlüğü, 6/4/2011 tarihli ve 6223 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak Bakanlar Kurulu'nun 3/6/2011 tarihinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın (ASPB) kurulmasıyla birlikte faaliyetlerini bakanlığa devrederek kapatılmıştır. Bu tarihten sonra, sosyal hizmet faaliyetleri Türkiye'de müstakil bir bakanlık teşkilatlanması ile hizmet vermeye başlanmıştır. ASPB, Türkiye'nin 2023'e doğru tarihsel yürüyüşünde, mutlu birey ve güçlü ailelerden oluşan müreffeh bir

toplum için, zamanın ruhunu yakalayan, değişimi yönetebilen ve buna yönelik dönüşümü gerçekleştiren, sosyal riskleri önleyici, sosyal politikalar geliştiren ve uygulayan bir bakanlık olmak vizyonu ile çalışmalarına devam etmektedir (Beki, 2015, s.10).

BÖLÜM 2

TÜRKİYE’NİN ULUSLARARASI SOSYAL HİZMET FAALİYETLERİNİ SÜRDÜREN TÜRK KIZILAYI, TÜRKİYE DİYANET VAKFI, TÜRK İŞBİRLİĞİ ve KOORDİNASYON AJANSI BAŞKANLIĞI’NIN FAALİYETLERİNİN İNCELENMESİ

2.1. TÜRK KIZILAYI

2.1.1. Türk Kızılayı’nın Tarihçesi

Bu bölümde tezin ana gövdesine oturan üç kurumun tarihçesi, genel yapısı ve özellikleri ayrı ayrı incelenmektedir. İncelemesi yapılan ilk kurum Türk Kızılayı’dır.

İnsanlık tarihi boyunca yaşanan savaşların sebep olduğu kötü sonuçlar umuma malumdur. Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde, 22 Ağustos 1864 tarihinde imzalanan Cenevre Sözleşmesi’ne kadar savaşlarda yaralanmış, esir düşmüş ya da ölmüş askerlerin akıbetleri ile ilgili uluslararası arenada hiçbir kural ya da anlaşma mevcut değildi. 19.yüzyıla gelindiğinde Batı’da bu sorunlarla ilgili ilk teşebbüsler görülmeye başlamıştır. Bu teşebbüslerin sonucu olarak İsviçre’nin Cenevre şehrinde on altı devletin katılımıyla 8 Ağustos 1864’te bir kongre düzenlenmiştir. Bu kongrenin sonunda imzalanan anlaşmayla uluslararası Kızılhaç Komitesi kurulmuştur. Cenevre Sözleşmesi’ni imzalayan devletler arasında Osmanlı Devleti de vardır. Fakat Osmanlı Devleti Kızılhaç’ın Cenevre Sözleşmesi sırasında kararlaştırılan sembolü olan beyaz zemin üzerine haç işaretini Müslüman bir topluma sahip olduğu için sıcak bakmamıştır. Bu sebeple Osmanlı Devleti’nde Kızılay Cemiyeti’nin kuruluşu 1877’ye kadar gerçekleşmemiştir. Hatta kurumun esaslı bir teşkilat yapısının kurulması, 1911 yılında oluşmuştur, denilebilmektedir. Osmanlı Devleti, Kızılhaç Komitesi’ne bir başvuruda bulunmuş ve Kızılhaç kurallarına uymak kaydıyla Kızıl Hilal yani Hilal-i Ahmer işaretini kullanmaya başlamıştır. Bu kararın ardından 2 Nisan 1877’de o dönemin Padişahı olan II. Abdülhamid, Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti’ni himaye ettiğini bildirmiştir. Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti, ilk toplantısını Beşiktaş’ta Saray’ının Paşa Dairesi’nde yapmıştır ve resmî olarak 14 Nisan 1877’de kurulmuştur (Çapa, 2010, s. 10-11).

Cemiyetin kuruluşundaki ilk merkez yönetim komitesinde Osmanlı'nın önde gelen devlet adamları, bürokratları ile birlikte Osmanlı toplumunda saygın bir konumda olan ecnebi kişiler de görev almıştır. İlk merkezi yönetim komitesi başkanı, Meclis-i Umum-ı Sıhhiye İkinci Başkanı Hacı Arif Bey olmuştur. Başkan yardımcısı, Doktor. P.Sarell ve Nuryan Efendi'dir. Veznedar Osmanlı Bankası Umum Müdürü M. Foster'dir. Umumi Kâtip Hariciye Nezareti Umur-ı Sıhhiye Müdürü Feridun Bey olarak belirlenmiştir. Bu isimlere ek olarak, merkez komitesi azaları olarak; M. Barrington Kenetti, Sıhhiye Müfettişi Umumisi Doktor Bartoletti, Dellasuda Faik Paşa, M. Von Has, M. Leral, Amerikalı General Mott, Doktor Baron Munday, Mabeyn Katiplerinden Nuri Bey, Doktor Peştemalcıyan Efendi, Ayan teşkilatından Serviçen Efendi, Doktor Servastopoli görev almıştır (Polat, 2007, s. 23).

Türk Kızılayı, Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyete aktarılan nadir kurumlardan biridir. Cumhuriyet Türkiye'si mümkün olduğunca Osmanlı Devleti'nin bozulan idari ve siyasi yapısına bağlı bütün kurumlarını tasfiye etmiştir. Bunu yaparken amacı bu kurumların Osmanlı dönemindeki bozulmayı Türkiye Cumhuriyeti'ne taşımamasını engellemektir. Bu tavsiyeden muaf tutulan yalnızca birkaç kurum vardır ve Hilal-i Ahmer Cemiyeti Türkiye Cumhuriyeti'nin Osmanlı Devleti'nden devralarak tasfiye etmediği kurumlardan biridir (Polat, 2007, s. 9-10).

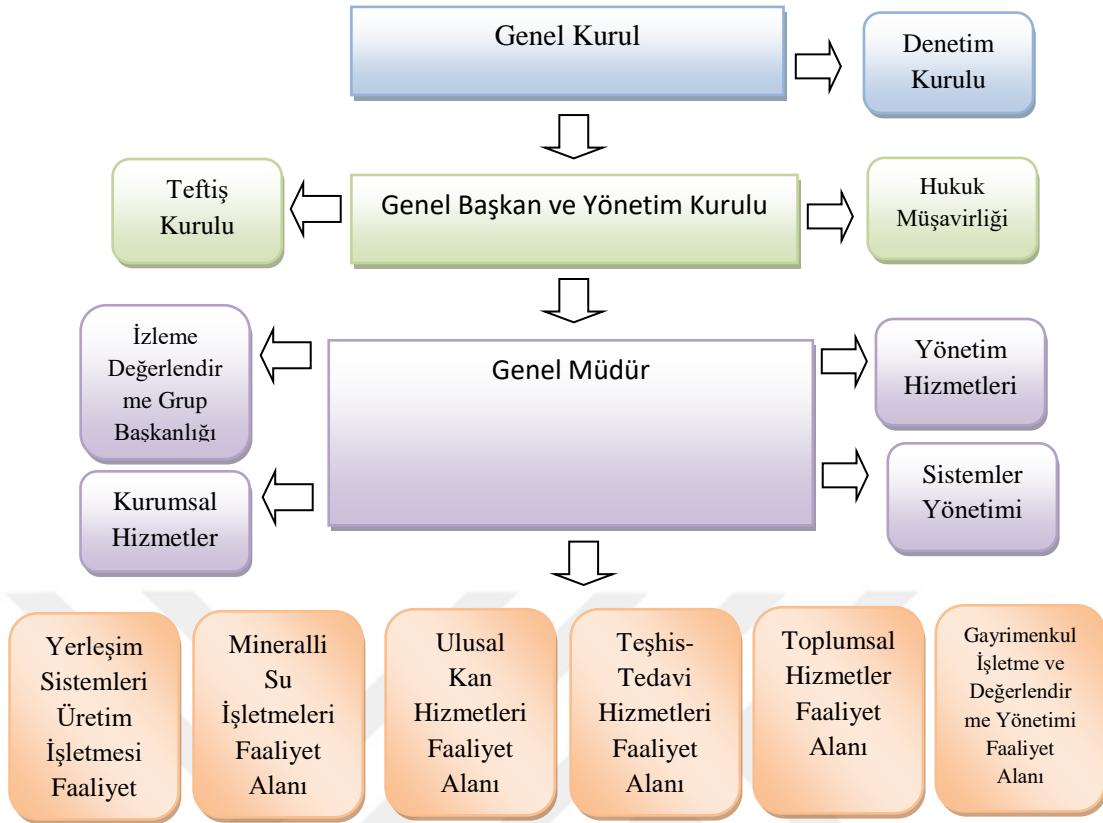
2.1.2. Türk Kızılayı'nın Genel Yapısı

Türk Kızılayı hem ulusal hem de uluslararası faaliyetleri gereği, iç hukukun ve uluslararası hukukun kurallarına uymakla hükümlüdür. Türk Kızılayı, iç hukuk bağlamında bir dernek olduğu için Dernekler Kanunu'na tabidir. Özel fonksiyonları sebebiyle de kamu yararıyla işletilen derneklere tanınan bazı özel ayrıcalıklara ve yükümlülüklerle göre çalışmalarını sürdürmektedir. Türk Kızılayı uluslararası hukuk bakımından, Türkiye'nin uymak durumunda olduğu uluslararası sözleşmelere ve kendisinin üye olduğu uluslararası kurumlarla yaptığı sözleşmelere göre faaliyetlerini sürdürmektedir. Türk Kızılayı, kamu yararı statüsünde olan bir dernektir ve 5253 sayılı dernekler kanununda özel düzenlenmiş hükümlere tabidir. Bahsi geçen kanunda Türk Kızılayı, kamu yararı ile faaliyetlerini yapan benzer dernekler gibi iki yılda bir İçişleri Bakanlığı'na denetlenmektedir. Kanunda Türk Kızılayı'na mahsus iki hüküm bulunmaktadır. İlki, Dernek Tüzüğü'nde yapılacak herhangi bir değişikliğin Bakanlar Kurulu onayına tabi olmasıdır. İkincisi ise Dernek Tüzüğü'nde 2009'da yapılan değişikliklerle bir madde kanuna hususen eklenmiştir. Derneklerin

genel çalışma esaslarını düzenleyen Dernekler Kanunu'nda Türk Kızılayı'nın örgütsel yapısına merkez ve şubelerine dair detaylar, özel çıkarılan bir kanunla esas düzenlemeye ilave edilmiş olmasıyla ilgi çekmektedir. Bu durumla ilgili olarak, kanun koyucuların, Derneğin örgütsel yapısına müdahale ederek, derneği tüzüğündeki hükümlerden ayrı konuma taşıyarak bir kanun ile çerçevesini çizmiştir. Başka bir ifade ile Derneğin kendi örgütsel yapısı üzerindeki söz sahipliğine müdahil olmuştur (Hatipoğlu, 2013, s. 167-189). Türk Kızılayı, Dernek tüzüğünde, Derneğin görev ve sorumluluklarının ifade edildiği II. Kısım'daki 6. Madde'de tanımlandığı üzere; ihtiyaç hasıl olduğunda, bir acı, keder söz konusu olduğunda, farklılıklara hoşgörü gösteren, şefkatle ile muamele eden, barışa ve tarafsızlığa simge olmuş bir kurumdur. Türk Kızılayı, sebep ne olursa olsun, savunmasız bireylerin her türlü ihtiyacını gidermek, acılarını dindirmek üzere onlara yardım etmeyi amaç edinmiş, saygı, anlayış, karşılıklı işbirliğini ve barışı önceleyen bir kurumdur⁷

Türk Kızılayı'nın genel merkez organları Genel Kurul, Yönetim Kurulu, Denetçiler Kurulu, Teftiş Kurulu Başkanlığı ve Genel Müdürlük'tür. Türk Kızılayı Genel Müdürlüğü, genel merkezin icra organıdır ve genel merkezin yürütmesi gereken faaliyetleri bağlamında, derneğin gaye ve amaçlarına uygun olarak kurumu ilgilendiren ilkeler ve Yönetim Kurulu kararlarına uygun olarak düzenlemek ve sürdürmektedir. Derneğin şubeleri de, uluslararası Kızılhaç Hareketinin ve Türk Kızılayı'nın amaçları çerçevesinde nüfuz ettikleri coğrafyalarda, toplumu harekete geçirmek için üyeliklerle, gönüllü çalışmalarıyla ve finansal olarak yapılacak bağışlarla, yerel bazda faaliyetlerini ve hizmetlerini sürdüren ve bu hizmetlerin içeriğini oluşturan bağımsız kurumlardır. Türk Kızılayı'nın organizasyon şemasına bakılacak olursa aşağıdaki şekilde de inceleneceği üzere kurumda, Genel Müdürlük, Yönetim Kurulu Üyeleri ve Genel Başkan'a bağlı olarak faaliyet göstermektedir. Genel Müdür; İzleme Değerlendirme Birimi, Yönetim Hizmetleri Birimi, Kurumsal Hizmetler Birimi ve Sistemler Yönetimi Birimi gibi kısımlardan oluşmaktadır. Sistemler Yönetimi Birimi, faaliyetlerini müdürlük ve benzeri birimler üzerinden yürütmektedir⁸

Şekil 1. Türk Kızılayı'nın Teşkilat Yapısı

Kaynak: ("Türk Kızılayı'nın 2010-2015 stratejik planı", 2015, Erişim Tarihi: 12 Mart 2016, http://www.kizilay.org.tr/upload/Editor/files/1310989897_web_Turk_Kizilayi_Stratejik_Plan_2010_2015_tr.pdf adresinden erişilmiştir).

⁷27146 sayılı Tüzük, 19 Şubat 2009, *Resmî Gazete*, erişim tarihi: 18 Ocak 2016, http://www.kizilay.org.tr/Upload/Editor/files/1235049841_Tuzuk_19_02_2009.pdf adresinden erişilmiştir.

⁸"Türk Kızılayı 2010-2015 stratejik planı", t.y. erişim tarihi: 12 Mart 2016, http://www.kizilay.org.tr/upload/Editor/files/1310989897_web_Turk_Kizilayi_Stratejik_Plan_2010_2015_tr.pdf adresinden erişilmiştir.

Türk Kızılayı dernek tüzüğünde geçen birimlerin yetki ve görev tanımlarına kısaca değinmek gerekirse; Genel Merkez Genel Kurulu, Kızılay'ın görevlerini ve amaçlarını belirleyerek genel politikasını oluşturmak, derneğin tüzük değişikliğine yönelik Genel Merkez Yönetim Kurulunun tasarısını görüşür, karara bağlar. Türk Kızılayı yurt içinde veya yurt dışındaki kuruluşlara üye olmak istediğinde veya üyelikten ayrılmak istediğinde, bu durumu görüşüp karar bağlar. Genel Başkan, kurumun en yetkili kişisidir. Türk Kızılayı'nı her türlü platformda temsil eder, görev süresi üç yıldır. Genel Başkan üst üste en fazla üç dönem aynı kişi olarak seçilebilir. Genel Merkez Yönetim Kuruluna başlık eder. Genel Merkez Yönetim Kurulu, başkanla birlikte on bir üyeden meydana gelir. Türk Kızılayı'nın çalışmalarını planlayarak, Genel Kurul kararlarına uygun şekilde ifa eder. Derneğin faaliyetlerini Genel Sekreterlik ve Genel Müdürlük aracılığıyla uygular. Denetim Kurulu, derneğin iç denetimden sorumlu birimdir. Teftiş Kurulu, Genel Müdüre bağlı şekilde görevlidir. Hukuk Müşavirliği; Genel Başkana bağlı olarak çalışır.⁹

2.1.3. Türk Kızılayı'nın Özellikleri

Hilal-i Ahmer Cemiyeti, ilk dönemleri içinde incelendiğinde görülür ki II. Meşrutiyet Dönemi'nde Cemiyetler Kanunu'nun kabulüyle beraber, Cenevre sözleşmesinin maddelerine göre faaliyetleri belirlenmiş halk desteği ile birlikte kurulmuş ilk sivil toplum kuruluşudur. Kurulduğunda, kamuoyu nezdinde desteğini ve bilinirliğini artırmak isteyen kurum, bünyesinde o dönemin tanınmış birçok bürokratını, milletvekilini barındırmıştır. Hilal-i Ahmer Cemiyeti, kurulduğu yıllarda yarı resmî bir sivil toplum örgütü görünümündedir. Bu çıkarımı yapmayı elverişli hâle getiren, kurumun padişah himayesi altında olmasıdır.

---

⁹27146 sayılı Tüzük, 19 Şubat 2009, *Resmî Gazete*, erişim tarihi: 18 Ocak 2016, http://www.kizilay.org.tr/Upload/Editor/files/1235049841_Tuzuk_19_02_2009.pdf adresinden erişilmiştir.

Derneğin ilk tüzüğünde, Padişah V. Mehmed Reşad'ın himayesinde kurulduğu yazılıdır. Daha sonra Padişah VI Mehmed'in himayesi ile devam eden durum, bir gelenek hâlini alarak Cumhuriyet Devrinde de devam ettirilmiştir. Cumhuriyet Döneminde de tüzüğün ilk maddesi olarak Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın yüksek himayelerinde olduğu ifadesi aynen konulmuştur (Hatipoğlu, 2013, s. 173)

Cumhuriyet'ten önce kurulan Türk Kızılayı, Türkiye'nin çağdaş manada kurulmuş en eski sivil toplum kuruluşudur. Derneğin tüzüğündeki Cumhurbaşkanlığı himayesi ile Türk Kızılayı tüzel kişiliği dolayısıyla herhangi bir dernek değildir. Bu bağlamda, sıradan derneklerden oldukça farklıdır. Türk Kızılayı, tüzük değişikliğinde yapacağı herhangi bir değişiklik için kamu idaresinden onay olmak durumundadır. Türk Kızılayı'nın örgütsel yapısı kanun ile tanımlanmıştır ve en yüksek makam olan Cumhurbaşkanlığı makamı tarafından himaye edilmektedir.

Türk Kızılayı, sadece bir yardım kuruluşu değildir, aynı zamanda faaliyetlerini yürütme bakımından Batılı bir anlayışa da sahiptir. Bu bağlamda Batılı devletlerin ve cemiyetlerin işleyiş ve yönetim tarzından etkilenmiştir. Hatta öyle ki yazışmalarının çoğunu Batı dilleriyle gerçekleştirmiştir. Bu yazışmalar özellikle Fransızca ile yapılmıştır. Bununla beraber o dönemki ismiyle Hilal-i Ahmer Cemiyeti, Türk toplumunun hamiyetperver duygularıyla, yardım organizasyonlarını şekillendirmiş ve bu anlayışla çalışmalarını sürdürmüştür (Hatipoğlu, 2013, s. 176)

2.1. TÜRKİYE DİYANET VAKFI (TDV)

2.2.1. Türkiye Diyanet Vakfı'nın Tarihçesi

TDV, 13 Mart 1975'de, o dönem Diyanet İşleri Başkanı olarak görev yapan Dr. Lütfi Doğan'ın, Diyanet İşleri Başkan Yardımcıları Dr. Tayyar Altıkulaç'ın ve Yakup Üstün ile Özlük İşleri Müdürü Ahmet Uzunoğlu'nun kurduğu bir vakıftır. TDV, Türk Medeni Kanununda yapılan değişiklikte, 903 Sayılı Kanun ile kurulan bir özel hukuk tüzel kişisi olarak 13/01/1978 tarihli ve 16168 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 20/12/1977 tarihli ve 7/14433 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile vergi muafiyetinin tanındığı bir vakıf olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

TDV, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın (DİB), çalışmalarını desteklemek hedefiyle kurulmuştur.¹⁰

Osmanlı Devletinin son dönemlerinde din hizmetleri ve vakıf faaliyetleri Şer'iyeye ve Evkaf Nezareti tarafından yürütülmüştür. Vakıf bütçelerinden aynı kurumsal çerçevede yer aldıklarından dolayı din hizmetlerine ekonomik açıdan destek verilmiştir. Dinî kurumlar ve yapılar da vakıfların kurulmasına ve halkın kurulan vakıflara hayır maksatlı bağışta bulunmasına destek vermiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra din hizmetleri ve vakıf hizmetlerinin birbirinden ayrılması ile vakıfların gelişmesi olumsuz yönde etkilenmiştir. Devletin bütçesinden vakıflara ayrılan para da hizmetlerin devamı için yetersiz kalmıştır. Vakıfların aracılığı dışında devlet kurumları aynı ve nakdî bağışı kabul etmediğinden dolayı, bağışta bulunmak isteyen vatandaşlar, karşılarında kurumsal olarak bir muhatap bulamamıştır. Bu tür arızalar aksaklıkları gidermek amacıyla hayırsever Türk halkının maddi desteğinin sağlanması konusunda da bir boşluk meydana gelmiştir. Bu boşluğu doldurmak üzere 22/06/1965 tarihli ve 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'un 14. maddesinin (e) fıkrasında, “şartlı bağış fonu” kurulması karara bağlanmıştır. Fakat bu kanunun düzenlemesi eksik yapıldığı için uygulaması gerçekleştirilememiştir. Yaşanan bu gelişmelerin ardından 13/07/1967 tarihli ve 903 sayılı kanunun 3. maddesiyle vakıflara Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti sağlanmıştır. Vakıf kurmanın da teşvik edildiği bu kanun ile genel bütçeli bir devlet kuruluşu olan DİB, yürüttüğü çalışmalarını desteklemesi için TDV'yi kurmuştur. Vakıf, 20/12/ 1977 tarihli ve 7/14422 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile de vergi muafiyetine kavuşmuştur. TDV'nin kuruluş amacı, vakfın senesinde, 2. ve 3. maddelerinde ifade edilmiştir.

---

¹⁰“Hakkımızda,” t.y. erişim tarihi: 07 Nisan 2015, <http://www.diyantevakfi.org.tr/tr-TR/site/icerik/hakkimizda-1038> adresinden erişilmiştir

Buna göre vakıf, DİB'in hizmetlerine desteklemek olmakla birlikte toplum yararı güden sosyal hizmet faaliyetlerini de ifa etmektedir. Vakfın asıl önceliği, din hizmetlerini sürdürmektir. Başkanlığın bütçesinin yeterli olmadığı birçok faaliyeti vakıf, kendi maddi kaynakları ile yürütmüştür. Bununla birlikte, camiler, Kur'an kursları, eğitim merkezleri, müftülükler ve müftülük lojmanlarının vs. ihtiyaçlarına da vakıf büyük oranda cevap vermektedir. Ayrıca, araştırma merkezleri kurmak, İslami ilimler ve İslâm sanatları gibi konularda yayın çıkarmak, Türkiye dışında yaşan Türklerin dinî ve kültürel hayatlarına katkı sağlamak, muhtaçlara, hastalara yardım yapmak, öğrenciler için burs imkanları hazırlamak, öğrenci yurtları yapmak gibi faaliyetler de vakfın senesinde ifade edilmiş hizmet işleridir (Uzunoglu, 2012, s.461).

2.2.2. Türkiye Diyanet Vakfı'nın Genel Yapısı

TDV'nin yönetim organları incelenecek olursa genel kurul, vakfın en üst yönetim birimidir. Genel kurul 2 yılda bir toplanarak, vakfın mütevelli heyeti ile denetim kurulu üyelerini seçmektedir. Ayrıca genel kurul, vakfın faaliyetleri hakkında tavsiye verme hakkına sahiptir. Genel Kurul, her dönemin sonunda mütevelli heyetinin hazırladığı faaliyet raporunu, vakfın mali hesaplarını incelemekle görevlidir. Kurul üyeleri ayrıca denetleme kurulunun hazırladığı denetleme raporunu da incelemektedir. Mütevelli heyetinden ayrılanların yerine yenisini seçme hakkına da sahiptir.¹¹

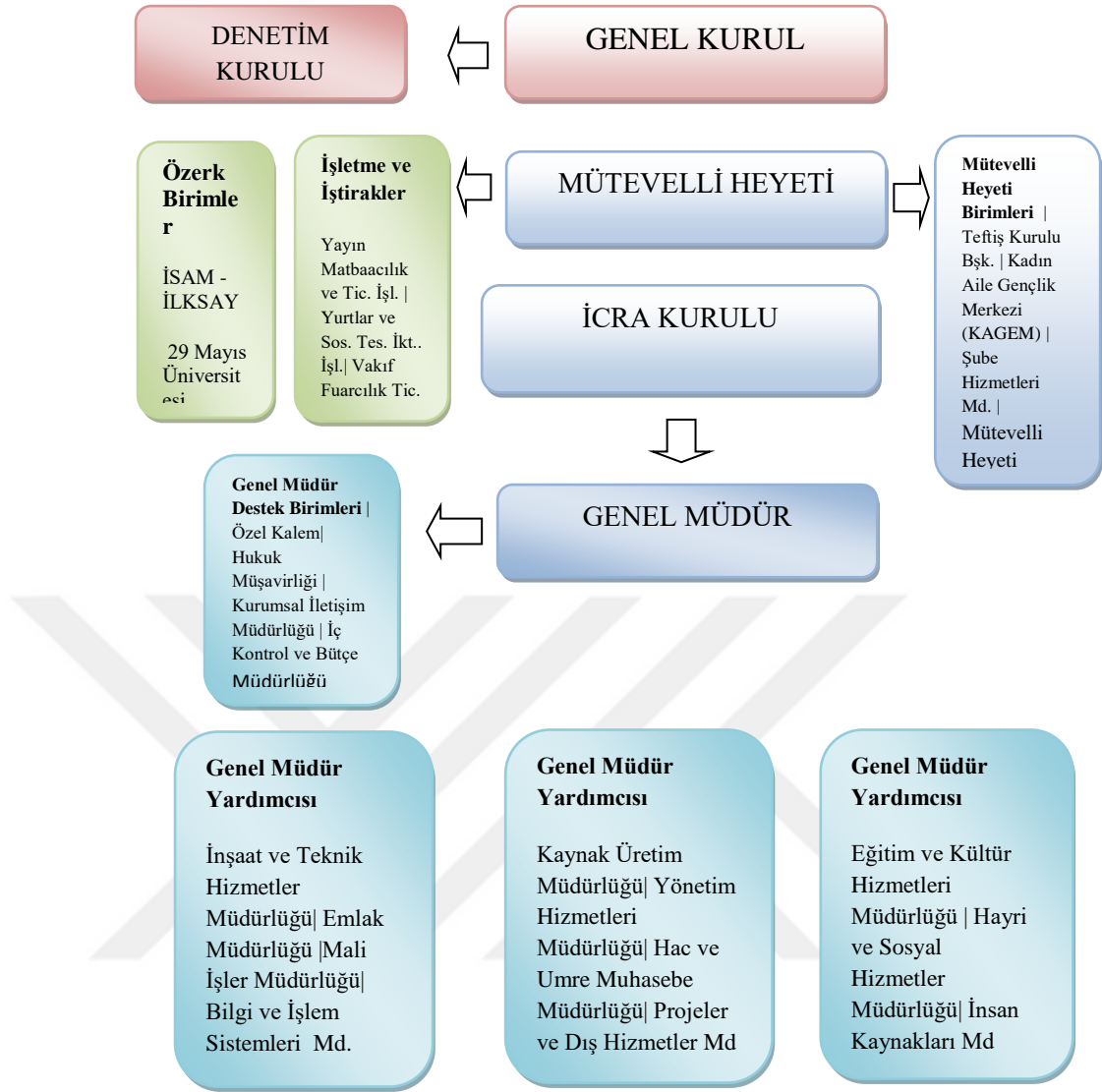
---

¹¹“İdari yapı”, t.y., erişim tarihi: 9 Mayıs 2016, <http://www.diyantevakfi.org.tr/tr-TR/site/icerik/idari-yapi-1040> adresinden erişilmiştir.

Buna göre, kurula yeni önemi görevlerindedir. Genel kuruldan sona gelen mütevellî heyeti ise vakfın yürütmeden sorumlu birimidir. Mütevellî heyetinin görevleri vakıf senedinin 10. maddesinde belirtildiği üzere, mütevellî heyeti, vakfın genel temsili ve idaresi noktasında, genel kurul ve denetim kurulunun yetkileri dışında kalan tüm faaliyetleri yürütmektir. Yedi üyeden kurulu olan mütevellî heyeti, genel kurul üyelerinin arasından iki yıl görev yapmak üzere seçilmektedir. Mütevellî heyeti üyelerinden en az üçü Diyanet İşlerinde görev almış olması şartı mevcuttur. Mütevellî heyetin başkanı DİB Başkanıdır. Bir diğer birim, denetleme kuruludur. Denetleme kurulu da, genel kurulun seçtiği üç üyeden oluşmaktadır. Denetleme kurulunun görevi ise mütevellî heyetinin faaliyetlerini denetleyip, bu denetimi rapor hâline getirerek genel kurula iletmektir. Vakıf senedinin 4. maddesinde ifade edildiği üzere, mütevellî heyetinin kararıyla il ve ilçelerde şubeler açılmaktadır. Şubelerin faaliyetleri ve görevleri mütevellî heyeti tarafından belirlenmektedir (Uzunoğlu, 2012, s.461). Vakfın hâlihazırda 1000 şubesi bulunmaktadır.¹²

---

¹²“Hakkımızda”, t.y., erişim tarihi: 9 Mayıs 2016, <http://www.diyanketvakfi.org.tr/tr-TR/site/icerik/hakkimizda-1038> adresinden erişilmiştir.

Şekil 2. TDV Organizasyon Şeması

Kaynak: (“Teşkilat şeması” t.y., erişim tarihi: 9 Mayıs 2016, www.diyantevakfi.org.tr/tr-TR/site/icerik/teskilat-semasi-1085 adresinden erişilmiştir).

2.2.3. Türkiye Diyanet Vakfı'nın Özellikleri

1975 yılında DİB'in faaliyetlerine destek olmak amacıyla kurulmuş olan TDV, bugün bin şubesi ve yüz otuz beş ülkede faaliyet veren bir sivil toplum kuruluşudur. Vakıf, 1967'de yapımına başlanmış olan Ankara'daki Kocatepe Camisi'nin yapımını tamamlayarak Türk halkının hizmetine sunmuştur. TDV, kurulduğundan bu yana Türkiye'de üç bin dört yüz yirmi bir cami ve eğitim merkezi

yapmıştır. Vakıf ayrıca, yirmi beş ülkede yüzün üzerinde cami ve eğitim kurumu da inşa etmiştir. TDV, 1989'dan bugünlere kadar, İslam Peygamberi Hz. Muhammed (sav)'in doğum gününü, Türk toplumunun her kesiminin kabul ettiği bir anma hizmetine dönüştürerek, toplumsal barış ve huzura katkı sağlamıştır. TDV, 1983'ten beri Ramazan ayı içerisinde Ankara ve İstanbul'da kitap fuarları düzenleyerek, Türkiye'nin kültürel çalışmalarına destek olmaktadır. Vakıf ayrıca kırk dört ciltlik önemli bir kaynak eser olan *İslam Ansiklopedisi*'ni, tüm İslam dünyasının hizmetine sunmuştur. 1979'da o dönemin hükümetinin çıkardığı bir kararname ile hac ve umre organizasyonlarının düzenlenmesi DİB'e verilmiştir. Kararname de ayrıca bu organizasyonların uygulanmasında DİB'in, TDV ile iş birliği yapmasına karar verilmiştir. Vakıf, Umre ve Hac organizasyonlarında mali işleri yürütmektedir. TDV, kuruluşundan iki yıl sonra o dönem hükümetinin Bakanlar Kurulunca 20 Aralık 1977 tarihinde vergi muafiyeti kazanmıştır¹³

3.1. TÜRK İŞBİRLİĞİ VE KOORDİNASYON AJANSI BAŞKANLIĞI (TİKA)

Bu bölüm ağırlıklı olarak TİKA resmî internet sayfası, kurumun kalkınma raporları ve TİKA'nın görev ve teşkilat yapısını düzenleyen 24 Ekim 2011'de çıkarılan 656 sayılı KHK' dan yararlanılarak hazırlanmıştır.

3.1.1. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı'nın Tarihçesi

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla sona eren Soğuk Savaş sonrası dönemde bağımsızlığını kazanmış Türk Cumhuriyetlerine, tarihî ve kültürel pek çok ortak nokta olması bakımından destek olan Türkiye, bu ülkelere, kendilerini kalkındırmaları için alt yapı çalışmaları ve insan kaynağı sağlamak gibi teknik destekler başta olmak üzere birçok konuda destek sağlamıştır.

---

¹³7/14433 sayılı Karar, 1978, *T.C. Resmî Gazete*, erişim tarihi: 09 Mayıs 2016, <https://tdvmedia.blob.core.windows.net/files/tdv.org.tr/mevzuat/vergimuafiyeti.pdf> adresinden erişilmiştir

Türkiye'nin bu destekleri verirken sahada koordinasyon verecek, proje yürütecek ve faaliyetleri düzenleyecek bir kuruma ihtiyacı oluşmuştur. TİKA, bu vesile ile 27/01/1992 tarihli ve 480 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile Dışişleri Bakanlığı'na bağlı bir teknik yardımlar yapan birim olarak kurulmuştur. Kuruluşunda isim olarak Ekonomik, Kültürel, Eğitim ve Teknik İşbirliği Başkanlığı ile kurulmasına rağmen Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA) ismiyle tanınmıştır (Gözen, 2008, s. 34-35). 1999'da Cumhurbaşkanlığı tezkeresiyle TİKA, Dış İşleri Bakanlığı'ndan ayrılarak Başbakanlığa bağlanmıştır. 2001'de 4668 Sayılı "Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun" yürürlüğe girmiştir¹⁴

Türkiye'de Soğuk Savaş döneminin ardından yaşanan iç politikadaki gelişmelerin, Türk dış politikasını da etkilediği bilinmektedir (Kardaş & Erdağ, 2012, s.169). TİKA, Soğuk Savaş sonrasında Orta Asya'da, Kafkasya'da, Karadeniz'de ve Balkan coğrafyasında bağımsızlık kazanmış devletler ile Afrika'da henüz gelişmekte olan ülkelere, kendilerini kalkındırma noktasında gerçekleştirdikleri çalışmalara destek olmak amacıyla 1992'de kurulmuştur. Kuruluşunda, Dışişleri Bakanlığı'na bağlı bir birim olarak kurulmuş TİKA, 28 Mayıs 1999'da Başbakanlığa bağlanmıştır. Kurulduğu yıllarda TİKA, kendinden beklenen gayreti sergileyememiştir. Bunun nedeni o dönemde iç politikada koalisyon hükümetlerinin iktidarda oluşu sebebiyle kurumların kendi içinde yaşadıkları rekabetten TİKA da olumsuz etkilenmiştir. Türkiye'nin 2000'li yıllarda politik olarak yaşadığı değişim ve dönüşüm, dış politikada yaşanan açılımlar, kuruma da olumlu yansımıştır. TİKA, kuruluşu olan 1992 tarihinden 2012 tarihine kadar gerçekleştirdiği projeler ve faaliyetleri, 2002'den 2011'e kadar olan dönemde dört kat arttırmıştır. TİKA, bu yükseliş ile Türkiye'nin dış politikasında kamu ve özel teşebbüslerle işbirliğini arttırarak, yeni bir politik söylemin oluşmasına katkıda bulunmuştur (Karagül, 2013, s. 88).

---

¹⁴"Tarihçemiz", t.y., erişim tarihi: 16 Mayıs 2016, <http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/tarihcemiz-222> adresinden erişilmiştir.

3.1.2. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı'nın Genel Yapısı

TİKA, 12/05/2001'de Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4668 sayılı Türk iş birliği ve Kalkınma idaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile yeniden görevleri ve sorumluluk alanı çerçevesi çizilmiştir. Dışişleri Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyetlerini sürdüren TİKA, bu kanun ile artık Başbakanlığa bağlı olarak çalışmalarını sürmeye başlamıştır. Kurumun adı o dönem Ekonomik, Kültürel, Eğitim ve Teknik İşbirliği Başkanlığı idi. 24 Ekim 2011'de 656 sayılı KHK ile birlikte kurum ismi; TİKA şeklinde değiştirildi. TİKA, kurumsal yapı olarak incelendiğinde, teşkilatın organizasyon şemasında en üstte Başbakan Yardımcısına bağlı olarak görev yapan ve kurumun en yetkili kişisi olan başkan mevcuttur. 656 Sayılı KHK'nın 4. Maddesi TİKA Başkanının görevlerini şu şekilde tanımlamıştır:

“Başkan, Başkanlığın en üst amiri olup, Başkanlık hizmetlerini; mevzuata, hükümetin genel siyaseti, dış politikası ve Danışma Kurulu tavsiyeleri çerçevesinde Başkanlığın amaç ve politikaları ile işbirliği kapsamındaki ülkelerin ihtiyaçlarına uygun olarak yürütmek ve faaliyet alanına giren konularda diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla işbirliği ve koordinasyonu sağlamakla görevlidir. Başkan, Başbakana karşı sorumludur”¹⁵

Kurumun organizasyon şemasında başkana bağlı hizmet veren birimler mevcuttur. Bu birimler; Hukuk Müşavirliği, İç Denetçiler Birimi, Başkanlık Müşavirleri, Özel Kalem Müdürlüğü, İnsan Kaynakları ve Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı, Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı'dır. Başkandan sonra üç başkan yardımcısı yer almaktadır. Başkan yardımcıları, Başkana yardımcı olmakla görevlidir. Başkan yardımcılarına bağlı çalışan birimler de mevcuttur.

¹⁵ 28103 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname, 2 Kasım 2011, *Resmî Gazete*, Erişim Tarihi: 16 Mayıs 2016, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/11/20111102-1.htm> adresinden erişilmiştir.

Bu birimler; Orta Asya ve Kafkaslar Dairesi Başkanlığı, Balkanlar ve Doğu Avrupa Dairesi Başkanlığı, Ortadoğu ve Afrika Dairesi Başkanlığı, Doğu ve Güney Asya, Pasifik ve Latin Amerika Dairesi Başkanlığı, Dış İlişkiler ve Ortaklıklar Dairesi Başkanlığı'dır¹⁶

TİKA'daki hizmet birimlerinden, ülkelerde görevli daire başkanlıkları kendi görev sahalarına giren konularla yakından ilgiliyken, Dış İlişkiler ve Ortaklıklar Dairesi Başkanlığı; faaliyet gösterilecek bölgeler için üretilen çalışma ve projeleri, kalkınma yardımlarını, insani yardımları STK'lar ve diğer gönüllü kuruluşlar ile birlikte yürütmek için koordinasyonu sağlamaktadır. Diğer bir birim olan Hukuk Müşavirliği, hukuki alt yapı ve hizmet işlemlerini yürütürken Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı, TİKA Başkanlığına yapılan başvuruların etkin takibi ve süresince sonuçlanmasını takip etmekle görevlidir. İnsan Kaynakları ve Destek Hizmetleri Dairesinin görevleri ise kurumun insan kaynaklarını planlamak, personel alımı, oryantasyonu, hizmet içi eğitimlerini, her türlü özlük işlemlerini yönetir. Bunların başkanlığa bağlı hizmet birimlerinin ve dışında yurt dışındaki ofislerin her türlü idari ve mali işlerini, teknolojik alt yapı ihtiyaçlarını, TİKA Başkanlığının arşiv ve kütüphane hizmetlerini yürütmekle görevlidir¹⁷

TİKA'nın ayrıca bugün elli dört ülkede, elli altı program koordinasyon ofisleri bulunmaktadır.

---

¹⁶28103 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname, 2 Kasım 2011, *Resmî Gazete*, Erişim Tarihi: 16 Mayıs 2016, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/11/20111102-1.htm> adresinden erişilmiştir.

¹⁷"İdare faaliyet raporu", 2016, s.22, erişim tarihi: 21 Nisan 2017, http://www.tika.gov.tr/upload/2017/03/2016%20IdareFaaliyetRaporu/%C4%B0dare%20Rapor_2016_WebFormati.pdf adresinden erişilmiştir.

Balkanlardan Afrika'ya, Orta Asya'dan, Güney Asya'ya uzanan geniş bir coğrafyada faaliyet gösteren bu ofisler; Afganistan, Arnavutluk, Azerbaycan, Bangladeş, Bosna Hersek, Bulgaristan, Cezayir, Cibuti, Çad, Etiyopya, Filistin, Filipinler, Gürcistan, Gine, Hırvatistan, Irak, Kamerun, Karadağ, Kazakistan, Kenya, Kırgızistan, Küba, Kosova, Komorlar, Kolombiya, Libya, Lübnan, Macaristan, Makedonya, Meksika, Mısır, Moğolistan, Moldova, Mozambik, Myanmar, Namibya, Nijer, Nijerya, Senegal, Sırbistan, Somali, Tanzanya, Tacikistan, Tunus, Türkmenistan, Özbekistan, Pakistan, Romanya, Uganda, Ukrayna, Ürdün, Sudan, Güney Sudan, Yemen'dir¹⁸ Program koordinasyon ofisleri aşağıdaki şemasında da görüleceği üzere TİKA en çok Afrika bölgesinde koordinasyon ofis sayısını artırmıştır. Bunun sebebi Türkiye'nin son dönemde dış politikasında gösterdiği Afrika açılımıdır. TİKA'nın program koordinasyon ofisleri şeması ve organizasyon şeması aşağıda detaylı olarak incelenebilmektedir.

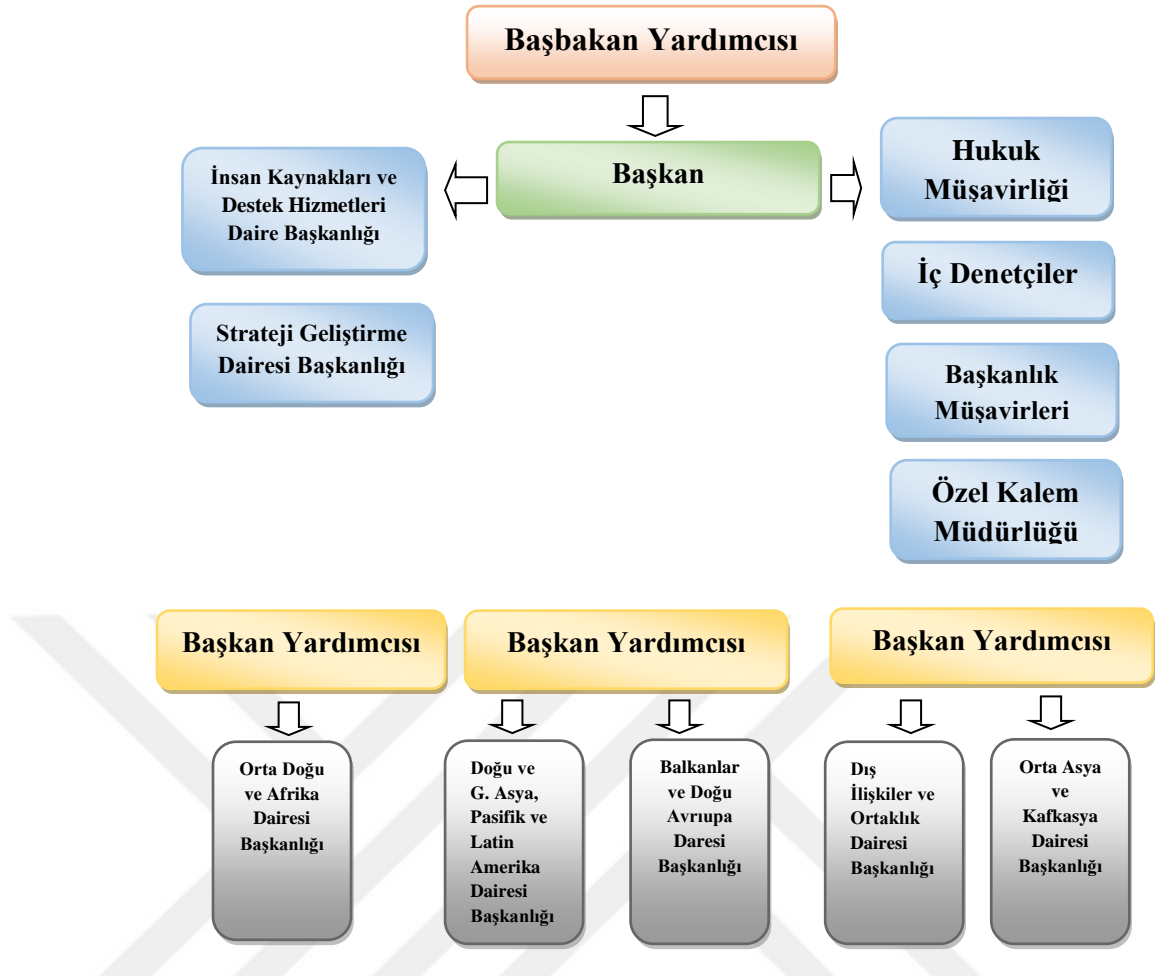
¹⁸“Türkiye kalkınma yardımları raporu”, 2015, s.92-93, erişim tarihi:22 Nisan 2017,[http://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/TKYR%202015/TKYR_2015%20\(1\).pdf](http://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/TKYR%202015/TKYR_2015%20(1).pdf) adresinden erişilmiştir.

Tablo 1. TİKA Program Koordinasyon Ofisleri (2015)

Balkanlar ve Doğu Avrupa Koord. Ofisleri	Orta Doğu Koord. Ofisleri	Afrika Koord. Ofisleri	O.Asya ve Kafkasya Koord. Ofisleri	G. ve D. Asya Pasifik, Latin Amerika Koord. Ofisleri
Arnavutluk, Bosna Hersek	Irak, Filistin	Cezayir, Cibuti, Çat, Etiyopa	Azerbaycan	Afganistan
Bulgaristan, Hırvatistan Karadağ Kosova	Lübnan Ürdün	G. Sudan Kamerun Kenya Libya, Mısır	Gürcistan Kazakistan	Bangladeş
Macaristan Makedonya Moldova Ukrayna Romanya Sırbistan		Mozambik Nijer Namibya Nijerya Uganda Senegal Somali, Sudan (2) Tunus Yemen (2)	Kırgızistan Moğolistan Tacikistan Türkmenistan Özbekistan	Filipinler Kolombiya Küba Komorlar Meksika Myanmar Pakistan

Kaynak:(“ (“Türkiye kalkınma yardımları raporu”, 2015, s.92-93, erişim tarihi:22Nisan

2017,[http://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/TKYR%202015/TKYR_2015%20\(1\).pdf](http://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/TKYR%202015/TKYR_2015%20(1).pdf) adresinden erişilmiştir).

Şekil 3. TİKA Teşkilat Şeması

Kaynak: (“Teşkilat şeması,” t.y., erişim tarihi: 12 Şubat 2017,

http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/teskilat_semasi-14645 adresinden erişilmiştir).

3.1.3. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı'nın Özellikleri

TİKA, Türkiye'nin yurt dışında gerçekleştirdiği yardım faaliyetlerini yürüten bir kurum olduğu için Türkiye'nin dış politikasından da etkilenmektedir. Kurum, direkt dış politika yapan ya da bu politikaları belirleyen bir kurumsal yapı değildir. TİKA, Türkiye'nin resmî dış politikasını belirleyen tüm kurum ve kuruluşlarla ortak bir hedef ve misyon doğrultusunda, bu kurumlarla koordineli çalışan, Türk Dış politikasının belirlediği ölçüde, üretilen politikalara paralel olarak hizmetleri ve faaliyetleri yüklenen bir kurumdur. Kurum, bu bağlamda 4668 sayılı kanun ile birlikte Türkiye'nin yurt dışı yardımlarının envanterini tutmakla da görevlendirilmiştir. TİKA'nın faaliyetleri kurulduğu dönemden bugüne incelendiğinde, 1992'den 2002'ye kadar olan döneminin kuruluş dönemi olduğunu bilinmektedir. TİKA, bu dönemde hem teknik yardımlarda hem de insan kaynağı gibi konularda artan bir tecrübeye sahip olduğu görülmektedir. TİKA ilk kurulduğunda,

Türkiye'nin tarihî ve kültürel bağlarının kuvvetli olduğu Orta Asya'daki henüz bağımsızlığını kazanmış ülkelerin ihtiyaç duyduğu teknik alt yapı ve yardım çalışmalarına destek olmak amacındayken, kuruluş aşamasından sonraki dönemde faaliyet ve çalışma alanını coğrafi anlamda da genişleterek, bugün Afrika'dan Latin Amerika'ya, Orta Doğudan Güney Doğu Asya'ya kadar beş kıtada Türkiye'nin dış politikasına uluslararası sahada katkı sağlamayı görev olarak üstlenmiştir. (Erdağ, 2008, s. 68-69).

TİKA, teknik olarak gerçekleştirdiği yardım faaliyetlerini hayata geçirirken hem Türkiye'deki ilgili kurum ve kuruluşlardan hem de yardım yapılacak ülkenin kurum ve kuruluşlarından faydalanmaktadır. Kurum, bununla birlikte Birleşmiş Milletler (BM) bünyesinde görev yapan Kalkınma Programı (UNDP), Sınai Kalkınma Teşkilatı (UNIDO), Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) gibi uzmanlaşmış kurumlarla, İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD), İslam Kalkınma Bankası, Dünya Bankası ve daha birçok uluslararası kurumla işbirliği yapmaktadır¹⁹ TİKA, kuruluş olarak resmî internet sayfasında görevlerini şu şekilde ifade etmiştir: "TİKA kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör arasında işbirliği mekanizması görevi yürütmekte; tüm bu aktörleri ortak paydalarda buluşturmakta ve Türkiye'nin kalkınma yardımlarını kayıt altına almaktadır."²⁰

Dolayısıyla TİKA, gelişmekte olan ülkelerin kalkınmasına ve refahına yardım etmek, bahse konu olan ülkelerin gelişimine katkı sağlamak amacıyla ülkelerin mevcut durumda kültürel ve tarihî arka planına uygun programları geliştirmek, gelişmekte olan ülkelerin kendi devlet yapılarını güçlendirmek üzere bu devletlere hangi konuda ihtiyaç duyuyorsa o konuda destek vermek, yardım yapılan ülkede bulunan Türk Kültür Merkezlerinin kendi ülkeleri dışında program yapmalarına ve böylece eğitim ve kültürel alanlarda yeni işbirlikleri geliştirmek, ülkelerin mevcut kurumlarıyla dayanışma ve koordineli şekilde faaliyetlerini sürdürmesidir (Karagül, 2013, s.89)

---

¹⁹Musa Kulaklıkaya, 2007, s.2, erişim tarihi: 15 Şubat 2017, <http://www.tasamafrika.org/pdf/yayinlar/MusaKulaklikaya-TR.pdf> adresinden erişilmiştir

²⁰"Hakkımızda", t.y., erişim tarihi: 15 Şubat 2017, <http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda-14649> adresinden erişilmiştir.

BÖLÜM 3

3. TÜRK KIZILAYI, TÜRKİYE DİYANET VAKFI, TÜRK İŞBİRLİĞİ ve KOORDİNASYON AJANSI BAŞKANLIĞI'NIN ULUSLARARASI SOSYAL HİZMET FAALİYETLERİNİN DEĞERLENDİRMESİ

Türkiye'nin yurt dışındaki sosyal hizmet faaliyetlerinin Türk Kızılayı, TDV ve TİKA bağlamında ele alınacağı üçüncü bölümde, üç kurumun yurt dışında gerçekleştirdiği yardımlar, 2011-2015 yıllarını kapsayacak şekilde tek tek aynı, nakdî, sağlık, eğitim ve konut yardımları olarak ele alınmıştır. Ardından, bu yardımların dünyada mevcut durumda yapılan insani yardımlardan ve kalkınma yardımlarından hangi açıdan farklılaştığı ve Türkiye'nin gerçekleştirdiği bu yardımların, tüm dünya için başka bir insani yardım mümkün müdür sorusuna verdiği cevaplar, değerlendirme bölümünü oluşturmuştur. Türkiye'nin son dönemdeki dış politika söylemiyle kalkınma yardımları ve insani yardımlarının sosyal hizmet bağlamında bir durum tespiti yapılarak irdelenmesi amaçlanmıştır.

3.1. TÜRK KIZILAYI'NIN SOSYAL HİZMET BAĞLAMINDA ULUSLARARASI FAALİYETLERİ

3.1.1 Türk Kızılayı'nın Aynı Yardımları

Aynı kelimesi para olarak değil, madde olarak verilen anlamında TDK Güncel Sözlük'te ifade edilmiştir²¹ Dolayısıyla aynı yardımı da para olmayan yardımlar şeklinde ifade etmek mümkündür. Türk Kızılayı'nın aynı yardımlarının ele alındığı bu bölümde, yoğun olarak kurumun bahsi geçen dönemi kapsayan faaliyet raporlarından ve Kızılay Dergisi'nden faydalanılmıştır.

---

²¹“Aynı”, t.y., erişim tarihi: 12 Ocak 2016,
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=28947 adresinden erişilmiştir.

Türk Kızılayı, kuruluşundan itibaren hiçbir ayırım gözetmeksizin hem Türkiye’de hem de dünyanın birçok farklı ülkesinde yardıma ihtiyacı olan herkese ve her ülkeye yardım elini uzatmış bir kurumdur. Türk Kızılayı, insani yardım alanında uluslararası arenada gösterdiği etkin faaliyetler sonucunda son on yılda yetmiş sekiz farklı ülkede doğal afet ve insan eliyle yaşanan felaketlerde hızlı ve etkili bir müdahale yöntemi benimsemiş ve insani yardım alanında küresel bir aktör konumuna yükselmiştir Türk Kızılayı, Güney Asya’da; Filipinler’den, Endonezya’ya, Pakistan’a kadar, Afrika’da; Somali’den Sudan’a, Ortadoğu’da; Filistine, OrtaAsya’da; Kırgızistan’a, Balkanlarda; Kosova’ya kadar yüz otuz yedi ülkede geniş bir coğrafyaya yardım çalışmalarıyla ulaşmıştır Türk Kızılayı, bu bölgelerde kalıcı barış ve refaha hizmet vermektedir. Türk Kızılayı, yardım çalışmalarını yürüttüğü ülkelerde özellikle alt yapı çalışmalarına, konut, eğitim merkezleri, ibadethane, sağlık, sosyal hizmet ve sosyal yardım çalışmalarına, bölge halkının kendi geçimini sağlayabilmesi için desteklenmesine kadar geniş bir yelpazede çalışmalarını yürütmektedir²² Kırgızistan’da yaşanan iç çatışmada, Myanmar’da Müslümanlara yönelik yaşanan baskı ve çatışmalarda, Irak’ta terör mağduru sivillere, Filistin, Somali ve yoksul Batı Afrika ülkelerindeki acil ihtiyaç maddelerinin ulaştırılmasında Türk Kızılayı yardım faaliyetlerini aktif bir şekilde yerine getirdiğini görülmüştür.

Bu minvalde Türk Kızılayı’nın yurt dışındaki aynı yardım çalışmalarını incelendiğinde; 2011’de Libya’da yaşanan iç karışıklık sonrası Türk Kızılayı, Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) ve Dışişleri Bakanlığı ile oluşturulan koordinasyon neticesinde Libya’ya insani yardım malzemeleri göndermiştir. Türk Kızılayı ekipleri gıda, barınma ve sıcak içeceğin yapılabilmesi için mobil mutfak ve fırın, seyyar yiyecek-içecek arabaları, çadırlar, battaniyeler, uyku tulumları, matlar ve hijyen malzemeleri deniz yoluyla ulaştırılmak üzere Marmaris’ten bölgeye intikal ettirmiştir.

²²“Uluslararası yardımlar”, t.y., erişim tarihi: 18 Nisan 2016, <http://www.kizilay.org.tr/NelerYapiyoruz/uluslararasi-yardimlar> adresinden erişilmiştir

Ayrıca, Türk Kızılayı, başlatılan operasyonda 23 Şubat 2011’de Libya’da bulunan Türk vatandaşlarını da tahliye ederek Türkiye’ye getirmiştir. Türk Kızılayı ekipleri ayrıca on beş bin beş yüz kişilik kumanya, on yedi bin beş yüz yetmiş altı adet içme suyu ve on bin ekmek, beş yüz adet hijyen seti ve tıbbi malzemeyi Libya Kızılayı’na ulaştırılmak üzere bölgeye göndermiştir. Libya operasyonu toplamda yaklaşık doksan altı ton gıda, barınma, hijyenik ve tıbbi malzemenin bölgeye intikal ettirilmesi ile son bulmuştur²³

Somali’de 2011 yılında yaşanan kuraklık neticesinde Türk Kızılayı, Somali için insani yardım operasyonu düzenlemiştir. Bu çerçevede; Mogadişu’da iki bin beş yüz ailenin yaşamasına uygun olarak bir çadır kent inşa edilmiştir²⁴ Kurumun 2011 yılında Somali başta olmak üzere bölge için toplam değeri 11. 454. 713. 61 TL aynı yardım yaptığı görülmektedir²⁵

2012 yılında Türkiye’nin doğu sınırında komşusu olan İran’da, 11 Ağustos 2012’de meydana gelen depremde Türk Kızılayı bölgeye ulaşan acil yardım ekiplerindedir. Türk Kızılayı, başta gıda malzemesi olmak üzere iki tırdan oluşan acil yardım malzemesini afet bölgesine ulaştırmıştır. Aynı ay içinde İran Kızılayı’ndan gelen talep doğrultusunda kurum, otuz dört tane Mevlana Evini üç tıra yükleyerek, bölgeye ulaştırmıştır²⁶

---

²³“Yalnız değilsiniz”, 2011, erişim tarihi: 16 Nisan 2016, <http://afetyonetimi.kizilay.org.tr/UI/doc/raporlar/2011.pdf> adresinden erişilmiştir.

²⁴“Somali insani yardım operasyonu”, Ekim 2015, erişim tarihi: 18 Nisan 2016, https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/03101983_ekim-2015-somali-insani-yarim-operasyonu.pdf adresinden erişilmiştir.

²⁵“Yalnız değilsiniz”, 2011, erişim tarihi: 16 Nisan 2016, <http://afetyonetimi.kizilay.org.tr/UI/doc/raporlar/2011.pdf> adresinden erişilmiştir.

²⁶ “İran insani yardım raporu”, 2012, erişim tarihi: 18 Nisan 2016, http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/1353074959_web.xIran_Insani_Yarim_Operasyonu.06_11_12.pdf adresinden erişilmiştir.

Türk Kızılayı İslam Kalkınma Bankası (İKB) ile birlikte “Barışın Tesisine İnsani Destek Programı” ismiyle oluşturdukları fondan yararlanarak Kırgızistan’ın Oş şehrindeki Bölge Çocuk Hastanesi’nin kliniklerinin tadilatını gerçekleştirmiştir. Bu çerçevede hastaneye tam donanımlı bir ambulans hediye edilmiştir. Hastaneye ayrıca bin kırk adet yatak, yorgan, yastık, iki bin seksen adet yatak takımı, beş yüz yirmi adet karyola, komodin, sandalye gibi hastanede elzem olan ihtiyaçları tedarik etmiştir. Türk Kızılayı, Filistin Gazze operasyonu kapsamında Filistin’deki öğrencilere kırtasiye malzemeleri ulaştırmıştır. Kosova’ya da aynı yıl içerisinde Ramazan ayında üç tır dolusu gıda yardımı ulaştırılmıştır²⁷. Türk Kızılayı, 2012 yılı içerisinde Myanmar’daki Müslüman halkın yardımına da koşmuştur. Kurum, bölgeye çok miktarda gıda dağıtımını yapmıştır. 7 Ağustos 2012’de bir kargo uçağı dolusu insani yardım malzemesi Myanmar’a ulaştırılmıştır. Ayrıca iki yüz elli tonluk pirinç ihtiyaç sahibi ailelere ulaştırılmıştır. 2012 Kurban bayramı döneminde de, Türkiye’den iki kargo uçağı dolusu insani yardım malzemesi ki yaklaşık yirmi bir tonluk ihtiyaç malzemesine karşılık gelmektedir. Bu yardım malzemeleri, bölgeden temin edilen on beş tonluk malzeme ile birlikte toplamda otuz altı ton olarak bayramda ihtiyaç sahibi ailelere dağıtılmıştır. Myanmar Kızılhaç’ının Türk Kızılay’ından talebi üzerine, üç sahra hastanesi ve beş ambulans Myanmar’a intikal ettirilmiştir²⁸. Somali’de 2011 yılında başlatılan insani yardım operasyonu 2012 yılında da devam etti. Cezire Hayat Çadır kenti 2012’de üç bin çadıra ulaştı. Çadır kentin alt yapı çalışmaları tamamlandı.

---

²⁷“Arakanlı Müslümanlara Yardımlarımız Ulaşıyor”, 2012, *Türk Kızılayı* 8, s.27, erişim tarihi: 18 Nisan 2016, <http://www.kizilay.org.tr/KizilayMedya/Reader/37#book5/page1> adresinden erişilmiştir.

²⁸“Halkın Yardımları Yurt Dışındaki İhtiyaç Sahiplerine Ulaştırıldı”, Bahar 2013, *Türk Kızılayı*, s.y., s.46-47, erişim tarihi: 18 Nisan 2016, <http://www.kizilay.org.tr/KizilayMedya/Reader/38#book5/page1> adresinden erişilmiştir.

Çadır kentte Devlet Su İşleri (DSİ) tarafından iki su kuyusu açıldı. On tane beş tonluk su tankı kuruldu. Çadır kente iki yüz metre karelik bir alanda mescid inşa edildi ve on altı musluklu bir şadırvan yapıldı. Hilal-i Ahmer ismindeki çocuk parkı da yine çadır kentte yapılarak hizmete açıldı. Somali’de gerçekleştirilen çalışmalardan bir diğeri de, İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile Mogadişu Valiliği arasında bir protokol imzalanmıştır. Ortak bir çalışma yürütülerek, Somali’de kentsel dönüşüm çalışmaları için girişim başlatılmıştır. Tür Kızılayı Genel Merkezi’nde toplanan on yedi iş makinesi, kırk araç, araçların tamir ve bakımı için yüz otuz dört garaj ekipmanı tedarik edilip bölgeye intikal ettirilmiştir²⁹. Filistin Gazze’ye Türk Kızılayı, üç bin üç yüz adet gıda kolisini bölgeye ulaştırmıştır. Türk Kızılayı, İKB işbirliğiyle Gazze’de 3. Tarım Projesi’ni gerçekleştirmiştir. Proje kapsamında yaş sebze ve meyve ekimi ve zeytin ağacı dikimleri gerçekleştirilmiştir. Toplamda iki bin beş yüz elli dönüm arazi ekilmiştir³⁰. Türk Kızılayı’nın 2012’de yardım çalışmalarının büyük yoğunluğu Suriye yardımları üzerine odaklanmıştır. Kurum, 2012 yoğun olarak Türkiye’ye giriş yapan Suriyelilere, Kilis-Öncüpınar geçici sığınma merkezinde ikamet edenlere, Kızılay kart dağıtım uygulamasına ilk defa başlamıştır. Bu uygulama ile on ilde bulunan on bir geçici barınma merkezinde konaklayan Suriyelilere, kendi damak tadlarına uygun yemekleri ve ihtiyaç duydukları malzemeleri marketlerden temin etme imkânı sunulmuştur. Kişi başı 50 TL yüklenen bu kartlardan 2017 Mart ayı itibarıyla yüz kırk iki bin sekiz yüz yetmiş altı kişi faydalanmıştır³¹

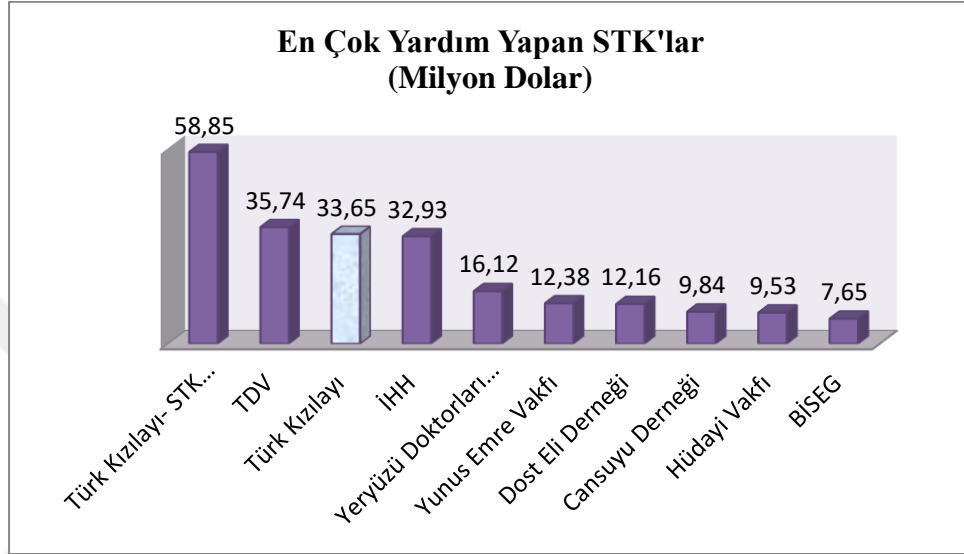
²⁹“Somali insani yardım operasyonu”, Ekim 2015, s. 4, erişim tarihi: 18 Nisan 2016, http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/03101983_ekim-2015-somali-insani-yardim-operasyonu.pdf adresinden erişilmiştir

³⁰“Gazze insani yardım operasyonu”, Ekim 2015, s.8, erişim tarihi: 15 Mayıs 2016, http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/45882544_ekim-2015--gazze-insani-yardim-operasyonu.pdf adresinden erişilmiştir.

³¹“Suriye krizi insani yardım operasyonu”, Nisan 2017, erişim tarihi: 5 Nisan 2017, http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/77591411_nisan-2017-suriye-krizi-insani-yardim-operasyonu-raporu.pdf adresinden erişilmiştir.

Türk Kızılayı, kamplar dışında sıfır noktasında da kumanya dağıtımları gerçekleştirmiştir.

2013 yılında Türk Kızılayı'nın yardımlarına bakılacak olursa; ilk olarak bu yıl aynı ve nakdî yardımlarının tutarının 33.65 milyon dolar olduğunu belirtmek gerekir. Türk Kızılayı bu sayı ile 2013'te Türkiye'nin en çok yardım yapan sivil toplum kuruluşlarından biri olmuştur³²

Şekil 4. 2013 Yılı En Çok Yardım Yapan STK'lar

Kaynak: (“Türkiye kalkınma yardımları raporu”, 2013, s.78, erişim tarihi: 22 Nisan 2016, <http://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2013.pdf> adresinden erişilmiştir).

Batı Afrika’da Moritanya, Senegal ve Nijer’deki nüfusun yaklaşık yüzde otuz yedisi yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Batı Afrika yardım organizasyonu ile Türk Kızılayı 2013 bölgeye yardım malzemelerini ulaştırmaya başlamıştır. Moritanya ve Senegal’e toplamda dört bin ton şeker, Gine’ye on beş ton pirinç ulaştırılmıştır. Batı Afrika Yardım organizasyonunda Nijer’e toplamda beş bin altı yüz yetmiş iki ton gıda yardımında bulunulmuştur³³. Filipinler’de 2013 yılında Hyian Tayfunu nedeniyle binlerce insan hayatını kaybetmiştir. Afet sonrası bölgeye intikal eden Türk Kızılayı ekipleri; dört yüz yirmi dört çadır, beş bin yüz yirmi beş adet battaniye, beş yüz elli adet mutfak setini başkent Manila’ya ulaştırmıştır. On dört bin aileye gıda yardımı yapılmıştır³⁴ 2013 Kurban bayramında Bangladeş’te iki

yüz elli kurbanlık kesilmiş ve yedi bin altı yüz yetmiş altı kişilik hisse hazırlanmış ve bölgedeki ihtiyaç sahibi insanlara dağıtılmıştır. Türk işadamlarının firmaları bazında yaptıkları yardımlar da Türk Kızılayı aracılığıyla bölgeye ulaştırılmıştır. Bu çerçevede toplam iki yüz otuz dokuz ton gıda yardımı Myanmar'dan kaçıp Bangladeş'e sığınan Arakanlılara dağıtılmıştır.³⁵

2013'te Somali'ye doksan bin adet konserve kavurma, beş bin ton şeker, beş bin ton un, iki bin yedi yüz adet yardım paketi gönderilmiştir. Ayrıca Somali'de 2011'den beri devam eden alt yapı çalışmaları için 2013 yılında bir beton santrali ve parke döşeme fabrikası kurulmuştur. Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı iki bin yedi yüz koli gıda yardımını Türk Kızılayı aracılığıyla Somali'ye ulaştırmıştır. İBB ile Keçiören Belediyelerinin Gazze'deki belediyelere gönderilmek üzere bağışladıkları altı çöp arabası Türk Kızılayı eliyle Gazze'ye ulaştırılmıştır. Ayrıca üç bin gıda kolisi de Filistin'de dağıtılmıştır. Yine 2013 yılı içerisinde Myanmar'ın Arakan eyaletinde bin iki yüz elli ton pirinç, ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmıştır. Kırım Türklerine de 2013 yılında Düzce Kırım Türkleri Kültür Dayanışma Derneği ile işbirliği çerçevesinde üç bin gıda kolisi Kırım'a ulaştırılmıştır.

---

³²“Türkiye kalkınma yardımları raporu”, 2013, s.78, erişim tarihi: 22 Nisan 2016, <http://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2013.pdf> adresinden erişilmiştir).

³³“Batı Afrika insani yardım operasyonu”, Şubat 2014, erişim tarihi:20 Nisan 2017, http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/170214_Bat%C4%B1Afrika%C4%B0nsaniYard%C4%B1mOperasyonu.pdf adresinden erişilmiştir.

³⁴“Filipinler insani yardım operasyonu”, Nisan 2014, erişim tarihi: 20 Nisan 2017, http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/70595317_filipinler-insani-yardim-operasyonu.pdf adresinden erişilmiştir

³⁵“Bangladeş insani yardım operasyonu”, Ekim 2015, erişim tarihi: 20 Nisan 2017, http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/34785929_ekim-2015--banglades-insani-yardim-operasyonu.pdf adresinden erişilmiştir.

2013 yılı içerisinde ayrıca Türk Kızılayı, AFAD, TDV ve iki yüze yakın sivil toplum kuruluşu ile birlikte “Suriye için Bir Ekmek Bir Battaniye” kampanyasını düzenlemiştir. Türk Hükümetince otuz beş bin ton ekmeçlik un hibesi de yine Türk Kızılayı aracılığıyla Suriye’de ihtiyaç sahiplerine dağıtılmıştır³⁶

Kurumun 2014 yılındaki faaliyetleri incelenecek olursa; Filipinlere toplamda yedi bin dokuz yüz adet su bidonu dağıtılmıştır³⁷. 2014 Ramazan Bayramı dolayısıyla Bangladeş’te beş yüz gıda kolisi, dört bin sekiz yüz yetmiş kilogram gıda yardımı bölgeye ulaştırılmıştır. 2014 Kurban Bayramında da iki yüz elli adet kurban kesilerek, ihtiyaç sahibi yedi bin beş yüz aileye dağıtılmıştır. Türkiye’deki bir hazır giyim markası, yedi bin beş yüz parça kıyafeti Türk Kızılayı aracılığıyla Bangladeş’te dağıtmıştır³⁸

---

³⁶“Suriye insani yardım operasyonu”, 2013, *Türk Kızılayı* 11, s.40, erişim tarihi: 20 Nisan 2017,

http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/79385769_c5cusers5cclickline15cdesktop5cdergi11.pdf adresinden erişilmiştir.

³⁷“Filipinler insani yardım operasyonu”, Nisan 2014, erişim tarihi: 20 Nisan 2017,

http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/70595317_filipinler-insani-yardim-operasyonu.pdf adresinden erişilmiştir.

³⁸“Bangladeş insani yardım operasyonu”, Ekim 2015, erişim tarihi: 27 Nisan 2017,

http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/34785929_ekim-2015--banglades-insani-yardim-operasyonu.pdf adresinden erişilmiştir.

Somali için 2011 yılından beri devam eden yardım organizasyonu 2014 yılında da sürmüştür. 2014 yılına gelindiğinde ülkeye hava yolu ile on, deniz yolu ile sekiz olmak üzere toplamda on sekiz sevkiyat yapılmış ve kırk dört bin üç yüz elli altı yardım malzemesi ulaştırılmıştır. 2014 kurban bayramında, toplamda beş yüz elli kurbanlık kesilmiş ve on bir bin dokuz yüz yetmiş iki pay hisseye bölünerek ve ihtiyaç sahiplerine dağıtılmıştır.³⁹ 2014'te Afganistan'ın kuzey eyaletlerinde meydana gelen sel felaketinin ardından bölgeye ulaşan Türk Kızılayı ekipleri tarafından bölgedeki mağdur Afganlılara ilk etapta yedi yüz, ikinci etapta bin beş yüz olmak üzere toplamda bin iki yüz gıda kolisi dağıtımı yapılmıştır⁴⁰. 2014 Mayıs'ında Bosna Hersek'te yaşanan sel felaketinin ardından bir tır insani yardım malzemesine ek olarak seksen beş bin kum torbası, bin adet battaniye bölgeye ulaştırılmıştır. Beşiktaş Belediyesi, Sancak Belediyesi, Kağıthane Belediyesi ikişer tırdan toplam altı tır, Eyüp Belediyesi yedi tır; Bayrampaşa ve Beykoz Belediyeleri yedi tır; Mehir Vakfı ve İzmir Bosna Sancak Derneği birer tırdan iki tır; Mobilya Sanayicileri Derneği beş tır olmak üzere toplamda yirmi yedi tır yardım malzemesi Türk Kızılayı aracılığıyla Bosna Hersek'te dağıtılmıştır.⁴¹

---

³⁹“Somali insani yardım operasyonu”, Nisan 2015, erişim tarihi: 18 Nisan 2017 http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/03101983_ekim-2015-somali-insani-yardim-operasyonu.pdf adresinden erişilmiştir.

⁴⁰“Afganistan insani yardım operasyonu”, Mayıs 2014, erişim tarihi: 18 Nisan 2017, http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/78042727_afganistan-insani-yardim-operasyonu.pdf adresinden erişilmiştir).

⁴¹“Bosna insani yardım operasyonu”, Temmuz 2014, erişim tarihi: 18 Nisan 2017, http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/43975191_bosna-hersek-insani-yardim-operasyonu_temmuz-2014.pdf adresinden erişilmiştir).

2014'te Irak Şam İslam Devleti (DAEŞ) adlı terör örgütünün Musul'u ele geçirmesiyle bölgedeki Türkmenler yerlerinden edilmiştir. Türk Kızılayı ilk etapta on dört tır malzemeyi sınırdan geçerek, bölgedeki mağdurlara dağıtmıştır. Ayrıca altı tır malzeme daha bölgeye ulaştırılmıştır. 2014 yılı içerisinde bölgeye yirmi dört sevkiyat düzenlenmiştir⁴². Gazze'ye 2014 yılında pek çok kalemde yardım yapılmıştır. İki yüz elli ton şeker, yirmi beş ton un dağıtımı yapılmıştır⁴³ 2014 Kurban Bayramında ilk defa Bulgaristan, Kosova, Makedonya, Karadağ, Bosna Hersek, Etiyopya, Somali, Cibuti, Kenya, Pakistan ve Bangladeş'te kurban kesimleri gerçekleştirmiştir. Kurum bu on bir ülkede toplamda on iki bin beş yüz hisse kurban dağıtımı gerçekleştirmiştir⁴³ Türk Kızılayı'nın Irak'a yaptığı yardımlar Haziran 2014'ten Mayıs 2015'e kadar geçen sürede 11 Milyon TL'yi bulmaktadır.⁴⁴

---

⁴²“Irak insani yardım operasyonu”, Haziran 2015, erişim tarihi: 20 Nisan 2017, http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/04922688_haziran-2015-irak-insani-yardim-operasyonu.pdf adresinden erişilmiştir.

⁴³“Gazze insani yardım operasyonu”, Ekim 2015, erişim tarihi: 20 Nisan 2017, http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/45882544_ekim-2015--gazze-insani-yardim-operasyonu.pdf adresinden erişilmiştir.

⁴³“Kurban bereketi üç kıtaya ulaştı”, 2014, *Türk Kızılayı* 12 s.16, erişim tarihi: 20 Nisan 2017, http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/03742081_c5cusers5cclickline15cdesktop5cdergi_12.pdf adresinden erişilmiştir.

⁴⁴“Kızılay'ın Irak yardımları 11 milyon lirayı aştı”, 2 Mayıs 2015, erişim tarihi: 21 Nisan 2017, <http://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberDetay/2017> adresinden erişilmiştir.

3.1.2 Türk Kızılayı'nın Nakdî Yardımları

Türk Kızılayı'nın yurt dışı nakdî yardımlarının bir kısmı kendi bütçesinden karşılanmaktadır. Ayrıca kurum, TİKA ve AFAD ile birlikte ortak bütçeyle oluşturulan projelere de sıklıkla katkı yapmaktadır⁴⁵. Türk Kızılayı Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) ve İKB ile ortak bütçeli projelerde de nakdî yardımda bulunmuştur. Bu başlık altında Türk Kızılayı'nın doğrudan nakdî yardım faaliyetleri incelenmiştir.

Türk Kızılayı'nın nakdî yardımlarına göz atacak olunursa Batı Afrika'daki insani krize 2011 yılından itibaren etkin şekilde müdahale eden Türk Kızılayı, 2013 yılında da bölgedeki çalışmalarına devam etmiştir. Türk Kızılayı, Moritanya Kızılayı'na bölge halkının ihtiyaçlarını gidermesi için 50 bin dolar nakdî bağışta bulunmuştur. Gine'de, Gine Kızılayı'na 15 bin dolar nakit yardımı yapılmıştır. Bunun dışında Türk Kızılayı, Somali'deki kuraklık nedeniyle yaşanan afetle birlikte Afrika Boynuzundaki diğer ülkeler için 2011 yılında gerçekleştirdiği yardım kampanyasında toplamda 99.265.498.55 TL nakdî yardım toplamıştır. Bu yardımların detayları tabloda görülmektedir⁴⁶

---

⁴⁵“Afetlere hazırlık ve müdahale noktasında Kızılay bizim gözbebeğimiz”, 2014, *Türk Kızılayı* 14, s.36-38, erişim tarihi: 15 Mart 2017, http://www.kizilay.org.tr/upload/Dokuman/Dosya/87346678_dergi14.pdf adresinden erişilmiştir.

⁴⁶“Batı Afrika insani yardım operasyonu,” Şubat 2014, erişim tarihi: 21 Nisan 2017, http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/170214_Bat%C4%B1Afrika%C4%B0nsaniYard%C4%B1mOperasyonu.pdf adresinden erişilmiştir

Tablo 2. 2011 Yılı Afrika İnsani Yardım Kampanyası Nakdî Bağışlar (TL)

Bağış Kanalı	2868 SMS	İnternet	168 Çağrı Merkezi	Bankalar
Alınan Bağış Toplamı	12.564.420	3.865.477.47	912.936	81.802.620.03

Kaynak: (“Yalnız değilsiniz”, 2011, s.138, erişim tarihi: 21 Nisan 2017, <http://afetyonetimi.kizilay.org.tr/UI/doc/raporlar/2011.pdf> adresinden erişilmiştir).

Türk Kızılayı, Bangladeş Kızılayı’na Myanmar’dan gelen sığınmacı Arakanlılar için kullanılmak üzere toplamda 60 bin dolar nakit yardımı yapmıştır⁴⁷. Gazze’de İKB ile birlikte ortaklaşa yürütülen tarım projesinin üçüncü etabında dört yüz seksen altı çiftçiye sebze-meyve ve fidan dikimi için toplam 1.918.400 dolar ödeme yapılmıştır. Gazze’de ayrıca Jabilia Belediyesi’nin ihtiyaçlarını karşılamak üzere 25 bin dolar nakdî yardım yapılmıştır. Filistin Kızılayı’na beş yüz adet gıda kolisi almak şartıyla 20 bin 220 dolar nakit bağışında bulunulmuştur⁴⁸.

⁴⁷“Bangladeş insani yardım operasyonu”, Ekim 2015, erişim tarihi: 27 Nisan 2017, http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/34785929_ekim-2015--banglades-insani-yardim-operasyonu.pdf adresinden erişilmiştir.

⁴⁸ “Gazze insani yardım operasyonu”, Ekim 2015, erişim tarihi: 20 Nisan 2017, http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/45882544_ekim-2015--gazze-insani-yardim-operasyonu.pdf adresinden erişilmiştir.

2014-2015 yılında Türk Kızılayı'nın nakdî yardımları 2014 yılında Zeytinburnu Belediyesi ile ortak bir proje ile Beyt Hanun Belediyesi'nde çalışan 124 personelin maaşları şeklindedir. 4 Şubat 2015'e kadar her personele aylık 250 dolar ödenmiştir. Toplamda 31 bin dolar nakit olarak ödenmiştir. Aynı personele bir etap daha maaş dağıtımını gerçekleştirilmiş ve böylece toplamda 62 bin dolar nakdî yardım gerçekleştirmiştir. Yine Gazze'de El Emel Yetimhanesi'ndeki ilkokul-ortaokul ve lise çağındaki yüz yirmi sekiz yetime, üç aylık bir periyodu kapsayan yardımların mart ve nisan aylarında toplam 476 bin 864 dolar nakit harçlık dağıtılmıştır 2015 Ramazan ayında, kayıtlarla tespit edilen bin dokuz yüz beş yetime nakdî yardımda bulunulmasına karar verilmiştir. Bu yetim çocukların altı yüz dokuz vasisine nakit yardımı yapılmıştır⁴⁹. Türk Kızılayı, 2011'de başlattığı Kızılay kart uygulamasına, 2014 yılına gelindiğinde 104 milyon 112 bin 350 TL yükleme yapmıştır⁵⁰ Türk Kızılayı'nın Suriye yardımları 2015 yılı itibariyle, krizin 5. yılında; sınır ötesine gönderilen yardımların 905 milyon 987 bin TL yi bulmuştur⁵¹.

3.1.3. Türk Kızılayı'nın Sağlık Yardımları

Türk Kızılayı'nın sağlık yardımları konusunda yurt dışı faaliyetleri incelediğinde acil müdahale yardımları, temel sağlık ihtiyaçları ve ilaç yardımları ön sırada yer almaktadır Türk Kızılayı belli ülkelerde lokal sağlık ocakları ve hastaneler de açmaktadır.

---

⁴⁹“Gazze insani yardım operasyonu”, Ekim 2015, erişim tarihi: 20 Nisan 2017, http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/45882544_ekim-2015--gazze-insani-yardim-operasyonu.pdf adresinden erişilmiştir.

⁵⁰“Suriye insani yardım operasyonu 3.üncü yılında”, 14 Mart 2014, erişim tarihi: 21 Nisan 2017, <http://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberDetay/1196> adresinden erişilmiştir.

⁵¹“Suriye insani yardım operasyonunda beşinci yıl”, 16 Mart 2015, erişim tarihi: 21 Nisan 2017, <http://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberDetay/1904> adresinden erişilmiştir.

Türk Kızılayı'nın aynı yardımlar konusunda yapmış olduğu faaliyetler içerisinde birbiri ile bağlantılı olarak sağlık yardımları da gelmektedir. Bu başlık altında Türk Kızılayı'nın sağlık yardımları konusunda yapmış olduğu faaliyetler resmî raporlarda ortak bir istatistik bilgi üzerinden verildiği için çalışma 3.1.1 Aynı Yardımlar başlığının bir özeti olmuştur. 2012'de Somali İnsani Yardım Operasyonu kapsamında, Cezire Hayat Çadır kent'inde yaşayan aileler için temizlik ve hijyen sağlamak adına 40 yıkama bölümü bulunan yüz metrekarelik bir çamaşırhane yapılmıştır. Türk Kızılayı ekipleri çadır kentte her gün çevre temizliği için çöp torbası dağıtmıştır. Ayrıca 2011'de başlanan tıbbi atık imha projesi de yine 2012 yılında hayata geçirilmiştir⁵²

2013'te Bangladeş'in başkenti Dakka'daki Türk Kızılayı'na ait sağlık merkezinin kapasitesini artırmak için gerekli tıbbi cihazların, havalandırma sistemlerinin düzenlenmesi için Bangladeş Kızılayı'na 10 bin dolar nakdî yardımda bulunmuştur. Yine Bangladeş'te hijyen sağlamak için en önemli unsurlardan biri olan içme ve temizlik amaçlı kullanım için kayıtsız mültecilerin kaldığı kampta su kuyusu açma faaliyeti gerçekleştirilmiştir. Bangladeş'in çeşitli bölgelerinde otuz beş bin kişinin faydalanabileceği şekilde yedi yüz adet su kuyusu açılmıştır. Bölgede ayrıca, tıbbi alt yapı ve personel eğitimi için de bir proje geliştirilmiştir⁵³.

---

⁵²“Somali insani yardım operasyonu”, Ekim 2015, erişim tarihi: 21 Nisan 2017, http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/03101983_ekim-2015-somali-insani-yardim-operasyonu.pdf adresinden erişilmiştir.

⁵³“Bangladeş insani yardım operasyonu”, Ekim 2015, erişim tarihi: 21 Nisan 2017, http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/34785929_ekim-2015--banglades-insani-yardim-operasyonu.pdf adresinden erişilmiştir.

Somali’de Mart 2013’te mikro hastaneler kurulması kararlaştırılmıştır. Bu hastanelerin fizibilite ve imar çalışmaları 2014 yılında devam etmiştir. 2014 yılında General Hospital Hastanesi’ne elli dört kalem tıbbi malzeme teslimatı yapılmıştır⁵⁴ Filistin’de 2014 yılında Şuhada Al Aksa Hastanesi’nin ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla Körfez ülkeleri ile İşbirliği sonucunda 1 milyon dolar tutarındaki tıbbi malzeme ile hastane rehabilitasyon çalışması gerçekleştirilmiştir. SGK ile Türk Kızılayı’nın ortak çalışması sonucu yirmi ton ilaç, tıbbi sarf ve tıbbi cihaz, Filistin Kızılayı’na teslim edilmiştir. Ayrıca Gazze’deki bir hastaneye iki ambulans bağışlanmıştır⁵⁵

Tablo 3. Gazze İnsani Yardım Operasyonu Yardım Tablosu (2014)

No	Yardım Kalemi	Tutarı (TL)
1	Türkiye’den gönderilen tıbbi ilaç ve tıbbi sarf malzemesi 20 Ton	4.172.073,73
2	Türkiye’den gönderilen 13,80 tonluk ilaç, tıbb sarf ve tıbbi cihaz bedeli	1.268.146,90
3	Türkiye’den gönderilen 11,73 tonluk ilaç, tıbb sarf ve tıbbi cihaz bedeli	501.879,88
4	Türkiye’den gönderilen 2.275 tonluk ilaç ve tıbbi sarf bedeli	66.141,01

Kaynak:(“Gazze insani yardım operasyonu”, Ekim 2015, erişim tarihi: 21 Nisan 2017, http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/45882544_ekim-2015--gazze-insani-yardim-operasyonu.pdf adresinden erişilmiştir).

⁵⁴Somali insani yardım operasyonu. Ekim 2015, erişim tarihi: 21 Nisan 2017, http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/03101983_ekim-2015-somali-insani-yardim-operasyonu.pdf adresinden erişilmiştir.

⁵⁵“Gazze insani yardım operasyonu”, Ekim 2015, erişim tarihi: 21 Nisan 2017, http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/45882544_ekim-2015--gazze-insani-yardim-operasyonu.pdf adresinden erişilmiştir.

Türk Kızılayı, afet ve acil yardım durumlarında TİKA ve TDV'ye nazaran daha köklü bir kuruluş olduğundan, sağlık ve temel ihtiyaçlar konusunda daha aktif ve etkili çalışmalar sürdürebilmektedir. Kurumun bu alanda yaptığı çalışmalar Türkiye'nin küresel yardım indeksine büyük katkılar sağlamaktadır.

3.2. TÜRKİYE DİYANET VAKFI'NIN SOSYAL HİZMET BAĞLAMINDA ULUSLARARASI FAALİYETLERİ

Bu bölümde TDV'nin uluslar arası sosyal hizmet faaliyetlerini nitelik açısından üç başlık altında incelenmiştir. TDV, toplumun barış ve huzurunu, milli, manevi ve kültürel gelişimini sağlıklı sürdürebilmesine dönük her çabayı önemli bulan ve bu misyonla, kuruluş amacı doğrultusunda yurt dışında da önemli ölçüde destek vermektedir. TDV'nin yurt dışı faaliyet raporlarını incelediğinde yurt dışında camiler, Kur'an kursları, eğitim merkezlerinin hizmetine yönelik ihtiyaçları karşılamanın dışında afetler, savaş hâli ve krizlerin yaşandığı bölgelerde ayni, nakdi ve konut yardımları yaptığı gözlemlenmektedir. TDV'nin ayni yardımlarının işleneceği ilk bölümde kurumun gerçekleştirdiği ayni yardımların genel olarak, Ramazan ve Kurban bayramları gibi dinî bayramlarda ve dönemlerde kurbanlık dağıtımı ve ramazan kumanyası dağıtımı şeklinde yapıldığı görülmektedir.

Bu bölümün ayrıca diğer kurumlardan farkını belirlemekte yarar vardır. Türk Kızılayı ve TİKA, kuruluş misyonlarına göre hareket ederken ilk defa dinî müesseselerin ve dinî eğitimin ihtiyaçlarını karşılamayı kendisine ilke edinmiş bir vakıf kendi misyonunun dışında hareket ederek yurt dışında farklı olarak insani yardım ve sosyal hizmet faaliyetleri düzenlemektedir.⁵⁶

---

⁵⁶“Hakkımızda”. t.y., erişim tarihi: 15 Mart 2017, <http://www.diyantvakfi.org.tr/tr-TR/site/icerik/hakkimizda-1038> adresinden erişilmiştir.

Bu uygulamaların diğer kurumlara da örnek teşkil etmesi Türkiye'ye uluslararası kamuoyunda olumlu bir imaj sağlamakla beraber ülkenin küresel yardım organizasyonlarında önemli bir aktör olduğunu yineleyecektir. TDV bazı faaliyetlerinin koordinasyonunu Türk Kızılayı ile beraber gerçekleştirmiştir ve eğitimden sağlığa kadar pek çok proje üretmektedir.

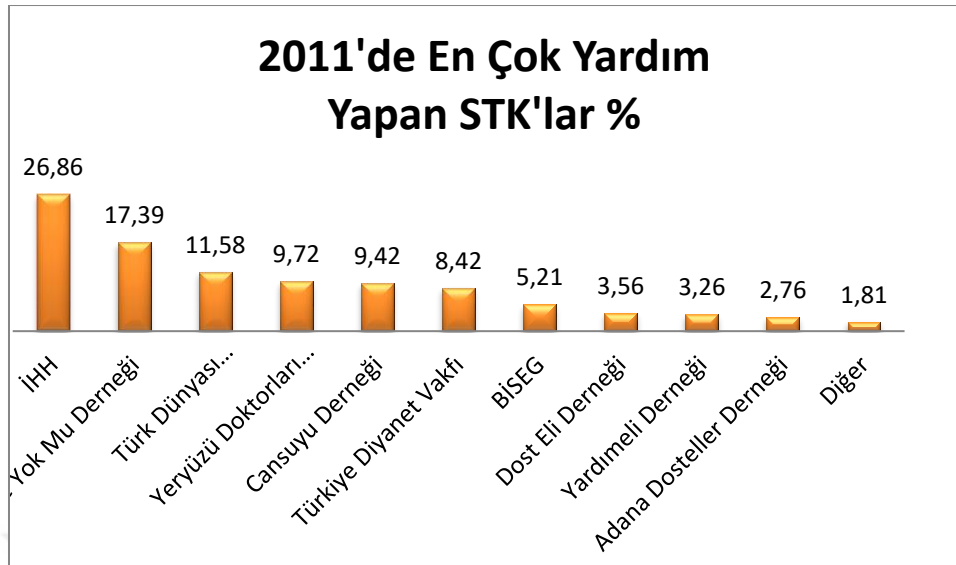
3.2.1. Türkiye Diyanet Vakfı'nın Aynı Yardımları

TDV, Suriye krizinin başladığı dönemde birçok sivil toplum kuruluşu ile 28 Aralık 2012 tarihinde AFAD ve Türk Kızılayı ile birlikte “Şimdi Suriye'ye Yardım Zamanı” adlı yardım kampanyasını başlatmıştır. Kampanya boyunca toplanan yüz yirmi dokuz tırdan oluşan insani yardım malzemesi Suriye'ye ulaştırılmıştır ve yetmiş beş farklı bölgede TDV personelinin nezaretinde dağıtılmıştır. Kampanyada Türk halkından 13 milyon 500 TL toplanmıştır. Kampanya 29 Mart 2013'te sona erdirilmiştir. Vakıf, 2012-2013-2014 yılları arasında gerçekleştirdiği Kurban kesimi ve dağıtım organizasyonlarında yurt içinde ve Suriye'nin Halep, Carablus, El Bab, Rakka, Menbic bölgelerinde toplamda altı bin yüz yetmiş beş kurban hissesini otuz dört bin dokuz yüz yetmiş aileye dağıtmıştır.⁵⁷

TDV, 2011'de kalkınma yardımları çerçevesinde, Türkiye'deki kamu kuruluşlarıyla koordineli olarak, Bosna Hersek, Ukrayna, Kırım, Gürcistan, Irak, Azerbaycan, Makedonya, Özbekistan, Kırgızistan, ve Somali'de çok miktarda ilaç, tıbbi malzeme, giyim, gıda gibi kalemlerde ve okullar ile tarihî mekânların onarımı, cami tadilatları, okul, kültür merkezleri ve lojmanların tadilatının yapımında görev almıştır. Aşağıdaki grafikte görüldüğü üzere TDV, 2011 yılında Türkiye'nin kalkınma yardımlarına en çok destek veren sivil toplum kuruluşlarının içinde yüzde 8,42 ile altıncı sırada yer almıştır.

---

⁵⁷“Suriye raporu”, Kasım 2014, erişim tarihi: 22 Nisan 2017, http://diyanetvakfi.org.tr/Media/files/raporlar/TDV_Suriye_Raporu.pdf adresinden erişilmiştir.

Şekil 5. 2011’de Yurt Dışında En Çok Yardım Yapan STK’lar

Kaynak: (“Türkiye kalkınma raporu”, 2011, erişim tarihi: 21 Nisan 2017, <http://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2011.pdf> adresinden erişilmiştir).

TDV, 2012 yılında Myanmar Hükümetinin Arakan eyaletindeki Müslüman topluma karşı yürüttüğü baskılar yüzünden Bangladeş’e göç etmek zorunda kalan Arakanlılar için “Şimdi Arakan’a Yardım Zamanı” kampanyası başlatmıştır. Arakanlı ailelere düzenli olarak yıl içinde günlük 60 dolar karşılığında gıda, temizlik, hijyen seti ve mutfak malzemesi dağıtımını gerçekleştirmiştir. Aynı yıl içinde Afrika’nın Mali ülkesinde yaşanan insani kriz de eklenmiş ve 2012 yılının ramazan ayında her iki bölgeye toplamda 31.573.069.09 TL bağış toplanmıştır.⁵⁸

⁵⁸“Arakan raporu”, Şubat 2015, erişim tarihi: 22 Nisan 2017, http://diyanetvakfi.org.tr/Media/files/raporlar/TDV_Arakan_Raporu.pdf adresinden erişilmiştir.

Tablo 4. TDV'nin 2011-2012 Arakan Ayni Yardımları

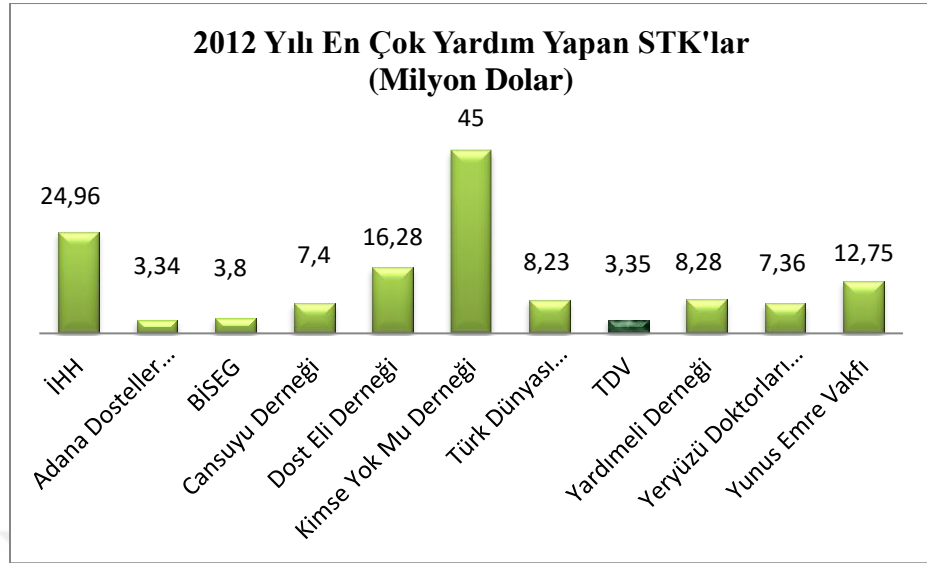
No	Tarih	Bölge	Yardım Türü	Yardım İçeriği	Tutarı (Dolar)
1	10.05.2011	Bangladeş (Arakanlılar)	Kurban Bayramı	100 hisse kurban kesimi	9.000
2	02.05.2012	Bangladeş (Arakanlılar)	Kurban Bayramı	4.090 hisse kurban kesimi	
3	24.07.2012	Bangladeş (Arakanlılar)	Ramazan Bayramı	700 gıda kolisi ile 2.150 kişiye iftar	93.885

Kaynak: ("Arakan raporu", Şubat 2015, erişim tarihi: 22 Nisan 2017, http://diyanetvakfi.org.tr/Media/files/raporlar/TDV_Arakan_Raporu.pdf adresinden erişilmiştir).

2012 yılına gelindiğinde TDV, 2012 yılında ayni nakdî, eğitim yardımlarına ağırlık vermiştir. 2012'de en çok yardım yapan sivil toplum kuruluşlarından biri olmuştur. TDV, 3.35 milyon doları bulan yardımlarında, Bosna Hersek'te bir radyo kanalını desteklemiş, Somali'nin başkenti Mogadişu'da Şeyh Sufi Okulunun bakımı ve onarımı başta olmak üzere bir çok yardım organizasyonu gerçekleştirmiştir. Azerbaycan, Afganistan, Beyaz Rusya, Etiyopya, Irak, Mali, Moğolistan, Kırgızistan, Nijer, Pakistan, Senegal, Sudan, Somali, Uganda, Tanzanya, Ruanda, Bangladeş ve Haiti'de toplamda elli altı bin dokuz yüz kırk üç kurbanlık hisse dağıtımını gerçekleştirmiştir. Arakanlı Müslümanlara da yine 2012 yılında gıda ve giyim yardımı yapılmıştır⁵⁹

---

⁵⁹"Türkiye kalkınma yardımları raporu", 2012, erişim tarihi: 22 Nisan 2017, <http://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2012.pdf> adresinden erişilmiştir.

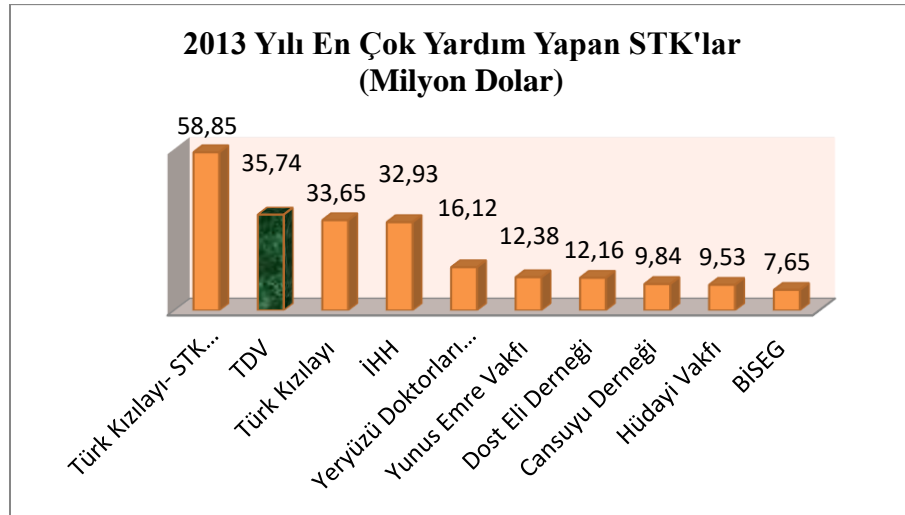
Şekil 6. 2012 Yılında Yurt Dışında En Çok Yardım Yapan STK'lar

Kaynak: (“Türkiye kalkınma yardımları raporu”, 2012, erişim tarihi: 22 Nisan 2017, <http://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2012.pdf> adresinden erişilmiştir).

Şekilden de anlaşılacağı üzere 2012 yılında TDV, 3.35 milyon dolar olarak gerçekleştirdiği yardımlarla en çok yardım yapan STK'lar arasındadır.

TDV'nin 2013 yılında devam eden yardım çalışmalarına göz atılacak olursa; DİB'in 2007'den beri devam eden “Kardeş Şehir Projesi” çerçevesinde, Türkiye'nin çeşitli şehirleri ve ilçeleri, dünya genelinde yüz yetmiş ülkedeki şehirlerle “kardeş şehir” olmuştur. Afrika'daki otuz bir ülke Kardeş Şehir Projesine dâhil edilmiştir. Projede, TDV'nin il ve ilçelerdeki şubeleri vasıtasıyla, Arnavutluk, Aruba, Bosna-Hersek, Gana, Madagaskar, Moğolistan, Senegal, Ukrayna ve Sahra altı Afrika ülkelerine proje çerçevesinde yardım faaliyetleri götürülmüştür.

Yine vakıf, 2013 yılında kurban organizasyonu; DİB, Dışişleri Bakanlığı, TİKA ve STK'larla yapılan işbirliği neticesinde elli altı ülkede, toplamda seksen iki bin beş yüz kırk sekiz hisse kurban kestirmiş ve dağıtımını için yüz otuz iki personelini görevlendirmiştir. TDV, Haiti'de Read Foundation adlı kuruluşun binalarına güneş enerjisi paneli ünitesi kurulması ve binaların güvenliği için bina çevresinin çitle çevrelenmesine katkı sağlamıştır.⁶⁰

Şekil 7. 2013 Yılı Yurt Dışında En Çok Yardım Yapan STK'lar

Kaynak: (“Türkiye kalkınma yardımları raporu”, 2013, erişim tarihi: 22 Nisan 2017, <http://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2013.pdf> adresinden erişilmiştir).

TDV, 2014 yılına gelindiğinde; Güney Amerika’daki az sayıdaki müslüman vatandaşlar için Ramazan ayında beş yüz adet kumanya yardımı ile birlikte iki bin kişiye iftar vermiştir. Kurban bayramında da Türkiye’den vekalet yoluyla alınan kurbanlar yedi yüz altmış hisseye ayrılmış ve Latin Amerika bölgesindeki müslümanlara dağıtılmıştır.⁶¹

Yukarıdaki şekilden de anlaşılacağı üzere TDV, 2013 yılı içerisinde 35.74 milyon dolar tutarındaki yardımlarıyla yurt dışına en çok yardım yapan STK’lar arasında ikinci sıraya yerleşmiştir.

⁶⁰“Türkiye kalkınma yardımları raporu”, 2013, erişim tarihi: 22 Nisan 2017, <http://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2013.pdf> adresinden erişilmiştir

⁶¹“Güney Amerika raporu”, Ağustos 2016, erişim tarihi: 23 Nisan 2016, <http://diyanetvakfi.org.tr/Media/files/raporlar/TDV-GuneyAmerikaRaporu-2016.pdf> adresinden erişilmiştir

2014 yılının kurban bayramında Arakanlı Müslümanlar da unutulmamıştır. Arakanlı mültecilere dağıtılmak üzere Ramazan ayında kumanyalar, Kurban bayramında da kurban hisseleri dağıtılmıştır.⁶²

Tablo 5. TDV 2014 yılı Arakan Ayni Yardımları

no	Tarih	Bölge	Yardım Türü	Yardım Muhteviyatı	Tutar (Dolar)
1	22.06.2014	Bangladeş (Arakanlılar)	Ramazan yardımları	100 gıda kolisi, 2.500 kişilik iftar	75.500
2	16.07.2014	Bangladeş (Arakanlılar)	Ramazan yardımları	İftar	17.723
3	04.08.2014	Bangladeş (Arakanlılar)	Kurban yardımları	2.702 hisse kurban kesimi	

Kaynak: (“Arakan raporu”, Şubat 2015, erişim tarihi: 23 Nisan 2017, http://diyanetvakfi.org.tr/Media/files/raporlar/TDV_Arakan_Raporu.pdf adresinden erişilmiştir)

---

⁶²“Arakan raporu”, Şubat 2015, erişim tarihi: 23 Nisan 2017, http://diyanetvakfi.org.tr/Media/files/raporlar/TDV_Arakan_Raporu.pdf adresinden erişilmiştir.

2015 yılında vakıf, Nisan 2015'te Nepal'de meydana gelen deprem sonrası bölgeye intikal etmiştir. Gıda ve acil yardımlarını bölgeye ulaştırmıştır. TDV'nin Arakan yardımları 2015 yılında da devam etmiştir. Özellikle Ramazan ve Kurban bayramında kumanya ve kurban hisse dağıtımı gerçekleştirilmiştir. Somaliland'da Boroma Bölgesindeki Fatih Sultan Mehmet Lisesi'nin tefrişatı yine 2015 yılında gerçekleştirilmiştir. Ramazan ayında dünya genelinde altmış sekiz ülkede dört yüz bölgede "iyilik sofraları" kurulmuştur. Bu sofralardan hem yurt içinde hem de yurt dışında yaklaşık bir milyon kişiye ulaşılmıştır. 2015 yılında TDV'ye bağışlanan yüz seksen bin otuz beş kurban hissesi Balkanlar'dan Filistine, Orta Asya'ya, Latin Amerika'ya, Orta Doğu'ya, uzak Doğu'ya kadar geniş bir coğrafyada dağıtılmıştır. Vekaletle kurban kesiminde TDV, bu hizmete başladığı 1993 yılında 2015 yılına kadar toplamda sekiz yüz altmış altı bin dokuz yüz elli beş hisseyi dünyanın çeşitli bölgelerinde dağıtmıştır.⁶³

3.2.2. Türkiye Diyanet Vakfı'nın Nakdî Yardımları

2012 yılında Myanmar Hükümetinin baskısından kaçan ve Bangladeş'e sığınan Arakanlı Müslümanlara, o dönem banka yoluyla, online bağış ve SMS yoluyla Türk halkı tarafından 31 Milyon 500 TL toplanmıştır. Vakıf bu tutar ile gıda yardımı başta olmak üzere, eğitim ve sosyal destekler ile Ramazan ve Kurban bayramı dönemlerinde yoğun şekilde bölgeye yardımda bulunmuştur.⁶⁴

---

⁶³"TDV faaliyet raporu", 2015, erişim tarihi: 14 Mart 2017, http://diyanetvakfi.org.tr/Media/files/raporlar/TDV_2015_FaaliyetRaporu.pdf adresinden erişilmiştir.

⁶⁴"Arakan raporu", Şubat 2015, erişim tarihi: 23 Nisan 2017, http://diyanetvakfi.org.tr/Media/files/raporlar/TDV_Arakan_Raporu.pdf adresinden erişilmiştir.

Suriye savaşının birinci yılı olan 2012 yılında “Şimdi Suriye için Yardım Zamanı” kampanyası düzenlenmiş ve kampanyada Türk halkından 13 milyon 500 TL tutarında yardım toplanmıştır. Bu yardımlar aynı yardıma dönüştürülerek Halep’in çevresindeki yetmiş beş bölgede TDV personeli nezaretinde ihtiyaç sahibi halka dağıtılmıştır.⁶⁵ 2013 yılına gelindiğinde; TDV, toplamda 35,74 milyon dolarlık yardım yaparak, 2013 yılında STK’lar arasında Türk Kızılayı STK Koordinasyon ile birlikte en çok yardım yapan kurum olmuştur. Bu yardımlar, eğitim, gıda, sağlık gibi aynı yardımlar ve nakdî yardımlar şeklinde kullanılmıştır. TDV, 2013 yılında Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Somali’deki okullara bütçe desteği sağlamıştır.⁶⁶ Filistin Gazze’de de 2013 Aralık ayında yaşanan sel afeti sonucu mağdur durumda kalan Gazzeli bin aileye, 200’er dolar olmak üzere toplamda 200 bin dolar nakit yardım dağıtmıştır⁶⁷).

TDV, 2014 yılında TDV, 49.91 milyon dolarlık toplam yardımı ile 2014 yılı en çok yardım yapan STK’lar arasında 3. sırada yer almıştır. Bu miktar ile yıl içinde gıda, sağlık, eğitim ve kültürel yardım faaliyetleri düzenlemiştir.⁶⁸

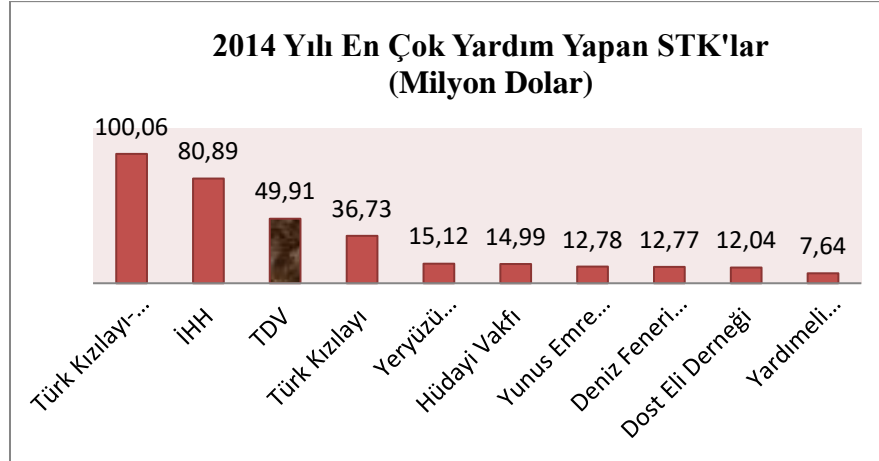
⁶⁵ “Suriye raporu”, Şubat 2014, erişim tarihi: 22 Nisan 2017, http://diyanetvakfi.org.tr/Media/files/raporlar/TDV_Suriye_Raporu.pdf adresinden erişilmiştir.

⁶⁶“Türkiye kalkınma yardımları raporu”, 2013, erişim tarihi: 23 Nisan 2017, <http://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2013.pdf> adresinden erişilmiştir.

⁶⁷“Gazze raporu”, Ekim 2015, erişim tarihi: 23 Nisan 2017, http://diyanetvakfi.org.tr/Media/files/raporlar/TDV_Gazze_Raporu.pdf, adresinden erişilmiştir.

⁶⁸“Türkiye kalkınma yardımları raporu”, 2014, erişim tarihi: 23 Nisan 2017, <http://www.tika.gov.tr/upload/publication/KYR%20%202014.PDF> adresinden erişilmiştir.

Şekil 8. 2014 Yılında En Çok Yardım Yapan STK'lar

Kaynak: (“Türkiye kalkınma yardımları raporu”, 2014, erişim tarihi: 23 Nisan 2017, <http://www.tika.gov.tr/upload/publication/KYR%20%202014.PDF> adresinden erişilmiştir).

2015 yılında kurum, Ramazan ayı ve Kurban Bayramı başta olmak üzere yıl içinde nakdî yardımları, aynı yardıma dönüştürerek, yardım çalışmalarını yürütmüştür. TDV, 2015 yılında ramazan ayı boyunca hayırsever Türk vatandaşlarından topladığı zekat, fitre, fidye gibi nakdî yardımların oranını, 2014 yılına göre yüzde 52,19'luk bir oranla artırmıştır.⁶⁹ Aşağıdaki tablolarda kuruma 2015 Ramazan ayı boyunca yapılan nakdî yardımlar incelenmektedir.

⁶⁹“TDV faaliyet raporu”, 2015, erişim tarihi: 23 Nisan 2017, http://diyanetvakfi.org.tr/Media/files/raporlar/TDV_2015_FaaliyetRaporu.pdf adresinden erişilmiştir.

Tablo 6. 2015 Yılı TDV Ramazan Ayı Nakdî Bağış Tablosu

Sıra	Bağış Türü	Tutarı (TL)
1	Zekat	3.974.605.87
2	Fitre	1.442.850.51
3	Fidye	108.152.00
Toplam		5.525.608,38

Kaynak: (“TDV faaliyet raporu”, 2015, erişim tarihi: 23 Nisan 2017, http://diyanetvakfi.org.tr/Media/files/raporlar/TDV_2015_FaaliyetRaporu.pdf adresinden erişilmiştir).

2015 yılında kurumun toplam bağış geliri, 2014 yılına kıyasla yüzde 106,34'lük bir artış göstermiştir. 2015 yılında kurumun iki yüz on şubesi, doksan beş ülkenin iki yüz üç kardeş şehrinde yüzden fazla cami, Kur'an kursu, medrese gibi kurumların tadilatını ve inşasını gerçekleştirmiştir. “Kardeş Şehir” projesi kapsamında 2015 yılında on üç proje gerçekleştirilmiş ve bu projelerde 20.618.983 TL bazında nakdî gider oluşmuştur.⁷⁰ Aşağıdaki tabloda kurumun 2015 yılında “Kardeş Şehir” projesi kapsamında gerçekleştirdiği projelerde oluşan harcama kalemleri incelenebilmektedir.

---

⁷⁰“TDV faaliyet raporu”, 2015, erişim tarihi: 23 Nisan 2017, http://diyanetvakfi.org.tr/Media/files/raporlar/TDV_2015_FaaliyetRaporu.pdf adresinden erişilmiştir.

Tablo 7. 2015 Yılı TDV Ramazan Ayı Nakdî Bağış Tablosu

Proje Adı	Kardeş Olan Şehirler	Toplam Proje Bütçesi
Cibuti Cami ve Külliye Yapımı	Ankara/Polatlı-Cibuti	6.5 Milyon Dolar
Temkinov Cami ve İslam Kültür Merkezi	Üsküdar/İstanbul-Rusya/Moldovya	200,000 Dolar
Gambiya- Banjul Cami	Bafra/Samsun Gambiya/Banjul	12.500 Dolar
Acara Özerk Cumhuriyeti-Kubuleti Şehri Tsihisdziri Kur'an Kursu Giderleri	Artvin Kubuleti/Acara/Gürcistan	60.000 TL
Köstence Kültür Merkezi	Afyon- Köstence/Romanya	70.000 Dolar
Kongo Gıda Yardımı	Soma/Manisa-Brazzaville/Kongo	4.226 TL
Bosna Hersek Milli Savunma Bakanlığı 9 Mescit ve Kütüphane	Tokat-Saraybosna	16.000 Euro
Abhazya Özerk Cumhuriyeti-Sohum Cami	Giresun/Abhazya	115.000 TL
Etiyopya'da 2.000 adet cübbe ve sarık ile 5.000 adet Kuranı Kerim	Addis Ababa-Etiyopya/Kağıthane-İstanbul	
Gana 10 Köyde Su Kuyusu	Samsun Çarşamba -Gana	20.000 Euro
Karaçay Çerkezya Dinî İdare Desteği	Bursa-Karaçay Çerkez Cumhuriyeti	19.200 Dolar
Rusya Müftüler Konseyi ve Rusya Müslümanları Fed. Dinî İdaresi Ramazan etkinlikleri	İstanbul-Rusya/Moskova	45.000 Dolar

Kaynak: ("TDV faaliyet raporu", 2015, erişim tarihi: 23 Nisan 2017, http://diyanetvakfi.org.tr/Media/files/raporlar/TDV_2015_FaaliyetRaporu.pdf adresinden erişilmiştir).

3.2.3. Türkiye Diyanet Vakfı'nın Eğitim Yardımları

TDV, 1990'larda başladığı yurt dışında öğrenci yurdu ve okul açma; okulların ve medreselerin onarımı gibi faaliyetleri 2011 ve sonraki yıllarda da devam ettirmiştir. Kurumun 2010-2011 eğitim döneminde Bulgaristan'ın Mestanlı bölgesinde ilahiyat lisesi, yurdu ve lojman inşaatı için 2.620.133,14 Euro harcaması olmuştur.⁷¹ Kurumun Başta Azerbaycan'daki ilahiyat fakültesi ve lisesi, Kazakistan İlahiyat Fakültesi ve Kırgızistan/Oş İlahiyat Fakültesi olmak üzere açtığı okulların her türlü onarımı, kırtasiye malzemeleri elektrik ve su faturaları ve Türkiye'den görevli olarak gönderilen öğretmenlerin maaşları kurum tarafından ödenmiştir. 1990'lı yıllardan 2012'ye kadar gelen dönemde toplamda üç bin beş yüz kırk öğrenci vakfın kurduğu ve işlettiği okullardan mezun olmuştur. 2012 yılında ayrıca Türkiye'ye getirilen bin beş yüz otuz bir yabancı öğrencinin masrafları da yine vakıf tarafından karşılanmıştır.⁷² TDV, Gazze'ye eğitim yardımları çerçevesinde, 2013-2014 eğitim öğretim yılında toplamda bin çocuğa önlük, kırtasiye malzemesi yardımında bulunmuştur. Yardımların miktarı 33.200 Dolar tutarındadır.⁷³

---

⁷¹“Bulgaristan raporu”, Nisan 2015, erişim tarihi: 23 Nisan 2017, http://diyanetvakfi.org.tr/Media/files/raporlar/TDV_Bulgaristan_Raporu.pdf adresinden erişilmiştir.

⁷²“Türkiye kalkınma yardımları raporu”, 2014, erişim tarihi: 23 Nisan 2012, <http://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2012.pdf> adresinden erişilmiştir.

⁷³“Gazze raporu”, Mart 2015, erişim tarihi: 23 Nisan 2017, http://diyanetvakfi.org.tr/Media/files/raporlar/TDV_Gazze_Raporu.pdf adresinden erişilmiştir.

Vakıf, 2011-2014 yılları arasında Arakanlılar için bir dizi eğitim yardımında bulunmuştur. Bu yardımlar aşağıdaki tabloda incelenmektedir.

Tablo 8. TDV'nin, 2011-2014 Arasında Arakan Eğitim Yardımları

Ülke	2011-2014	Maliyet (Yıllık)
Malezya	Uluslararası Malezya İslam Üniversitesi'ndeki 10 öğrenci	52.000 Dolar
Bangladeş	Bangladeş Uluslararası Chittagong İslam Üniversitesi'ndeki 68 öğrenci	64.000 Dolar
Türkiye	Türkiye'de İstanbul, Konya ve Kayseri'deki Uluslararası İmam Hatip liselerindeki 31 Arakanlı öğrenci	189.255 TL

Kaynak: ("Gazze raporu", Mart 2015, erişim tarihi: 23 Nisan 2017, http://diyanetvakfi.org.tr/Media/files/raporlar/TDV_Gazze_Raporu.pdf adresinden erişilmiştir).

TDV, 2013'de Bulgaristan'da Şumlu İlahiyat Lisesine 400.000,00 Euro tutarında nakdî yardımda bulunmuştur. 2006-2014 arasında Bulgaristan'da düzenlenen yaz kurslarının toplamda 332.843,00 Dolarlık masrafını karşılamıştır.⁷⁴

⁷⁴"Bulgaristan raporu", Nisan 2015, erişim tarihi: 23 Nisan 2017, http://diyanetvakfi.org.tr/Media/files/raporlar/TDV_Bulgaristan_Raporu.pdf adresinden erişilmiştir.

2015 yılına gelindiğinde TDV'nin eğitim faaliyetlerinin büyük bir çoğunluğunun uluslar arası öğrencileri kapsadığını söylemek mümkündür. TDV tarafından yurt dışında on lise, yedi ilahiyat fakültesi olarak toplamda on yedi eğitim kuruluşuna destek verilmiştir. Yurt dışında on ülkede, on yedi eğitim kurumunda 2015 itibari ile üç bin altı yüz otuz beş öğrenci eğitim görmüştür. Bu öğrencilerin masrafları vakıf tarafından karşılanmıştır. 2015'de bahsi geçen on yedi okulda altı yüz yirmi iki öğrenci eğitime başlamıştır. Aynı yıl üç yüz doksan sekiz öğrenci mezun olmuştur. TDV'nin okulların yirmi beş yıllık sürecinde beş bin iki yüz bir öğrenci bu okullardan mezun olmuştur. 2012 yılında başlayan proje kapsamında Somali halkının kalkınmasına destek sağlamak, problemlerini çözüm üretmek ve dinî alanda nitelikli din adamı yetiştirmek amacıyla; İmam Hatip Liseleri, Sağlık Meslek Liseleri, Denizcilik Meslek Liseleri gibi meslek liselerinde 2015 yılına gelindiğinde toplamda yüz doksan iki öğrenci öğrenim görmüştür. Bu öğrencilerin ulaşım, sağlık ve kırtasiye giderleri Vakıf tarafından karşılanmış, kendilerine aylık burs verilmiştir. Ayrıca öğrencilerin sosyal ve kültürel aktiviteleri desteklenmekte şubat tatillerinde kamplar yapılmıştır.⁷⁵ Aşağıdaki tablolarda TDV'nin desteklediği okullarda eğitim gören öğrenciler ve eğitim kademeleri ile TDV'nin Bulgaristan'da desteklediği okullara 2015 yılında gönderdiği yardımların miktarı hakkında detaylı bilgiler mevcuttur.

---

⁷⁵“TDV faaliyet raporu”, 2015, erişim tarihi: 23 Nisan 2017, http://diyanetvakfi.org.tr/Media/files/raporlar/TDV_2015_FaaliyetRaporu.pdf adresinden erişilmiştir.

Tablo 9. 2015 Yılı TDV Okullarına Devam Eden Öğrenci Sayısı

Ülke	Okul Adı	Eğitim Düzeyi	Öğrenci Sayısı
Azerbaycan	Bakü İlahiyat Fak.	Lisans	190
	Bakü Türk Lisesi	Orta Öğretim	873
Bangladeş	Chittagong İslam Üniversitesi	Lisans	85
Bulgaristan	Sofya Yük. İslam Enstitüsü	Lisans	88
	Ruşuk İlahiyat L.	Orta Öğretim	41
	Şumnu İlahiyat L.	Orta Öğretim	87
	Mestanlı İlahiyat L	Orta Öğretim	129
Haiti	Chilren of Hop	İlköğretim	250
Kazakistan	Yabancı Diller ve Mesleki Kariyer Üniversitesi	Lisans	138
Kırgızistan	Oş Devlet Üniversitesi	Orta Öğretim	166
	Oş İmam Hatip L.		119
Malezya	Uluslar arası	Lisans+Yüksek	30
	Malezya İslam Üniversitesi	Lisans	
Pakistan	Al-Hijrah School	Orta Öğretim	189
Romanya	Kemal Atatürk Ulusal Koleji	Orta Öğretim	353
Somali	Mogadişu Üniversitesi	Lisans	200
Somaliland	Fatih Sultan Mehmet Lisesi	Orta Öğretim	330
Toplam			3.635

Kaynak: (“TDV faaliyet raporu”, 2015, erişim tarihi: 23 Nisan 2017, http://diyanetvakfi.org.tr/Media/files/raporlar/TDV_2015_FaaliyetRaporu.pdf adresinden erişilmiştir).

Bulgaristan Sofya Yüksek İslam Enstitüsü'nden 2015 yılına kadar yüz doksan üç öğrenci mezun olmuştur. Enstitüde, 2014-2015 eğitim yılında 88 öğrenci öğrenim görmüştür. Rusçuk İmam Hatip Lisesi'nden 2015 yılına kadar dört yüz yetmiş, Şumnu İmam Hatip Lisesi'nden beş yüz otuz ve Mestanlı İmam Hatip Lisesi'nden beş yüz yirmi dokuz öğrenci mezun olmuştur. Bahsi geçen liselerde, 2014-2015 öğretim yılında toplamda iki yüz yetmiş bir öğrenci eğitim görmüştür. Vakıf, ayrıca her sene yüzün üzerinde öğrenciyi, Türkiye'de yüksek lisans ve doktora programlarında eğitime göndermiştir. 2014- 2015 eğitim yılında yirmi iki Bulgar vatandaşı öğrenci Türkiye'de öğrenim görmüştür.

Tablo 10. TDV'nin Bulgaristan'da Desteklediği Okullara Gönderilen Yıllık Yardım Miktarı

Okul	Yardım Miktarı (Euro)
Sofya Yüksek İslam Enstitüsü	267.779
Şumnu İlahiyat Lisesi	193.174
Rusçuk İlahiyat Lisesi	167.338
Mestanlı İlahiyat Lisesi	275.171
Toplam	903.462

Kaynak: ("Bulgaristan raporu", Nisan 2015, erişim tarihi: 23 Nisan 2017, http://diyanetvakfi.org.tr/Media/files/raporlar/TDV_Bulgaristan_Raporu.pdf adresinden erişilmiştir).

3.2.4. Türkiye Diyanet Vakfı'nın Konut İnşa Yardımları

TDV, camiler ve eğitim merkezlerinin yapımını Türkiye ile sınırlandırmamıştır. Özellikle Soğuk savaşın bitimiyle bağımsızlıklarını kazanmış Türkî Cumhuriyetlerle başlattığı yurt dışı cami inşa çalışmalarını, Balkanlardan, Afrika'ya, Pasifik ülkelerinden, Amerika'ya kadar geniş bir coğrafyada sürdürmektedir. Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te 2012'de yapımına başlamış Bişkek Camii, Orta Asya'daki en büyük camisi olma özelliğine sahiptir. Yapımına 2013'te başlanan Moskova Cami, 23 Eylül 2015'te bitirilerek hizmete açılmıştır. Haiti'de 2014 yılında yapımına başlanan Boukman Buhara Camii, aynı yıl tamamlanarak hizmete açılmıştır. DİB ve TDV ortaklığında temelleri Mayıs 2013'te atılan Amerika Diyanet Merkezi Nisan 2016'da tamamlanarak Amerika'da yaşayan Müslümanlar

için önemli bir buluşma merkezi olmuştur.⁷⁶ Aşağıdaki tabloda 2015 yılında yurt dışında tamamlanan cami inşaatları mevcuttur.

Tablo 11. TDV, 2015 Yılında Yurt Dışında Tamamlanan Cami İnşaatları

1	Kazakistan Hoca Ahmet Yesevi Camii ve Külliyesi
2	Moskova Merkez Camii Tezvinatı
3	Filipinler Ormoc Osmanlı Camii
4	Filipinler Ormoc Fatih Camii
5	Somali Camii Tadilatı

Kaynak: (“Camilerimiz”, t.y., erişim tarihi: 23 Nisan 2017, .
http://diyanetvakfi.org.tr/Media/files/Tan%C4%B1t%C4%B1m%20Kataloklar%C4%B1/Camilerimiz_TR.pdf adresinden erişilmiştir).

3.3. TÜRK İŞBİRLİĞİ VE KOORDİNASYON AJANSI BAŞKANLIĞI SOSYAL HİZMET BAĞLAMINDA ULUSLARARASI FAALİYETLERİ

Bu bölümde TİKA'nın faaliyetlerini kalkınma yardımları adı altında 2011-2015 yılları arasındaki faaliyetler olarak incelenmiştir. TİKA, TDV ve Türk Kızılayı'ndan farklı olarak yurt dışında yaptığı kalkınma yatırımları ve koordinasyon çalışmalarını dış politika ile bağlantılı bir faaliyet politikası olarak yapmaktadır. Raporlarda incelendiği üzere aynı yardım kalemleri çok ayrıntılı belirtilmemiştir. Resmî olmayan veriler de çalışmada kullanılmamıştır. TİKA Türkiye'nin kalkınma yardımlarını yapan ve koordine eden ve bu işlevi kanun ile belirlenmiş bir kurum olduğu için kurumun yardım faaliyetleri de resmî kalkınma yardımları altında incelenmektedir. Bu bölümde ayrıca eğitim ve sağlık noktasında kurumun öne çıkan faaliyetleri de 2011-2015 yıllarını kapsayacak şekilde incelenmektedir.

⁷⁶“Camilerimiz”, t.y., erişim tarihi: 23 Nisan 2017, .
http://diyanetvakfi.org.tr/Media/files/Tan%C4%B1t%C4%B1m%20Kataloklar%C4%B1/Camilerimiz_TR.pdf adresinden erişilmiştir.

Kalkınma yardımlarının, sosyo-ekonomik açıdan gelişmekte olan ülkelere, başka devletler tarafından gelişimlerine katkı sağlamak amacıyla yapılan devlet düzeyinde yardımlar olarak tanımlanmıştır. Türkiye’de yurt dışı kalkınma yatırımları TİKA tarafından yürütülmektedir. Bu açıdan TİKA’nın bütçesi TDV ve Türk Kızılayı’na göre daha fazladır. TİKA, TDV ve Türk Kızılayı’ndan farklı olarak yurt dışında kalkınma yatırımlarına öncülük etmektedir. Bu nedenle kurum, yurt dışı yardım faaliyetlerini daha yoğun bir zamanlamayla yürütmektedir. TİKA’nın Başbakanlığa bağlı olmasının verdiği diplomatik güç de göz önüne alındığında bağlantılı olduğu birçok ülkede faaliyetlerini her geçen yıl daha da büyütmektedir. TİKA’nın yayınladığı verilerden örnek verilecek olursa 2016 itibariyle elli dört ülkede elli altı Program Ofisi bulunan TİKA’nın 2002’de 144 milyon dolar olan resmî kalkınma yardımları tutarı, 2015’e gelindiğinde otuz dört kat artarak, 5.105 milyar dolar tutarında gerçekleşmiştir.

Bu bölümde TİKA’nın yurt dışı yardımları 2011-2015 yıllarını kapsayacak şekilde, ayni, nakdî, sağlık, eğitim, konut olmak üzere beş başlık altında incelenmektedir. İlk olarak 2011 yılı resmî kalkınma yardımlarından bu beş kaleme dâhil olan yardımlar aşağıdaki gibi incelenmiştir.

3.3.1. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı’nın Ayni Yardımları

TİKA, kamunun kaynakları ile gerçekleştirdiği yardımlarını 2011’de, takriben yüzde 30’una karşılık gelecek tutarını Somali’ye gerçekleştirilen yardımlarda kullanmıştır. 2011 yılı faaliyetlerinde; Somali’de on iki bin kişinin konaklaması için iki bin kişilik bir çadır kent kurulduğu görülmektedir. Bu çadır kente gıda ve yakacak yardımı yapılmıştır. Beş bin sekiz yüz yetmiş küçükbaş, yedi yüz elli büyükbaş olmak kaydıyla toplamda altı bin altı yüz yirmi kurban kesilmiş ve on bir bin yüz yirmi hisse ihtiyaç sahiplerine dağıtılmıştır. Bölgede, mobil fırın ve mutfaklar kurulmuştur. 2011 yılında, Somali’ye on iki uçak dolusu yardım malzemesi ve, sekiz geminin tamamı yardım malzemesi dolu olarak gönderilmiştir. 2011’de, kırk dokuz su kuyusu açılmıştır, bu su kuyularını açmak için Türkiye’den su sondaj makineleri, kaldıraçlar ve yedi adet arazi aracı gönderilmiştir. Başkent Mogadişu’nun temizlenmesine katkı sağlamak adına halka çöp poşetleri dağıtılmıştır. Ayrıca, yöre halkına evlerini boyamaları için kireç, kova gibi badana malzemeleri dağıtılmıştır. Somali’ye aynı yıl içerisinde üç yüz üç tır insani yardım malzemesi ve

on dört uçak dolusu gıda ve muhtelif yardım malzemesi gönderilmiştir. Somali dışında Tunus, Venezüella, Afganistan, Kırım da 2011 yılında yardım yapılan ülkelerdendir.⁷⁷ 2012 yılına gelindiğinde, Filistin’de ihtiyaç sahibi ailelere on iki buçuk ton gıda yardımı, Ramazan ayında iftarlar ve kumanya dağıtımı ile Kurban bayramında kurban hisseleri dağıtılmıştır. Myanmar’da 2012’de karışıklıklar nedeniyle mağduriyet yaşayan Myanmar’a da üç ayrı bölgede bin sekiz yüz seksen gıda kolisi dağıtılmış ve altı yüz kırk beş aileye mutfak seti dağıtılmıştır.⁷⁸

2013’teki aynı yardım olarak nitelendirilebilecek yardımlar ise şu şekilde sıralanabilmektedir; 2013 yılı içinde Suriyeli mültecilere 1.571 milyon dolar eğitim, sağlık, kültürel, sosyal alanlar başta olmak üzere birçok yardım yapılmış, proje gerçekleştirilmiştir.⁷⁹ Fakat araştırmanın konusu yurt dışı sosyal hizmet faaliyetleri olduğu için her üç kurumun yurt dışı bazlı sosyal hizmet çalışmaları ve bu çalışmalara konu olan kalemlerden belirlenen beş kalem üzerinde bir araştırma yapılmıştır.

---

⁷⁷“Türkiye kalkınma yardımları raporu”, 2011, erişim tarihi: 26 Nisan 2017, <http://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2011.pdf> adresinden erişilmiştir

⁷⁸“Türkiye kalkınma yardımları raporu”, 2012, erişim tarihi: 26 Nisan 2017, <http://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2012.pdf> adresinden erişilmiştir.

⁷⁹ “Türkiye kalkınma yardımları raporu”, 2013, s.60, erişim tarihi: 26 Nisan 2017, <http://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2013.pdf> adresinden erişilmiştir.

TİKA, Türkiye’de sivil toplum kuruluşları ve devlet kurumları ile ortaklaşa sürdürdüğü kalkınma yardımlarında 2013 yılı içerisinde Batı Afrika İnsani Yardım Operasyonu çerçevesinde Türk Kızılayı ve Orta Anadolu İhracatçı Birlikleri (OAİB) ile birlikte Moritanya ve Senegal’e iki bin ton şeker, Nijer’e iki bin yedi yüz elli ton şeker ve iki bin dokuz yüz yirmi iki ton un dağıtımını gerçekleştirmiştir. Somali’ye 2013’te yapılan yardımların 115,74 milyon doları bulmuştur. Haiyan Tayfunu ile felakete uğrayan Filipinlere gıda kolisi ve pirinç ulaştırılmıştır.⁸⁰

2014’e gelindiğinde, Bosna Hersek’te yaşanan sel felaketi ardından sivil toplum kuruluşlarının yoğun olarak gerçekleştirdikleri yardım çalışmalarına TİKA da destek sağlamıştır. Bölgeye çok sayıda, gıda malzemesi, hijyen malzemesi takviyesi yapılmıştır. Gazze’de İsrailin 2014 başlattığı hava saldırılarının ardından Gazze halkının yaşadığı mağduriyeti gidermek adına; on beş bin aileye gıda paketi, üç yüz kırk bir bin altı yüz kişiye sıcak yemek dağıtımını, dört jeneratör ve bu jeneratörlerin yakıtı, beş yüz yatak gönderilmiştir. AFAD ve Birleşmiş Milletler Filistinli Mültecilere Yardım ve Çalışma Örgütü (UNRWA) ile yapılan ortak çalışma ile on beş bin ton un gönderilmiş ve üç yüz yirmi ton jeneratör yakıtı temin edilmiştir. On bir bin gıda kolisi Gazze’ye uçaklarla gönderilmiştir. O yıl Irak’ta yaşanan iç karışıklıktan etkilenen Iraklılar için TİKA, Kerkük kampında kalan mağdurlar için altmışar buzdolabı, elektrikli ocak, mutfak seti ve bin gıda paketini bölgeye ulaştırmıştır. Pakistan’da meydana gelen sel felaketinden etkilenen afetzedelere TİKA, on iki bin bin gıda kolisi ulaştırmıştır. 2014’te Arakanlılar için yardım çalışmaları da yoğun şekilde devam etmiştir.⁸¹

---

⁸⁰“Türkiye kalkınma yardımları raporu”, 2013, s.66-67, erişim tarihi: 26 Nisan 2017, <http://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2013.pdf> adresinden erişilmiştir.

⁸¹“Türkiye kalkınma yardımları raporu”, 2014, s.47, erişim tarihi: 26 Nisan 2017, <http://www.tika.gov.tr/upload/publication/KYR%20%202014.PDF> adresinden erişilmiştir.

2015'te TİKA, sivil toplum kuruluşları ve resmî kurumlarla çeşitli ortaklıklarla birçok yardım faaliyeti düzenlemiştir. Afganistan ve Nepal'de meydana gelen sel felaketlerine Türk Kızılayı ve AFAD ile koordineli olarak gıda ve hijyenik malzeme gönderimi sağlayan TİKA, buna ek olarak yine 2015'te Yemen'de meydana gelen iç karışıklıklardan mağdur olan Yemenlilere, iki bin dört yüz gıda kolisi ulaştırmıştır. Ayrıca aynı yıl içerisinde Myanmar'a, Arnavutluk'a, Malezya'ya, Ukrayna'da yaşanan iç çatışmalardan etkilenen halka ve Filistin'e de gıda yardımı başta olmak üzere çok çeşitli kalemlerde yardım ulaştırmıştır. Her yıl yaşanan sel felaketinden etkilenen Gana'ya 2015'te ayrıca vuran kasırga sebebiyle de oluşan mağduriyetler için Dışişleri Bakanlığı aracılığı ile temel yardım malzemeleri ulaştırılmıştır.⁸²

3.3.2. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı'nın Sağlık Yardımları

Türkiye, TİKA üzerinden gerçekleştirdiği kalkınma yardımlarında, birçok ülkede etkin şekilde yardım faaliyetlerini sürdürmüştür. Bu bağlamda kurum aracılığıyla 2009 ve 2011 yıllarını kapsayan iki yıllık dönemde Lübnan'da Sayda Türk Travma ve Rehabilitasyon Hastanesi'ni ve Irak'ta, Al-Razi Hastanesi'ni yapmış ve içini teknik ekipmanla donatılmıştır. 2011'de ayrıca, Filistin Gazze'de Türk-Filistin Dostluk Hastanesi yapılmıştır. 2011 öncesinde Özbekistan Karakalpakistan'da başlamış proje ile beş farklı bölgede, o yörede hem yetişkinlerde hem de çocuklarda çokça rastlanan dudak yarıkları için operasyonlar gerçekleştirilmiştir. Ayrıca yanık tedavileri, kaza sebebiyle oluşan sakatlıklar ve doğumda oluşmuş bozukluktan mustarip doksan altı çocuk, yüz yirmi altı plastik cerrahi ile tedavi edilmiştir.

---

⁸³“Türkiye kalkınma yardımları raporu”, 2015, s.78-79, erişim tarihi: 26 Nisan 2017, [http://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/TKYR%202015/TKYR_2015%20\(1\).pdf](http://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/TKYR%202015/TKYR_2015%20(1).pdf), adresinden erişilmiştir.

Susuzluk problemi başta Afrika olmak üzere dünyanın birçok bölgesinde sıkça karşılaşılan bir problemdir. TİKA, 2011 yılında, Pakistan'ın farklı eyaletlerinde, toplamda seksen beş su kuyusu açılmıştır. Afrika kıtasında Burkina Faso'da da aynı yıl içerisinde kırk dört su kuyusu açılmıştır. Bunlara ek olarak Somali'de, iki adet Sahra hastanesinin kurulması ve bu hastanelere sekiz tane tam teçhizatlı ambulans gönderimi, Türkiye'den yüz kırk üç doktorun ve sağlık personelinin bölgede görev yapması sağlanmıştır. Bu görevler neticesinde, yetmiş bin yedi yüz seksen altı kişi muayene edilmiş, altmış operasyon gerçekleştirilmiş, kırk bir Somalili hasta tedavileri için otuz refakatçisiyle birlikte Türkiye'ye tedavi edilmek üzere getirilmiştir. Pakistan'da yapımı 2010'da gerçekleşen yedi hastanenin ve bir sahra hastanesinin donatılması, ülkede 2010 yılında gerçekleşen sel felaketinden etkilenen halkın tedavi edilmesi (kırk bin sekiz yüz doksan iki kişinin tedavi edilmesi), altmış dokuz ton ilacın bölgeye gönderilmesi, ayrıca elli dört doktorun ve on sekiz sağlık personelinin bölgede görevlendirilmesi faaliyetleri de mevcuttur. Türkiye'nin 2011 yılında gerçekleştirdiği kalkınma yardımlarından en çok faydalanan ülkeler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir. Buna göre Pakistan; 204,95 milyon dolar ile ilk sırada yer almıştır. Ardından, Suriye 162,03 milyon dolarla ikinci sıradadır, son sırada da 11,33 milyon dolar ile İran gelmiştir.⁸³ 2012 yılında kurum, hastane yapımı, onarımı ve tefrişatı gibi konularla yoğun olarak ilgilenmiştir. Bu çerçevede Kırgızistan'da, üç katlı hastane inşaatı; Özbekistan'da doğum kusuru olan hastalara plastik cerrahi operasyonları; Afganistan'a beş adet tam donanımlı ambulans, Karadağ'da kan transfüzyon merkezinin tadilatı ve yine Kosova'ya beş ambulans hibesi gerçekleştirilen sağlık yardımlarına birer örnektir. Afrika'da ise Sudan'a yüz elli yataklı hastane yapımı, Senegal, Burkina Faso, Gine ve Yemen'e acil müdahale ve tıbbi yardım desteği açısından hayati öneme sahip on iki ambulans desteği sağlanmıştır.⁸⁴

---

⁸³“Türkiye kalkınma yardımları raporu”, 2011, erişim tarihi: 26 Nisan 2017, <http://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2011.pdf> adresinden erişilmiştir.

⁸⁴“Türkiye kalkınma yardımları raporu”, 2012, s.26-28, erişim tarihi: 26 Nisan 2017, <http://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2012.pdf> adresinden erişilmiştir.

TİKA, 2013 yılında Arnavutluk'ta Nöroelektrofizyoloji, Saraybosna'nın Moştire beldesinde, on beş bin kişi kapasiteli sağlık merkezi, Moldova'da çeşitli illere toplamda iki yüz tane yoğun bakım yatağı, Sırbistan'da; Dragişa Mişoviç Hastanesi'ne ameliyathane ve yoğun bakım ünitesi tadilatı; Libya Misurata fizyoterapi hastanesi, Abidjan Kardiyoloji Enstitüsü tıbbi cihazlarının alımı; Gambiya'nın başkenti Banjul'da, bulunan Viktorya Kraliyet Eğitim Hastanesi'nin otomasyon yazılım sisteminin kurulumu; Kenya'da Ijara Bölge Hastanesi'nin doğumevinin inşası ayrıca beş ambulans tedarigi; Lübnan Kan Bankası ve Laboratuvar Projesi, Daru'l-Şifa Hastanesi'e laboratuvar; Laos Mittaphab Hastanesi'ne tıbbi ekipman; Solomon Adaları'na deniz ambulansı, adalardaki yerel hastaneler ile sağlık ocakları arasında, hastaların ve doktorların taşınması amacıyla, deniz ambulansı olarak kullanılmak üzere dört adet motorlu bot Sağlık Bakanlığı yetkililerine teslim edilmiştir. Belize'de Karl Heusner Memorial Hastanesi'ne tıbbi malzeme desteği; St. Lucia İtfaiyesine ambulans; Şili'de, Santiago El Pino Hastanesi çocuk bölümün tefrişatı gibi geniş bir coğrafyada yardımlarını gerçekleştirmiştir.⁸⁵

2014 yılına gelindiğinde kurum; Afganistan'da, Kabil Atatürk Çocuk Hastanesi'nin tadilatı; Karabağ'da üç kliniğin tadilatı, Yemen Bacil diyaliz merkezinin çevre düzenlemesi, Özbekistan Kemik İliği Nakil Merkezi'ne tıbbi cihaz alımı, Andican Devlet Tıp Enstitüsü'ne ultrason makinesi temini, Nepal Siddhi Memorial Hospital Çocuk Yoğun Bakım Servisi İçin USG cihazı alımı, Burundi Prince Louis Rwagasore Hastanesi'ne X-ray cihazı alımı, Somali'ye beş ambulans, bir itfaiye aracı, minibüs ve arazi aracı alımı, Bangladeş Dakka'da, on sağlık ocağı yapımı, Yemen'de dört diyaliz merkezi yapımı, Jamaika'ya bir ambulans tedarik edilmiştir.

---

⁸⁵“Türkiye kalkınma yardımları raporu”, 2013, s.92-105, erişim tarihi: 25 Nisan 2017, <http://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2013.pdf> adresinden erişilmiştir.

Bunun dışında Pakistan'a çeşitli medikal teçhizatlar, Etiyopya'ya, Güney Sudan'a, Madagaskar'a, Fildişi Sahilleri'ne Lübnan, Filistin ve Madagaskar'a toplamda on dört adet ambulans hediye edilmiştir. Filistin Gazze'deki Türkiye-Filistin Dostluk Hastanesi'nin ihtiyaçları giderilmiştir ve Ukrayna Kiev de yine 2015 yılı içerisinde çeşitli medikal ihtiyaçlar hastaneler ve hastalar için satın alınarak hibe edilmiştir.⁸⁶

2015 yılında kurum, sağlık yardımlarını önceki yıllarda olduğu gibi hastane yapımı, mevcut hastanelerin tadilatı, onarımı ve tefrişatı gibi konularda çalışmalarla sürdürmüştür. TİKA'nın 2015 yılı sağlık yardımlarına aşağıdaki tablodan inceleme yapmak mümkündür.

Tablo 12. TİKA 2015 Yılı Sağlık Yardımları

Ülke	Faaliyet
Afganistan	Kuzey Afganistan Sağlık Kuruluşları işletmeleri
Filistin	Gazze Türk-Filistin Dostluk Hastanesi yapımı tamamlanmıştır.
Karadağ	Karadağ Klinik Merkezi donatımı
Kırgızistan	Türk-Kırgız Sağlık haftası çevresinde sağlık personeli eğitimi
Özbekistan	Özbekistan-Türkiye Sağlık Haftası çerçevesinde 109 hasta ameliyat edilmiştir Özbekistan Doğum ve Jinekoloji Kliğini tadilatı
Somali	Somali-Türkiye Eğitim ve Araştırma Hastanesi yapımı protokolü Somali Recep Tayyip Erdoğan Eğitim ve Araştırma Hastanesi Yapımı, donanımı

Kaynak: ("Türkiye kalkınma yardımları raporu", 2015, s. 47-49, erişim tarihi: 22 Nisan 2017, [http://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/TKYR%202015/TKYR_2015%20\(1\).pdf](http://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/TKYR%202015/TKYR_2015%20(1).pdf) adresinden erişilmiştir).

⁸⁶"Türkiye kalkınma yardımları raporu", 2014, s.26-28, erişim tarihi: 26 Nisan 2017, <http://www.tika.gov.tr/upload/publication/KYR%20%202014.PDF> adresinden erişilmiştir.

3.3.3. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı'nın Eğitim Yardımları

TİKA, gelişmekte olan ülkelerin birçok alanda karşılaştıkları zorluklara teknik destek vermek amacıyla kurulmuş bir yapıdır. Kurum bu çerçevede, gelişmekte olan ülkelerin özellikle en büyük problemlerinden olan eğitim alt yapısını kurmak ve işletmek olduğunu tespit etmiştir. TİKA, 2011'de bu ihtiyaç doğrultusunda okullar inşa etmiş, onarım ve tefrişatlarına destek olmuştur. Kurumun eğitim alt yapı destekleme çalışmalarına örnek olarak; Afganistan'daki, Kabil 16 Sınıflık Blok 7 Lisesi inşaatından bahsetmek mümkündür. Buna ek olarak Kazakistan'da Talgar Kazak-Türk Lisesi yapılmıştır. Lise 2011 yılında tefrişatının tamamlanmasıyla eğitim-öğretime başlamıştır. Kurum, Pakistan'da her eyalette kız ve erkek okulu yapmak konusunda arazi konusunda çalışmalar yapmıştır. TİKA, 2011'de ayrıca Makedonya'daki Ocalı, Çelevez ve Çiflik Köylerinde üç okul yaptırmıştır. Makedonya'daki sivil toplum kuruluşu İlim Kültür ve Sanat Vakfı'nın öğrenci yurdunun çok sayıda okul kitabı ile donatılması ile birlikte, kitap basım ve dağıtım konularında da destek verilmiştir.⁸⁷ Arnavutluk'taki İşkodra Shamia Lisesi'ne bilgisayar laboratuvarı kurulması ve aynı lisenin kız öğrenci yurdunun donatılması; Bosna Hersek'te Yablanica Ravna İlköğretim Okulu'nun tadilatı; Mostar Makine Trafik Lisesi'ne mekatronik laboratuvarının yapılması; Karadağ'da Senta Turzo Lajos İlköğretim Okulu'nun onarımı; Sırbistan'da Vrbas 4 Temmuz Okulu'nun onarımı; Ukrayna-Kırım Özerk Cumhuriyeti Eğitim Altyapısına Katkı Projesi çerçevesinde Bahçesaray-Vilino 2 No.lu Genel Eğitim Okulu ve Canköy-Zareçnoye Eğitim Kompleksi'nin ek binasının yapımı; Azerbaycan'da "Endüstriyel Otomasyon Teknolojileri Alanında Öğretmenlik Eğitimi" projesini gerçekleştirmiştir.⁸⁸

---

⁸⁷"Türkiye kalkınma yardımları raporu", 2011, s.90, erişim tarihi: 22 Nisan 2017, <http://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2011.pdf> adresinden erişilmiştir.

⁸⁸"Türkiye kalkınma yardımları raporu", 2011, s.90, erişim tarihi: 21 Nisan 2017, <http://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2011.pdf> adresinden erişilmiştir

2012 yılında TİKA eğitim yardımlarına önceki yıllarda olduğu gibi ağırlık vermiştir. Kurum; Afganistan'da 16 derslik kapasitesi olan ve toplamda iki bine yakın öğrenciye eğitim veren iki lisenin yapımı, Kabil'de seksen öğretmene eğitim ve seminer veren bir sürekli eğitim merkezi, Kazakistan'da; Yabancı Diller ve Mesleki Kariyer Üniversitesi'nin yurdunun yapımı, Kırgızistan'da bir okul, Moğolistan'da beş okulun tefrişatı, Bosna Hersek ve Makedonya'da sağlık meslek liseleri, okul tefrişatları, Moldova'da eğitim kurumlarının tamirata, Ruanda'da, Irak'ta, Somali'de, Kamerun'da, okul inşaatları; tadilatları ve bina iyileştirme çalışmaları eğitim yardımlarına örnek olarak verilebilmektedir.⁸⁹

TİKA, 2013 yılında da kırsal kesimde yaşayan, kasaba veya şehir merkezine uzak noktalarda yaşayan öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak, okul inşa etmek ve eğitim merkezi tadilatı gibi konularda yoğun faaliyetler içinde bulunmuştur. Kurumun 2013 yılı içerisinde Balkanlarda bölge bölge yaptığı eğitime katkı çalışmalarından önemli bir kısmı aşağıdaki tablolarda incelenmektedir. Balkanlar ve Doğu Avrupa'da gerçekleştirilen eğitim faaliyetleri; Makedonya'dan Sırbistan'a kadar çeşitli düzeyde eğitim kurumlarının tadilatı, onarımı ve bakım çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

---

⁸⁹“Türkiye kalkınma yardımları raporu”, 2012, s.20-23, erişim tarihi: 21 Nisan 2017, <http://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2012.pdf> adresinden erişilmiştir.

Tablo 13. TİKA'nın 2013'te Balkanlardaki Eğitim Yardımları

Ülke	İnşaat	Tadilat	Malzeme Temini
Makedonya	Kırçova Mirko Mileski Lisesi ek bina yapımı İştıp Belediyesi Şaşavarlı Köyü yeni okul binası yapımı	Prof. Dr. Ahmet Zaim Yurdu	Aziz Kiril ve Metodi Üniversitesi Filoloji Fakültesi teknik donanım desteği Tetova Üniversitesine teknik donanım desteği
Bosna-Hersek	Karagözbey Medresesi yeni bina yapımı	Gornji Vakuf Voljice İlköğretim Okulu	Zenica Üniversitesi Kütüphanesine kitap desteği
Kosova	Reçane Meto Bayraktari Okulu ek bina yapımı	Prizren Üniversitesi	Priştine Üniversitesi Şarkiyat Bölümü Kütüphanesi tefrişatı
Ukrayna		Krestyanovka Okulu ve Kolokolçik Anaokulu	Belogorsk Anaokulları donatımı
Sırbistan	Preşevo Medresesi'nin yapım ve çevre düzenlenmesi	Vuk Karaciç Okulu Novi Pazar "Mladost" Anaokulu	Novi Pazar İlköğretim Okulu Yoşanitsa Okulu

Kaynak: ("Türkiye kalkınma yardımları raporu", 2013, erişim tarihi: 21 Nisan 2017, <http://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2013.pdf> adresinden erişilmiştir).

Güney ve Orta Asya ile Kafkasya bölgesinde gerçekleştirilen eğitim kurumlarının yapımı, onarımı ya da tadilatı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir. Tabloda da görüldüğü gibi Azerbaycan, Kırgızistan, Kazakistan, Afganistan ve Pakistan'da yoğun şekilde eğitim kurumlarının bakım onarım ve tadilatı gerçekleştirilmiştir.

Tablo 14. 2013 Yılında Güney ve Orta Asya ile Kafkasya Ülkeleri Eğitim Yardımları

Ülke	İnşaat	Tadilat	Malzeme Temini
Afganistan	Vardak ili Behsud-1 ilçesi 12 sınıflık Dahani Garm Ab okul binası ve müştemilatı Belh ilinde bulunan Falah Eğitim Merkezi Yurdu çevre düzenlemesi	Sarıpul ili 16 Sınıflık Kız Lisesi Kabil’de Bulunan 16 Sınıflık Blok 13 Okulu Cevizcan ili Kazancı Baba Okulu	Cevizcan ili Şıbırgan ilçesi Hatice Cevizcani Kız Lisesi Belh Üniversitesi Ziraat Fakültesi bilgisayar laboratuvarı Belh Mezar-ı Şerif Bektaş Ortaokulu
Azerbaycan		Bakü Türk Anadolu Lisesi	Bakü Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Atatürk Lisesi
Kazakistan	Almatı Yabancı Diller ve Meslek Kariyer Üniversitesi’nin yurt binası B blok inşaatı	Almatı Talgar Lisesi	Şamalgam İlahiyat Meslek Yüksek Okulu
Kırgızistan	KırgızistanTürkiye Manas Üniversitesi çocuk yuvası Kırgızistan Oş Devlet Üniversitesi lojman ve spor salonu inşaatı	Kuseyin Karasaev Bişkek Sosyal Bilimler Üniversitesi tadilatı	Bokonbaev Köyü 81 No.lu Meslek Okulu Türkiye Diyanet Vakfı Oş İlahiyat Fakültesi
Pakistan	Muzaffergah 1 Adet Erkek Okulu ve Yurt Binası		

Kaynak:(“Türkiye kalkınma yardımları raporu”, 2013, s.26-28, erişim tarihi: 21 Nisan 2017, <http://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2013.pdf> adresinden erişilmiştir).

Orta Doğu ve Afrika bölgesinde gerçekleştirilen 2013 yılı faaliyetleri aşağıdaki tabloda incelenmektedir. Tabloda da görüldüğü gibi Filistin, Senegal, Kenya, Togo, Gana, Tunus, Cezayir, Burkina Faso ve Benin de yoğun şekilde eğitim faaliyetlerine bina yapımı, onarım ve tadilat konularında destek verilmiştir.

Tablo 15. 2013 Yılı Orta Doğu ve Afrika Ülkeleri Eğitim Yardımları

Ülke	İnşaat	Tadilat	Malzeme Temini
Filistin	Batı Şeria El-Halil Türk İlköğretim Okulu Nablus Türk Kız İlköğretim Okulu	Şeyh Said Erkek Lisesi	Kudüs Nizamiye Lisesi'ne bilgisayar laboratuvarı kurulması
Senegal	Ucad MedikoSosyal Merkezi bakım projesi	Tivaoune Anaokulu Thies Marangoz Eğitim Atölyesi	Dakar İslam Enstitüsü konferans salonu
Kenya	Pwani Üniversitesinde dil laboratuvarı kurulması	Najah Mesleki Eğitim Merkezi	Alliance High School teknik malzeme desteği
Togo, Gana, Tunus	Togo-Deo Gratias El Zanaatları Eğitim Merkezine atölye inşası	Gana-Kasoa'daki Eğitim Kompleksinin çevre düzenlemesi	Tunus-Chebika Tozeur Kadınlar Derneği hurma işleme ve tekstil atölyesi
Burkina Faso, Cezayir, Benin	Burkina Faso Çıraklık Eğitim Merkezi	Cezayir 2 Üniversitesi Türkoloji Bölümü	Beninli Çömlekçilerin Eğitimine ekipman temini

Kaynak: (“Türkiye kalkınma yardımları raporu”, 2013, s.26-28, erişim tarihi: 21 Nisan 2017, <http://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2013.pdf> adresinden erişilmiştir).

Amerika, Okyanusya ve Uzak Doğu ülkelerinde yapılan eğitim, tadilat ve onarım çalışmaları aşağıdaki gibidir. TİKA, Arjantin, Küba, Kamboçya, Moğolistan, Tuvalu, Meksika ve Filipinlere kadar uzanan geniş bir coğrafyada eğitim kurumlarına destek vermiştir.

Tablo 16. 2013 Yılı Amerika, Okyanusya ve Uzak Doğu Ülkelerindeki Eğitim Yardımları

Ülke	İnşaat	Tadilat	Malzeme Temini
Arjantin, Küba, Kamboçya	Arjantin Türkiye Cumhuriyeti Okullarına malzeme desteği	Küba Havana Üniversitesi Türk Tarihi ve Kültürü Kürsüsü kurulması	Kamboçya Eğitim Bakanlığına 40 adet bilgisayar
Moğolistan	Moğolistan Hovd Öğrenci Yurdu tefrişatı	Moğolistan Savunma Üniversitesi tefrişatı	Moğolistan Bayan Ölgi 9. Kreş ekipmanı
Tuvalu, Meksika, Filipinler	Tuvalu Matufoua Ortaokuluna kamyonet hibesi	Meksika-Türkiye Ortaokuluna kamyonet hibesi Meksika Türkiye Cumhuriyeti Okullarına malzeme desteği	Filipinler / Mindanao Müslüman Özerk Bölgesi okullarına 80 adet bilgisayar

Kaynak: (“Türkiye kalkınma yardımları raporu”, 2013, s.26-28, erişim tarihi: 21 Nisan 2017, <http://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2013.pdf> adresinden erişilmiştir).

Kurumun 2014 yılında yaptığı eğitim destek projelerine göz atılacak olursa; 2014 yılı içerisinde yirmi üç okul inşa edilmiştir. Otuz beş eğitim merkezi ve on altı sınıfın fiziki olarak donatılması faaliyetlerinden bahsedilebilmektedir.

Tablo 17. 2014 Yılı Güney ve Orta Asya ile Kafkasya Ülkeleri Eğitim Yardımları

Ülke	Faaliyet
Afganistan	Belh İlçesi'nde 9 Köy Okuluna Sıra/Masa Desteği Mezar-ı Şerif 42 sınıflık Bahter Okulu Hizmet Binası Yapımı Cevizcan Vilayeti Şibirgan İli Dostum ve Mirveys Liseleri Tefrişatı Kunduz Vilayeti Bibi Hatice'tül Kübra Liseleri Tefrişatı Cevizcan Üniversitesi Türkoloji Hizmet Binası Yapımı ve Tefrişatı Afganistan Milli Savunma Üniversitesi'ne Yatakhane Yapımı
Azerbaycan	Azerbaycan-Bine Anaokulu Tefrişatı
Gürcistan	Tiflis, 152. Kamu Okulu'nun Tiyatro Salonunun Tadilatı ve Tefrişatı 152.Kamu Okulu'nun Tadilatı ve Tefrişatı
Kazakistan	Kariyer Üniversitesi Yurt Binası Tadilatı Kazakistan Kul Hoca Ahmet Yesevi Anaokulu'nun Tadilatı
Kırgızistan	Kırgızistan-Manas Üniversitesi'nin Desteklenmesi Oş Devlet Üniversitesi'ne Elektronik Kütüphane Kurulması Kırgız-Türk Meslek Lisesi Öğrencilerine Staj
Pakistan	Pakistan'ın KPK Eyaleti'nde Mukim Peşaver İslamiya Üniversitesi kütüphane kurulumu Pakistan'ın Kaid-i Azam Üniversitesi bünyesinde iki bilgisayar laboratuvarı kurulumu
Türkmenistan	Aşgabat Turizm Meslek Lisesi Konferans ve Spor Salonunun Tadilatı ve Tefrişatı

Kaynak: (“Türkiye kalkınma yardımları raporu”, 2014, s.24, erişim tarihi: 21 Nisan 2017,<http://www.tika.gov.tr/upload/publication/KYR%20%202014.PDF> adresinden erişilmiştir)

2015 yılında TİKA, Orta Asya'dan Afrika'ya Balkanlara kadar birçok bölgede eğitim faaliyetlerini sürdürmüştür. TİKA, 2015 yılında yetmiş üç okul inşa etmiş, altmış yedi okula da donanım yardımı sağlamıştır. Bölge için toplamda 120,5 milyon dolar eğitime bütçe ayrılmıştır. Kurumun 2015 yılı içerisinde gerçekleştirdiği eğitim desteklerinden bir kısmı aşağıdaki tabloda incelenmektedir.⁹⁰

Tablo 18. 2015 Yılı Ülkeler Genelinde Yapılan Eğitim Çalışmaları

Ülke	Faaliyet
Afganistan	Cevizcan Teknik Eğitim Enstitüsü ve Yurt Binası Mezarı Şerif Bahter Okulu Binası Yapımı
Arnavutluk	İşkodra Sheh Shamia Lisesi Donatımı
Bosna Hersek	Ljiljan Anaokulu tadilatı ve tefrişatı
Fas	Fas Muhammed 5 Üniversitesi çok amaçlı salon yenilenmesi
Gambiya	Omer bin Khattab Okulu tadilat ve tefrişatı
Kazakistan	Kul Hoca Ahmet Yesevi İlim ve İrfan Vakfı Meslek Yüksek Okulu ve Anaokulu tadilatı Mesleki ve teknik eğitim öğretmenlerinin eğitimi Ahmet Yesevi Ün. Burs desteği
Kosova	Prizren Motrat Qiriazı İlköğretim Okulu tadilatı
Kırgızistan	Türkiye-Kırgızistan Manas Üniversitesi öğrencileri ve eğitimcileri burs desteği
Özbekistan	Taşkent Türk İlkokulu ve ortaokulu tadilatı ve tefrişatı Ardhmeria Kültürel Derneği kreş desteği
Sırbistan	Syetnisa Anaokulunu tefrişat
Macaristan	Szeged Gyula Krudy Aşçılık Okuluna destek
Nijer	Yatılı kız-erkek okulu ve dostluk parkı yapımı

Kaynak: (“Türkiye kalkınma yardımları raporu”, 2015, s.33-41, erişim tarihi: 21 Nisan

2017, [http://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/TKYR%202015/TKYR_2015%20\(1\).pdf](http://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/TKYR%202015/TKYR_2015%20(1).pdf) adresinden erişilmiştir)

⁹⁰ “Türkiye kalkınma yardımları raporu”, 2015, s.32, erişim tarihi: 21 Nisan 2017, [http://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/TKYR%202015/TKYR_2015%20\(1\).pdf](http://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/TKYR%202015/TKYR_2015%20(1).pdf) adresinden erişilmiştir.

3.3.4. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı'nın Konut-Sosyal Tesis Yardımları

Bu başlık altında TİKA'nın 2011 yılından 2015'e kadar süre gelen konut alanında yapmış olduğu kalkınma yardımları ele alınacaktır. TİKA'nın en büyük faaliyet kalemleri arasında yer alan konut yardımları hastane, okul, eğitim merkezi (kurs, yurt) gibi inşaat faaliyetlerini kapsamaktadır

TİKA, 2011'de çeşitli konularda çalışmalar yürüten birçok STK ile yüzden fazla ikili ve çok ortaklı olmak üzere projeler yürütmüştür. Bu STK'lar ile yürütülen projeler; sağlık, eğitim, sosyokültürel yardımlar, acil ve insani yardımlar ve belli bir temada gerçekleşen toplantılar olarak kategorize edilmektedir. TİKA'nın konut bazlı yardımlarında birlikte çalıştığı kurum Türkiye Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ)'dir. TOKİ ile 2011'de, Pakistan'ın üç farklı eyaletinde, toplamda dört bin altı yüz yirmi konut, sekiz okul, on iki ticaret merkezi, üç spor salonu, iki sağlık ocağı, altı cami ve altı sosyal tesis inşa edilmiştir. Ayrıca "Somali'de Kentsel Gelişim Projesi" çerçevesinde iki yüz yatak kapasiteli hastane, kırk derslikten oluşan hemşirelik meslek yüksek okulu, birçok okul, yol ve drenaj sistemi, cami ve pazaryerleri yapmak için ihaleler düzenlenmiştir.⁹¹ 2012 yılında kurum, İran'da 2012'de yaşanan deprem sonrası mağduriyet yaşayan bölge halkına otuz dört geçici prefabrik ev inşa etmiştir. Arnavutluk'ta Zyber Halluli Yetimhanesi, Somali Galkayo Yetimhanesi, Afganistan Hadaf Kültür Vakfı Yetimhanesi Arnavutluk ve Moldova'da iki yaşlı bakımevi yapılmıştır. Ayrıca; Karadağ'da sığınma evleri inşa edilmiştir.⁹² 2013 yılında TİKA, Pakistan'da; Pencap, Belucistan ve Sind eyaletlerinde olmak üzere dört bin altı yüz yirmi konut, sekiz okul, on iki ticaret merkezi, üç spor salonu, altı cami, altı sosyal tesis gerçekleştirilmiştir.

---

⁹¹"Türkiye kalkınma yardımları raporu", 2011, s.94, erişim tarihi: 21 Nisan 2017, <http://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2011.pdf> adresinden erişilmiştir.

⁹²"Türkiye kalkınma yardımları raporu", 2014, s.11, erişim tarihi: 22 Nisan 2017, <http://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2012.pdf> adresinden erişilmiştir.

3.4. TÜRK KIZILAYI, TÜRKİYE DİYANET VAKFI VE TÜRK İŞBİRLİĞİ VE KOORDİNASYON AJANSI BAŞKANLIĞI'NIN DIŞ YARDIMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

3.4.1. Türk Kızılayı, TDV ve TİKA'nın Dış Yardımlarının Birlikte Değerlendirilmesi

Ekonomide yaşayan küreselleşmenin her geçen gün artmasıyla birlikte dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen bir sorun, hızlı bir şekilde diğer ülkeleri, coğrafyaları da etkilemektedir. Dolayısıyla zengin ülkelerin yoksul ülkelerin sorunlarına kulak tıkamaları her geçen gün daha da imkânsız hâle gelmektedir. Dış yardımlarla gerçekleştirilen sosyal hizmet faaliyetlerinin ülkelerin ekonomik ve siyasi ilişkilerini belirleyen etmenlerden biri olduğu artık bilinen bir gerçektir. Özellikle 2000'li yıllarda değişen küresel dengeler, dış yardımların çerçevesini de dönüştürmüştür. Bu dönüşümler, Türkiye'nin yeni atılımlar ve stratejiler geliştirmesine vesile olmuştur (Aslan, 2016, s.75). Türkiye'nin, dış yardımlar bağlamında gerçekleştirdiği uluslararası sosyal hizmet faaliyetlerini yürüten üç kurumun bütçelerinden yardıma ayırdıkları tutarlar ile hem kendi içlerindeki değişim hem de birbirleri kıyaslanmaları ile yapılacak değerlendirme bu bölümü oluşturmaktadır. Türk Kızılayı, acil ve insani yardımlar konusunda çok daha aktif bir yöntem izlerken son dönemlerde kurumun yurt dışında gerçekleştirdiği yardımlarda yoksulluğu azaltmaya yönelik projeler gerçekleştirdiği de görülmektedir.⁹³ Türk Kızılayı 2012'de 467.168.165,41 TL olan gelirinden uluslararası faaliyetlerine 1.882.314,07 TL ayırmıştır. Dernek, 2013'te 480.510.065,65 TL olan toplam gelirinden 2.146.416,66 TL uluslararası faaliyetlerine; 2014'te 547.684.595,85 TL olan toplam gelirinden, 191.320,97 TL'yi uluslararası yardım çalışmalarına kullanırken 2015 yılına gelindiğinde, 594.045.470,11 TL olan toplam gelirinden 995.257,54 TL'yi uluslararası sosyal hizmet faaliyetlerine ayırmıştır.⁹⁴

---

⁹³“Uluslararası yardımlar”, t.y., erişim tarihi: 21 Nisan 2017, <http://www.kizilay.org.tr/NelerYapiyoruz/uluslararası-yardımlar> adresinden erişilmiştir.

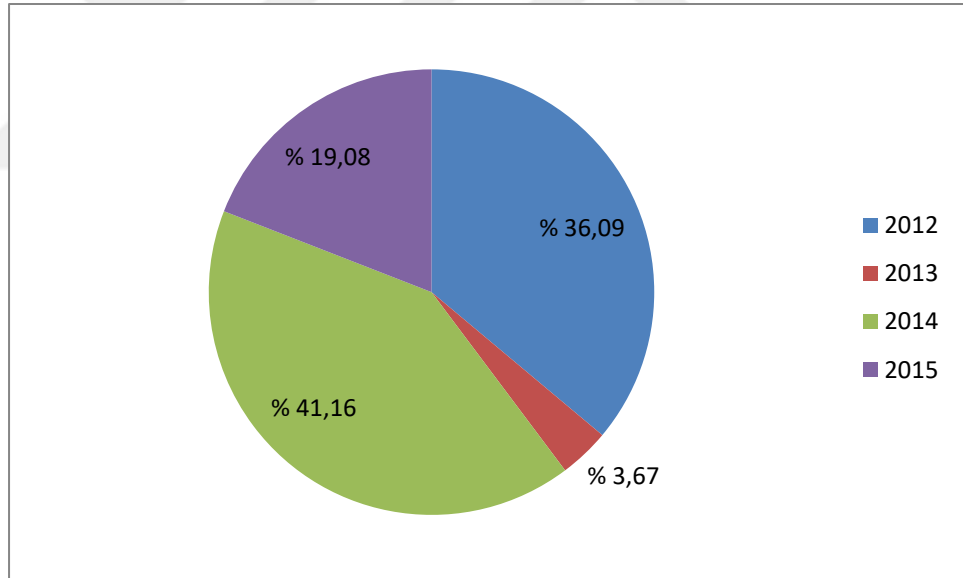
⁹⁴“Mali bilgiler”, t.y., erişim tarihi: 22 Nisan 2017, <http://www.kizilay.org.tr/Kurumsal/mali-bilgiler> adresinden erişilmiştir

Tablo 19. 2012-2015 Arasında Türk Kızılayı'nın Toplam Geliri ve Yurt Dışı Faaliyetlerine Yaptığı Harcama Miktarları

Yıl	Toplam Bütçe (TL)	Uluslararası Faaliyetler (TL)	Uluslar arası Yardımların Toplam Bütçeye Oranı (%)
2012	467.168.165,41	1.882.314,07	0,40
2013	480.510.065,65	2.146.416,66	0,45
2014	547.684.595,85	191.320,97	0,03
2015	594.045.470,11	995.257,54	0,17
Toplam	2.089.408.297,02	5.215.309,24	

Kaynak: ("Mali bilgiler", t.y., erişim tarihi: 22 Nisan 2017,

<http://www.kizilay.org.tr/Kurumsal/mali-bilgiler> adresinden erişilmiştir)

Şekil 9. Türk Kızılayı 2012-2015 Arası Gerçekleştirilen Uluslararası Sosyal Hizmet Yardımlarının Kurumun Toplam Uluslararası Yardımlarına Oranı

Kaynak: Türk Kızılayı'nın mali verilerinden hazırlanmıştır.

Şekilden de görüleceği üzere Türk Kızılayı'nın 2014'te gerçekleştirdiği uluslararası sosyal hizmet faaliyetleri, yüzdelik orana vurulduğunda oldukça az bir tutar ile gerçekleşmiştir. 2012 yılında gerçekleştiren yardımların % 0,40 oranı ve bir sonraki yıl olan 2013 yılında gerçekleşen yardımların %0,45 ile diğer yıllara oranla yüksek olduğu görülmektedir. Kurumun genel bütçesine oranla gerçekleştirdiği uluslararası sosyal hizmet çalışmalarının %0,25 oranı ile oldukça düşük olduğu şekil ve tablodan görülmektedir.

TDV'nin yurt dışı sosyal hizmet faaliyetlerine ayırdığı bütçelere göz atmak gerekirse;

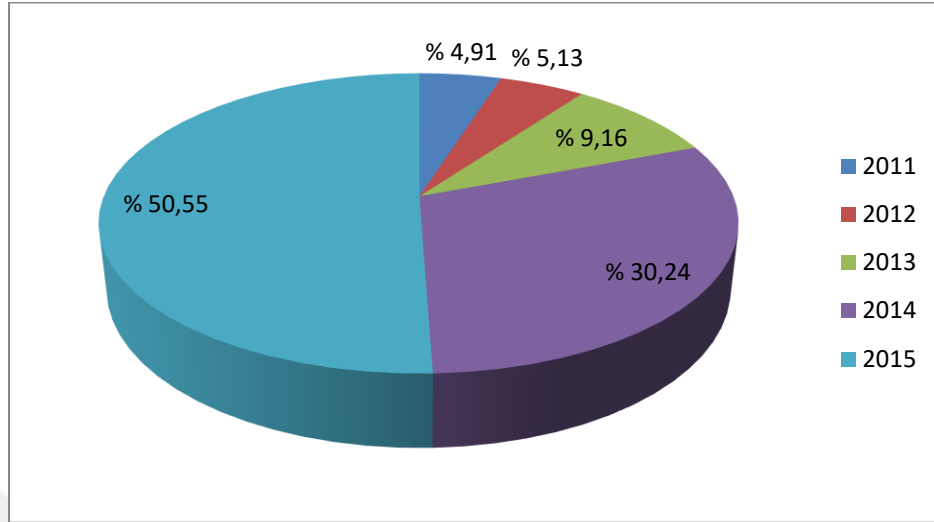
Tablo 20. 2011-2015 Yılları arasında TDV'nin Toplam Geliri ve Yurt Dışı Faaliyetlerinin Maliyeti

Yıl	Toplam Bütçe (TL)	Uluslararası Faaliyetler (TL)	Uluslararası Yardımların Toplam Bütçeye Oranı (%)
2011	223.388.718,27	15.516.391,36	6,95
2012	298.801.483,06	16.218.739,83	5,43
2013	404.038.020,61	28.975.235,31	7,17
2014	584.713.253,35	95.624.725,42	16,35
2015	632.080.029,34	159.837.863,30	25,29
Toplam	2.143.021.504,63	316.172.955, 22	14.75

Kaynak: ("TDV genel merkez ve şubeler gelir giderleri", 2015, erişim tarihi: 21 Mart 2017, <http://www.diyantvakfi.org.tr/tr-TR/site/icerik/tdv-genel-merkez-ve-subeler-gelir-ve-giderleri-1049> adresinden erişilmiştir)

Tablo incelendiğinde TDV, 2011-2015 yılları arasında bütçesinden uluslararası sosyal hizmet faaliyetlerine ayırdığı miktarın yüzdelik oranı, %14,75'tir. Vakıf, kendi içindeki bütçe durumuna bakıldığında özellikle 2014 ve 2015 yıllarında diğer yıllara oranla çok daha fazla uluslararası sosyal hizmet faaliyeti yaptığı görülmektedir. 2011'de yaklaşık 15.5 milyon olan yardım faaliyeti, 2015 yılında yaklaşık on kat artarak 160 milyona çıkmıştır. Vakfın 2011-2015 arasında toplam bütçesinin 2 trilyonu aştığı tablo 19'da görülmektedir. Buna rağmen kurumun aynı dönem içindeki toplam uluslararası yardımlarının 300 milyonu bulduğu da yine

tablodan incelenebilmektedir. Bu veriler ışığında, bir diğer dikkat çekici nokta ise; vakfın beş yıl boyunca yaptığı uluslararası yardımların yaklaşık yarısı 2015 yılı içerisinde gerçekleştirilmiştir.

Şekil 10. TDV'nin 2011-2015 Arasındaki Yıllık Uluslararası Sosyal Hizmet Faaliyetlerinin Toplam Uluslararası Sosyal Hizmet Faaliyetlerine Oranı

Kaynak: TDV'nin mali verilerinden derlenerek hazırlanmıştır.

Şekilde görüldüğü üzere TDV, beş yıl boyunca gerçekleştirdiği uluslar arası sosyal hizmet faaliyetlerine ayırdığı miktarın yüzdeler oranla değerlendirmesinde; 2011'de bütçesinin %4,91 oranında tutarını uluslararası sosyal hizmet faaliyetlerine ayırırken bu oran, 2012'de; %5,91 oranında bir artış göstermektedir. TDV'nin 2013'te; %9,16 oranında artan uluslararası sosyal hizmet faaliyetlerini 2014'te;%30,24 oranı takip etmektedir. Son olarak 2015 yılı için kurumun bütçesinden ayırdığı miktar, diğer tüm yılların yarısı oranında gerçekleşerek %50,55 oranında yapılmıştır.

Türk Kızılayı ile TDV'nin uluslararası yardım faaliyetlerinin karşılaştırmak gerekirse; Türk Kızılayı'nın 2012-2015 arasındaki toplam gelirinin sadece %0,25'ini yani; %1'den azını uluslar arası yardıma ayırmışken TDV'nin 2011-2015 arasındaki toplam gelirinin %14,75'ni uluslararası yardım faaliyetlerine ayırdığı görülmektedir. Türk Kızılayı'nın Türkiye'nin Osmanlı Devleti'nden miras aldığı ender kurumlardan biri olarak, köklü geçmişi ve geleceğine ve misyonuna uygun olarak sadece

Türkiye’de değil, ülke sınırları dışında da yoksullukla ve kalıcı refahla ilgili çalışmalarını artırması beklenmektedir.

Tablo 21. Türk Kızılayı ve TDV 2011-2015 Yılları Arasında Toplam Maliyetlerinden Uluslar arası Yardımlara Harcadıkları Tutar

	Toplam Bütçe (TL)	Uluslararası Faaliyetler (TL)	Toplam Bütçeye Oranı (%)
Türk Kızılayı	2.089.408.297,02	5.215.309,24	0,25
TDV	2.143.021.504,63	316.172.955,22	14,75

Kaynak: Türk Kızılayı’nın ve TDV’nin mali verilerinden derlenerek hazırlanmıştır.

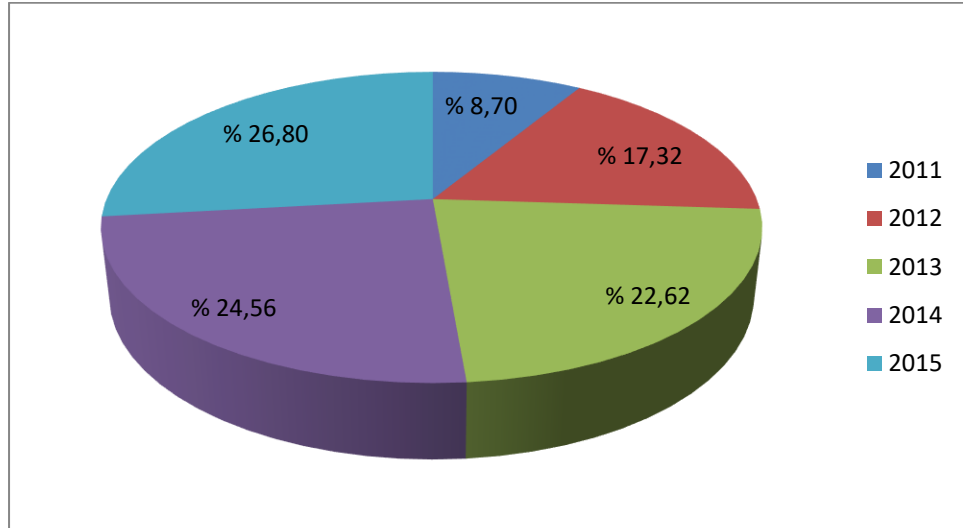
Türkiye’nin uluslararası alanda gerçekleştirdiği ekonomik yardımları resmî kalkınma yardımları ile acil ve insani yardımlar olmak üzere iki kategoride toplanmıştır. Acil ve insani yardımları Türk Kızılayı ve TDV gibi kurumlar üstlenirken resmî kalkınma yardımları TİKA tarafından gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla Türkiye’nin gerçekleştirdiği resmî kalkınma yardımlarının 2011-2015 yıllarındaki miktarları TİKA’nın hanesine işlenerek, kurumun yardımları yıllara göre aşağıdaki tabloda ve grafikte incelenebilmektedir. Resmî kalkınma yardımları dolaylı olarak yoksulluğu gideren bir adımdır. Bu vesileyle resmî kalkınma yardımlarını da sosyal hizmet faaliyeti olarak değerlendirmek makul görülmüştür. Ayrıca TİKA, zaten yurt dışında yoksul ülkelere kalkınma yardımları yapan bir kurum olduğu için, yaptığı tüm faaliyetleri uluslararası sosyal hizmet faaliyeti olarak değerlendirmek mümkündür. Resmî kalkınma yardımlarını yıl yıl tablo ve grafik olarak vermeden önce dış yardımların en bilinen türü olan remi kalkınma yardımlarının, düşük gelire ya da orta gelire sahip ülkelere yapılan yardımlar olduğunu yinelemek gerekmektedir. Türkiye’de resmî kalkınma yardımlarını gerçekleştirmekle görevli ana kurum TİKA’dır. Resmî kalkınma yardımı terimi 1969 yılında OECD’nin Kalkınma Yardımları Komitesi (DAC)’ın ölçümlerde standart oluşturulmasını sağlamak amacıyla kabul ettiği bir terimdir (Aslan, 2016, s.80-89).

Tablo 22. Türkiye'nin 2011-2015 yılları arasındaki Resmî Kalkınma Yardımları

Yıl	Resmî Kalkınma Yardımları (Milyon Dolar)
2011	1.273
2012	2.533
2013	3.308
2014	3.591
2015	3.919
Toplam	14.624

Kaynak: ("Türkiye kalkınma yardımları raporu", 2015, erişim tarihi: 22 Nisan 2017, [http://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/TKYR%202015/TKYR_2015%20\(1\).pdf](http://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/TKYR%202015/TKYR_2015%20(1).pdf) adresinden erişilmiştir)

Türkiye'nin 2011'de 1.2 milyon dolar olan kalkınma yardımları, özellikle 2013'ten itibaren yüzde elli artışla, 3 milyon doların üzerine çıkmıştır. Bu durumun nedeni, Türkiye'nin TİKA aracılığıyla dünyanın birçok ülkesinde açtığı program koordinasyon merkezlerinin sayısının artması ile birlikte, hızlı ve etkili bir koordinasyonla kalkınma yardımlarında önceliği olan en az gelişmiş ülkelere daha hızlı şekilde ulaşmasıdır.

Şekil 11. Türkiye'nin 2011-2015 yılları arasındaki TİKA'nın Yıllık Resmî Kalkınma Yardımlarının Toplam RKY'ye Oranı

Kaynak: TİKA verilerinden yararlanılarak yapılmıştır.

TİKA'nın faaliyetlerinin resmî kalkınma yardımları çerçevesinde değerlendirilmesi sebebiyle, bir ülkenin başka bir ülkeye gelir transferi olan resmî kalkınma yardımlarında, Türkiye 2011'den 2015'e kadar geçen sürede kalkınma yardımlarını yaklaşık iki katına çıkardığı Tablo.21'de görülmektedir.

3.4.2. Türkiye'nin Dış Yardımları Bağlamında Dünyadaki Konumuna Dair Kısa Bir Değerlendirme

Türkiye, Cumhuriyet Tarihinde, 1985'e kadar dış yardım alan bir ülke konumundayken, 1985'te Turgut Özal hükümetiyle birlikte farklı açılımlar yapmaya başlamıştır. O dönem Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), Afrika ülkelerinden Gambiya, Gine, Gine-Bissau, Moritanya, Somali, Senegal ve Sudan'a 10 milyon dolar tutarında bir kurumsal kapasite geliştirme yardımı yaparak, Türkiye'nin ilk dış yardım programını başlatmıştır. Kısa bir süre sonra soğuk savaş döneminin sona ermesiyle Türkiye, Türki Cumhuriyetler ile tarihsel arka planı ve kültürel bağlarından dolayı birçok teknik ve alt yapı gerektiren faaliyeti hayata geçirmeye başlamıştır. Sahada örgütlenme amacıyla o dönem kurulan TİKA, dar anlamdaki çalışmalarını 2000'li yıllarda geliştirerek, şuan Türkiye'nin resmî kalkınma yardımları başta olmak üzere kalkınma yardımlarını yürüten bir kurum olarak faaliyetlerine devam etmektedir (Aslan, 2016, s.88-89).

Türkiye'nin 2000'li yıllarda değişen siyasi atmosferi ile dış yardım konusunda da hızlı ve köklü değişimler meydana gelmeye başlamıştır. Türkiye'nin ekonomik açıdan da ilerlemesi dış politikasına paralel olarak ülkeyi uluslararası platformlarda ön plana çıkarmaya başlamıştır. Bu duruma en somut örneği merkezi İngiltere'de bulunan Küresel İnsani Yardım Programı'nın/Global Humanitarian Assistance (GHA) 2013'te yayımladığı rapora göre Türkiye, ABD, AB Üyesi ülkeler ve İngiltere'den sonra en çok insani yardım yapan 4. Ülke olmasındır. GHA'nın 2014 raporunda da Türkiye, yirmi bağıçşı ülke arasında, GSMH/insani yardım oranına bakıldığında 0.37 ile "en cömert ülke" olarak tanımlanmıştır (Çelenk, 2016, s.165).

Dış yardımlar yapılırken ülkelerin bu yardımları hangi motivasyonla gerçekleştirdikleri önemli bir konudur. Hans Morgenthau (1962), yaptığı dış yardım çeşitlerini altı ana başlıkta toplamıştır; insani amaçlı dış yardım, varlığını sürdürmek için yapılan dış yardım, askeri dış yardım, rüşvet aracı olarak dış yardım, prestij amaçlı dış yardım, ekonomik amaçlı dış yardım olarak kategorize ettiği dış yardım

çeşitlerinden ülkeler içinde buldukları reel politığe göre dış yardımlarını gerçekleştirdikleri görülmektedir. Bu kategorizasyonda Türkiye, diğer devletlerden farklı olarak insani amaçlı dış yardım faaliyetleriyle ön plana çıkmaktadır. Özellikle son dönemde Suriye krizi ile mağdur olan Suriyelilere sınırlarını açmış ve kamplarda kalan Suriyeliler başta olmak üzere Suriyeli sığınmacılara 1.6 milyar dolar harcamıştır. Bu bağlamda Türkiye, 2015 yılında dünyanın en çok mülteci barındıran ülkesi konumuna ulaşmıştır. Türkiye 2011-2013 yılları içerisinde Suriyeli sığınmacılara 2.7 milyar dolar harcama gerçekleştirmiştir. Türkiye sadece sığınmacı Suriyelilere değil, Somali ve Mynamar’da yaşanan insani krizlerde, bölgeye bizzat giderek müdahil olmuştur. Türkiye’nin dış yardımlar noktasında küresel bir aktör olmaya başlamasının olumlu bir sonucu olarak 2016’da Dünya İnsani Zirvesi’ne ev sahipliği yapmıştır (Akt. Tüfekçi, 2016, s. 107-112).

Tablo 23. 2015 yılında Türkiye’nin Yardımlarından En Çok Yararlanan On Ülke

Türkiye’nin Yardımlarından En Çok Yararlanan Ülkeler	Tutar (Milyon Dolar)
Suriye	2291
Tunus	200
Kırgızistan	84.8
Somali	74.4
Filistin	65.9
Afganistan	65.2
Bosna Hersek	43.5
Kazakistan	40.5
Irak	39
Azerbaycan	37

Kaynak: (“Türkiye kalkınma yardımları raporu”, 2015, erişim tarihi: 11 Temmuz 2017, [http://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/TKYR%202015/TKYR_2015%20\(1\).pdf](http://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/TKYR%202015/TKYR_2015%20(1).pdf) adresinden erişilmiştir).

Türkiye’nin 2015 yılında dış yardımlarından en çok yararlanan ülkelere bakıldığında Suriye yardımları ilk sırada görünmektedir. Tablo 23’te görüldüğü gibi yardımlar büyük ölçüde Afrika, Orta Asya ve Ortadoğu ülkelerine yapılmaktadır. Türkiye’nin yardım yaptığı ülkelere bakıldığında genelde iç savaşların yaşandığı, kuraklık gibi doğal afetlerden sebeple sivil halkın büyük oranda mağduriyet yaşadığı coğrafyalar olduğu görülmektedir. Bu bölgelere Batılı bağışçı ülkeler de yardım

yapmaktadır. Türkiye’yi Batılı bağışçı ülkelerden farklı kılan noktalara örnek vermek gerekirse Afrika’da Somali, Türkiye’nin bu kıtada en çok yardım yaptığı ülkedir. Somali için devlet inşası ve kapasite gelişimi öncelikli hedef olarak görülmüştür. Türkiye diğer ülkelerin tam tersine yatırım yapmak için istikrarı bekleyelim anlayışına karşı gelmektedir. Somalili bir kişinin sözleri ile “Somali’nin istikrara kavuşması amacı için yatırım yapan tek ülke Türkiye.” (Haşimi, 2014. s.128).

Türkiye dış yardımlarında mağdurların bizzat mağduriyetlerinin giderilmesi ve yoksullukla mücadele etmek adına gerçekleştirdiği projelerle, Batılı bağışçı ülkelerden farklı bir tutum geliştirmektedir. Söz gelimi bu ülkeler yardım yapacakları ülkelerde kendi organizasyonları ile yardımları gerçekleştirmek eğilimdedir. Bu da yerel ortaklarla teması zayıflattığından bölge halkının ihtiyaçlarını gidermek noktasında eksiklik oluşturmaktadır. Dahası kalıcı, sürdürülebilir yardım çalışmalarını yerel ortakları ya da daha doğru ifade ile kendi seçtikleri yerel ortaklar dışarıdakileri kapsam dışı bıraktıkları için kalıcı çözümler gerçekleşmemekte hatta bu sebeplerle fonlar zayi olmaktadır. 2009-2014 yılları arasında BM kuruluşları OECD hükümetlerinin gönderdiği insani yardım fonlarının %81’ni alırken, hükümet dışı yerel aktörler bu fonlardan sadece %0,2’sini almaktadır. Fonları büyük oranda domine eden bu kuruluşlar, Afganistan, Somali ve Güney Sudan’da olduğu gibi zayıf hükümetlerin olduğu ülkelerde devletten bağımsız veya onlara karşı fiil ve eylemlerde bulunabilmektedir. Bir diğer husus da uluslararası yardım kuruluşları olarak bilinen Batılı yardım kuruluşları aslında kendi hükümetlerinin desteği ile ayakta dururken, bu sınıfa giremeyen sivil toplum kuruluşları resmî fonlardan neredeyse yararlanamamaktadır. ⁹⁵

Dış yardım konusunun özellikle Batılı bağışçı ülkeler nezdinde sadece insani yardım boyutu olmadığı, aynı zamanda politik kaygılarla da gerçekleştirildiği bilinmektedir. Bu noktada dünyada dış yardım konusunda zirvede olan ABD’den’ örnek vermek yerinde olacaktır. Amerika Birleşik Devletleri Ulusal Kalkınma Ajansı (USAID), kalkınma fonları kapsamında bir dönem Filipinlere önemli miktarda yardımda bulunmuştur. Bu yardımın sebebi Filipinlerin kalkınmasından ziyade ABD tarafından Subic Körfezi’nde inşa edilen deniz üssü ile Clark Hava Üssü’nün bu ülkede kurulması için Filipinler Hükümeti’nin izin vermesini teşvik amacıydı. Zira bu iki üs ABD’nin Pasifik Okyanusu, Güney Çin Denizi ve İran Körfezi’ni kontrol etmesi noktasında hayati bir öneme sahipti (Karadağ ve Özçelik, 2016, s.637-638).

Dış yardımların Batılı bağışçı ülkeler nezdinde sadece insani amaçlarla değil, ülkelerin dış politikalarına uyumlu, askeri ve stratejik sebeplerle de önem plana çıktığı artık bilinen bir gerçektir. Bu noktada Türkiye'nin dış yardımlarını gerçekleştirdiği ülkelere iç politika açısından hiçbir dayatmada bulunmadan, tamamen insani saiklerle hareket ettiğine ve ülkelere herhangi bir dayatmada ve koşulda bulunmadığına TİKA'nın 2013 yılı faaliyet raporunda şu sözler, örnek olarak teşkil etmektedir.

“Bu şuur ışığında ülkemiz kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşlarımızın gittikleri ülkelerde hiçbir karşılık beklemeden hayata geçirdikleri özverili ve başarılı çalışmalar ve özel sektör temsilcilerimizin yatırımları tüm dünyanın dikkatini çekmekte ve şüphesiz ki tüm aktörlere yeni sorumluluklar yüklemektedir” (Aslan, 2016, s.89).

Öte yandan Türkiye'nin Orta Asya ve Balkanlardaki dini eğitimi desteklerken, İslam dini adına faaliyet gösterdiklerini iddia eden aşırı akımların bölgede yayılışını engellemek adına din görevlisi yetiştirmek ve dini hayatı kolaylaştıracak desteklerde bulunduğu dile getirilebilir. Bu bağlamda Türkiye ile bahsi geçen ülkelerde eş zamanlı kutlanan Kutlu Doğum Haftası etkinlikleri örnek gösterilebilmektedir (Tabak, 2016, s.50). Dolayısı ile bu örnekler de Türkiye'nin uluslararası yardım yaparken, insani amaçlı uygulamalar dışında bir faaliyeti olmadığına işaret etmektedir.

---

⁹⁵Bakır, Z.Z, (2016), küresel insani yardım sistemi ve değişim ihtiyacı, erişim tarihi: 10.07.2017, s. 10,

[http://insamer.com/rsm/files/Kuresel%20Insani%20Yardim%20Sistemi%20ve%20Degisim%20Ihtiyaci\(1\).pdf](http://insamer.com/rsm/files/Kuresel%20Insani%20Yardim%20Sistemi%20ve%20Degisim%20Ihtiyaci(1).pdf) adresinden erişilmiştir.

Ayrıca Türkiye'nin dış yardım kalemleri incelendiğinde de bu kalemler içinde askeri amaçlı ve güvenlik öncelikli yardımlar bulunmamaktadır. Türkiye'nin acil yardımlar, proje bazlı programlar, öğrenci yardımları, teknik işbirliği, yönetim giderleri ve kalkınma amaçlı gıda yardımları gibi kalemleri öncelediği aşağıdaki tabloda da görülmektedir.

Tablo 24. 2015 yılında Türkiye'nin Gerçekleştirdiği Yardımların Alanlara Göre Dağılımı

Yardımların Alanlara Göre Dağılımı	Tutar (Milyon Dolar)
Acil Yardımlar	1.732,6
Sığınmacılar	799,5
Proje Program Yardımları	287
Öğrenci Yardımları	226,3
Tavizli Kredi	217
Teknik İşbirliği	139,6
Yönetim Giderleri	92,7
Ulusal STK'lara Destek	3,8
Kalkınma Amaçlı Gıda Yardımları	2,83
Kalkınma Yardımları Tanıtımı	0,1

Kaynak: ("Türkiye kalkınma yardımları raporu", 2015, erişim tarihi: 11 Temmuz 2017, [http://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/TKYR%202015/TKYR_2015%20\(1\).pdf](http://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/TKYR%202015/TKYR_2015%20(1).pdf) adresinden erişilmiştir).

Tablodan da inceleneceği üzere Türkiye, dış yardımlarını yaparken acil yardımlar başta olmak üzere Suriyeli sığınmacılara, öğrenci bursu gibi eğitim yardımlarına, kalkınmaya ve yoksulluğu giderici yönde teknik işbirliği ve tavizli kredi gibi alanlarda yardımlarını yoğunlaştırmaktadır. Türkiye'nin acil yardımlardan sonra en çok yardımı yaklaşık sekiz yüz milyon dolar ile Suriyeli sığınmacılara gerçekleştirdiği görülmüştür. Türkiye'nin insani yardım faslında yüzde 96'lık kısmı Suriyelilere sarfedilmiştir (Aslan, 2006, s.93).

4. SONUÇ

Türkiye'nin uluslararası sosyal hizmet faaliyetlerini sürdüren Türk Kızılayı, TDV ve TİKA'nın insani yardım ve resmî kalkınma yardımları bağlamındaki uluslararası sosyal hizmet faaliyetlerinin incelendiği tezde ilk olarak sosyal hizmetin kavramsal çerçevesi çizilmeye çalışılmıştır. Sosyal hizmetin konusu, amacı sosyal refah ve sosyal yardım ile olan ilişkisi ele alınmıştır. Sosyal hizmetin tarihsel gelişimi içinde dünyada ve Türkiye'de geçirdiği süreçler ele alınmıştır.

İkinci bölümde araştırmaya konu olan üç kurum olan Türk Kızılayı, TDV ve TİKA'nın tarihçeleri, genel yapıları, teşkilat yapıları ve genel özellikleri incelenmiştir. Bu incelemelerde Türk Kızılayı'nın dernek statüsünde olmasına rağmen Cumhurbaşkanlığı himayesinde olması dolayısıyla diğer sivil toplum kuruluşlarından farklı olduğu görülmüştür. Kurumun ayrıca Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne aktarılan iki kurumdan biri olması ile de diğer sivil toplum kuruluşlarından farklı ortaya konmuştur. Türk Kızılayı'nın tüzüğünde yapacağı değişikliklerin Bakanlar Kurulu onayını gerektirmesi de kurumu diğer sivil toplum kuruluşlarından ayıran özelliklerinden biri olarak dikkat çekmektedir. İncelemeye alınan bir diğer kurum olan TDV ise DİB'in faaliyetlerine yardımcı olmak amacıyla kurulmuştur. İlk dönemlerinde Türk toplumuna Kur'an eğitimi ve öğretimi; cami ve Kur'an kursu gibi dinî yapıların yapımı ve alt yapı desteği ile yoğun şekilde ilgilenen vakfın, son dönemlerinde özellikle öğrenci bursu gibi eğitim yardımlarına ve afet ve acil durumlarda yurt dışında yaptığı insani yardım operasyonları ile gündeme gelmektedir. Vakfın sadece acil yardım yapmayarak ayrıca yardım ulaştırdığı ülkelere kalıcı refah programları ile de destek verdiği görülmüştür. İncelenen üçüncü kurum olan TİKA ise diğer iki kurumdan farklı olarak hem insani yardım yapan hem de insani yardım yanında Türkiye'nin resmî kalkınma yardımlarını kanun ile koordine eden, gerçekleştiren ve kayıt altına alan bir kurum olarak dikkat çekmektedir. TİKA'nın kurulduğu 1992'de, dünyada Soğuk Savaş döneminin bitiminin hemen ardından Türkiye Cumhuriyetlere teknik ve alt yapı desteği sağlamak amacıyla Dışişlerine bağlı olarak hizmet vermeye başlamıştır. TİKA, 1999'da Başbakanlığa bağlanarak, daha aktif ve etkili çalışmalar yapmaya başlamıştır. Kurum, Türkiye'nin 2000'li yıllarda dönüşüm geçiren dış politikasına paralel olarak, Dünya'nın birçok bölgesinde açtığı program koordinasyon ofisleri ile kalkınma

yolunda sıkıntı yaşayan ülkelere eğitimden sağlığa, kültürel destekten teknik alt yapı desteğine kadar geniş bir çerçevede yoksulluğu giderici programlar yapmaya ve sürdürmeye devam etmektedir.

Üçüncü bölümde araştırmanın ana gövdesi olan Türk Kızılayı, TDV ve TİKA'nın yurt dışında gerçekleştirdiği sosyal hizmet faaliyetleri aynı, nakdî, sağlık, eğitim ve varsa konut desteği alt başlıkları altında 2011'den 2015 yılına kadar incelenmiştir. Çalışmada, Türk Kızılayı ve TDV'nin acil yardımlar ve insani yardımlar konusunda ön plana çıktığı; TİKA'nın bu yardımlarla birlikte Türkiye'nin devlet düzeyinde gerçekleştirdiği dış ülke yardımlarının tek adresi olduğu görülmüştür. Bu bölümde kurumların genel bütçelerinden yurt dışında gerçekleştirdikleri yardım faaliyetlerine ayırdıkları harcama tutarları da incelenmiştir.

Sonuçlar incelenek olursa; Türk Kızılayı'nın 2012-2015 yılları içerisinde toplam gelirinin yüzde 0,25 olduğu araştırma neticesinde elde edilmiştir bir veri olarak, kurumun uluslararası sosyal hizmet çalışmalarında, yardım miktarının az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. TDV'nin 2011-2015 yılları içerisinde toplam bütçesinden yüzde 14.75'ni uluslararası alandaki sosyal hizmet çalışmalarına ayırdığı görülmüştür. Ayrıca çalışmada TDV'nin uluslararası yardımlarının neredeyse yarısını sadece 2015 yılı içerisinde gerçekleştirdiği sonucu elde edilmiştir. TİKA ise Türkiye'nin son dönemde gerçekleştirdiği etkin dış politika ile paralel olarak sadece tarihsel ve kültürel bağlarından dolayı Türkiye Cumhuriyetlere değil, Afrika kıtasından Latin Amerika'ya hatta Okyanusya'ya kadar geniş bir coğrafyada, Türkiye'nin şefkat elini ihtiyaç sahibi ülke insanların elleriyle buluşturduğu görülmüştür.

Bir diğer nokta da sorularımızdan biri, Türkiye'nin hangi motivasyonlarla uluslararası yardımlarını gerçekleştirdiğidir, bu sorunun cevabı olarak Türkiye'nin Osmanlı Devleti'nden ve tarihsel köklerinde var olan vakıf kültürü ve alicenaplığının bir örneği olarak sadece insani kaygılarla hareket ettiği ve yardım ettiği ülkelerin iç politikalarına ve yönetimine karışmadığı görülmüştür. Türkiye, GHA'nın 2014 raporunda, GSMH'nin insani yardım oranına bakıldığında 0,37 oranı ile 2014 yılı içerisinde "En Cömert Ülke" unvanını kazanmıştır. Türkiye ayrıca 2011'den beri devam eden Suriye krizi sebebiyle Türkiye'ye akın eden Suriyeli mültecilere kapı açmış ve onların her türlü ihtiyacını karşılayan bir ülke olarak 2015 yılında,

Dünyanın en çok mülteci barındıran ülkesi unvanına da sahip olmuştur. Bütün bu payeler, Türkiye'nin uluslararası yardımları neticesinde, ihtiyaç sahibi ülkelere uzattığı dostluk ve kardeşlik elinin neticesinde kazanılmıştır.

Türkiye'nin uluslararası yardım politikasında insani kaygılarla hareket ettiğini ve bu motivasyon doğrultusunda özellikle Orta Asya, Afrika ve Ortadoğu ülkelerinde kalıcı refaha ve huzura dönük çalışmalarla yoksulluğu ve yoksunluğu gidermeye çalıştığını görülmektedir. Türkiye'nin bu coğrafyalarla özel olarak ilgilenmesinde tarihi bağlar, ortak kültür ve ortak geçmiş büyük bir etkidir. Türkiye, bu ülkeler dışında yukarıda da belirtildiği gibi dil, din, ırk farkı gözetmeksizin Okyanusya kıtasına kadar beş kıtada yardıma ihtiyaç duyan her kesime iyilik elini uzatmaktadır.

Türkiye'nin çalışmalarında itici güç olan, Türkiye'nin insani yardım alanında farklı bir perspektifle yol almasını sağlayan motivasyonlardan biri de evrensel düzeyde insani perspektif sloganı ile yola çıkarak BM insani yardım sisteminin iyileştirilmesine dönük atmaya çalıştığı adımlardır. Nitekim bu noktada 2014 BM Güvenlik Konseyi'nde konuşma yapan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, "Dünya beşten büyüktür" söylemiyle, insani yardım alanındaki faaliyetler başta olmak üzere tüm dünya hakkında alınan kararları domine eden BM Güvenlik Konseyi daimi üyesi beş ülkeyi (ABD, Rusya, İngiltere, Çin, Fransa) eleştirmiştir. Bu beş ülkenin, BM'nin çalışmalarını etkisiz hale getirdiğinden ve kurumun dünyadaki sorunlara çözüm üretme noktasında atıl kalışına vurgu yapmıştır.⁹⁶ Cumhurbaşkanı'nın bu söylemi, cevabını aradığımız başka bir insani yardım mümkün müdür sorusu ile bağlantılı olarak Türkiye'nin uluslararası alanda gerçekleştirdiği yardım faaliyetlerinde, batılı bağışçı ülkelerin kendi norm ve sistematiği dışında bir söylem geliştirmesi ve uygulamaya dönük çabalarına işaret etmektedir.

---

⁹⁶AlJazeera Turk (2016). "Erdoğan: dünya beşten büyüktür". <http://www.aljazeera.com.tr/haber/erdogan-dunya-5ten-buyuktur>, Erişim tarihi: 11 Temmuz 2017 tarihinde erişilmiştir.

Yukarıda kısmen bahsedilen ve cevabı aranan bir diğer soru da; Türkiye, Batılı bağışıcı ülkelerden farklı olarak yeni bir insani yardım söylemi geliştirebilir mi? Günümüzde, gelişmiş ülkelerin en az gelişmiş ülkelere yaptığı yardımlar ile hem dış politikada etki alanlarını genişlettikleri hem de yardım yapılan ülke ile yardımcı yapan ülke arasında ekonomik, kültürel ya da stratejik ortaklıklar kurulmasının amaçlandığı bilinmektedir. Hatta ülkelerin yönetim biçimlerine bile müdahale eden bu yardım akışı dolayısıyla gelişmiş ülkelerin dış yardım tercihlerine bakıldığında hep bu mercekte bakılarak stratejilerin ve yardımların şekillendiği görülmektedir. Fakat Türkiye, başka bir insani yardım faaliyetinin de mümkün olduğunu, ülkenin son dönemde gerçekleştirdiği yardım faaliyetleri ile kanıtladığı görülmüştür. Türkiye, sadece sınır komşusu olan ya da tarihî, kültürel bağları olan ülkelere değil; yardıma ihtiyacı olan ya da yardım talebinde bulunan ülkelere gücünün yettiği oranda yardımlarını sürdürmeye devam etmektedir. Bu noktada Türkiye'nin durumunu özetleyecek bir ayrıntıdan bahsetmek yerinde olacaktır. Bir dönem Türkiye Kamu Diplomasi Koordinatörlüğü görevi yapmış olan Cemal Haşimi, yayınladığı bir makalede, (Wastawey, 2013)'in hazırladığı bir yazıya bir atıfta bulunarak, bir olay aktarmıştır. Eylül 2013'te Mogadishu Belediye Başkanı Mohammed Nour ile yapılan bir röportajda kendisi şu ifadelerde bulunmuştur: “Eğer ihtiyacım olan bilgisayarı Birleşmiş Milletler'den talep edersem, bir dizi değerlendirmeler sonucu ulaşması aylar alabilir. 7000 dolarlık alet için toplamda 50.000 dolar harcanır. Eğer bu bilgisayarı Türkiye'den talep edersem, bir sonraki hafta bilgisayar elimde olacaktır” (Akt. Çelenk, 2016, s.116). Dolayısıyla Türkiye, yapılan yardımların çabucak bölge insanına ulaştırılması ve yardım yapılan bölgelerle sürekli irtibat halinde olarak, bu gibi örnekleri çoğaltmakta ve uluslararası alanda sürdürdüğü sosyal hizmete dönük yardım çalışmalarıyla “başka bir insani yardım mümkün müdür?” sorusuna olumlu cevap vermeye çalışmaktadır.

Tüm bunlara ek olarak çalışma yapılan saha ile ilgili bir takım öneriler sunmak yerinde olacaktır. İlk olarak kurumların kendi faaliyet raporları dışında, konu ile ilgili uluslararası ilişkiler ve ekonomi bilimleri haricinde çalışma yapılmamış olması, araştırmamızı başka çalışmalarla kıyaslamaktan mahrum bırakmıştır. Dolayısıyla asıl işi problem çözmek olan sosyal hizmet bilimi, sadece ülkelerin kendi içlerinde uygulayacakları insan odaklı, insani sıkıntıları gidermeye dönük bir bilim değildir. Engellisinden yaşlısına, kadından çocuğuna dezavantajlı grupları, savaş

hâli ya da doğal afetlerin yıkıcı etkisi sonucunda her geçen gün artan yoksulluk sebebiyle en az gelişmiş ülkelere de uygulanması gereken bir uygulama alanıdır. Sosyal hizmet bu bağlamda hem dünya barışına katkı sağlayacak hem de ülkelerin dış politikalarına olumlu yansıtacak olan imajına destek verecektir.

İkinci olarak, kurumların yaptıkları çalışmalarını tüzüklerinde ve vakıf senetlerinde yer aldığı şekliyle şeffaflık ilkesine uygun olarak, kamuoyu ile gerekli bilgilerin paylaşılması noktasında daha cömert olması beklenmektedir. Örneğin Türk Kızılayı'ndan istenen mali bilgilerle ilgili kurumla sağlıklı bir iletişim dahi kurulamamıştır. Bu noktada çalışma bazı verilerden eksik olarak, eldeki mevcut verilerle gerçekleştirilmiştir.

Bir öneri de insani yardım alanında çalışan devlet kurumları ve sivil toplum kurumlarının kendi aralarındaki iletişim kopukluğunu gidermesi ve özelde de kamuoyu ile iletişimlerini güçlendirmesi beklenmektedir. Konu yardım olunca Türkiye'nin ülke bazında gerçekleştirdiği yardımlar ile sivil toplumun gerçekleştirdiği yardımların kamuoyuna şeffaf verilerle, hesap verilebilirlik ilkesi çerçevesinde sunulması gerekmektedir. Aksi takdirde toplumsal barışa ve huzura yönelik olumsuz imajlarla hem ülkenin hem de sivil toplum kuruluşlarının itibarları yara almaktadır.

Bir öneri de devletin İslam dininin esaslarından zekât müessesesini kurumsal bir çatı altında toplayarak, uluslararası yardımlar noktasında bu kurumdan destek alması gerekliliğidir. Devletin bu konuda atacağı adımları sivil toplum kuruluşları ile birlikte uygulama geçirdiği takdirde hem vatandaşların dini vecibeleri yerine getirilmiş olacak hem de ihtiyaç duyulan coğrafyalarda yapılacak yardımlarda önemli bir fon kaynağı da sağlanmış olacak.

Son olarak devlet bazlı yardımların TİKA aracılığıyla kayıt altına alınması oldukça önemlidir. Fakat özellikle sivil toplum kuruluşlarının yapılan yardımları kayıt altına alması ve bu yardımların nerelere ulaştığı noktasında şeffaf olması beklenmektedir. Bu tür veriler eksiksiz olarak kayıt altına alındığında, Türkiye'nin özellikle uluslararası alanda yaptığı yardımların kurum bazında ve miktar bazında ne olduğu açıkça görülecektir.

KAYNAKÇA

- AFAD. (t.y.) “Misyon ve vizyon”. <https://www.afad.gov.tr/tr/2288/Misyon-ve-Vizyon>. 23 Eylül 2016.
- Akgün, S. K., ve Uluğtekin, M. (2009). *Birinci Dünya Savaşı sonunda İskandinavya'dan Sibiryaya'ya Hilal-i Ahmer hizmetinde Akçuraoğlu Yusuf*. Ankara: Türk Kızılay Derneği.
- Aslan, H. K. (2016). Dış yardımların Türkiye'nin yumuşak gücüne etkisi. E. Akıllı (Ed.), *Türkiye'de ve dünyada dış yardımlar*. Ankara: Nobel Akademik. 75-100.
- Aynı. *TDK Güncel Sözlük*. Erişim tarihi: 18 Haziran 2016. http://www.tdk.org.tr/index.php?option=com_bilimsanat&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58ad63e11036e5.82132945 adresinden erişilmiştir.
- Bakır, Z.Z. (2016). *Küresel İnsani yardım sistemi ve değişim ihtiyacı*. Erişim tarihi: 11 Temmuz 2017. [http://insamer.com/rsm/files/Kuresel%20Insani%20Yardim%20Sistemi%20ve%20Degisim%20Ihtiyaci\(1\).pdf](http://insamer.com/rsm/files/Kuresel%20Insani%20Yardim%20Sistemi%20ve%20Degisim%20Ihtiyaci(1).pdf) adresinden erişilmiştir.
- Beki, A. (2015). *Sosyal hizmete giriş*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Cılga, İ., ve Hatiboğlu, B. (2012). *Sosyal bilimler ve sosyal hizmet üzerine düşünceler*. Ankara: SABEV.
- Çapa, M. (2010). *Kızılay (Hilal-i Ahmer) Cemiyeti*. Ankara: Rıhtım Ajans & Yayınevi.
- Çelenk, B. (2016). Dış yardımların ulus marka değeri oluşumuna etkisi: Türkiye örneği. E. Akıllı (Ed.), *Türkiye'de ve dünyada dış yardımlar*. Ankara: Nobel Akademik. 153-169.
- Dilik, S. (1992). *Sosyal güvenlik*. İstanbul: Yeni Asya Yayınları.

- Dünya İnsani Zirvesi. (t.y.). Erişim tarihi: 15 Haziran 2016.
<http://dizturkiye.org/yan-etkinlikler> adresinden erişilmiştir.
- Donelli, F. (2016). Türkiye'nin insani diplomasi anlayışı: somali'ye yönelik tek taraflı entegre stratejisi. E. Akıllı (Ed.), *Türkiye'de ve dünyada dış yardımlar*. Ankara: Nobel Akademik. 265-284.
- Durdu, Z. (2009). Modern devletin dönüşümünde bir ara dönem: sosyal refah devleti. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, 37-50.
- Duyan, V. (2014). *Sosyal hizmet temelleri yaklaşımları müdahale yöntemleri*. Ankara: Sosyal Çalışma.
- Erdağ, R. (2008). *Türk dış politikasında türk işbirliği ve kalkınma dairesi başkanlığı (TİKA): kuruluşu, faaliyetleri ve kuramsal çerçevesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Fakuade, D., ve Ige, O. (2016). Afrika'ya yapılan insani ve dış yardımların kavramı ve uygulamaları. E. Akıllı (Ed.), *Türkiye'de ve dünyada dış yardımlar*. Ankara: Nobel Akademik. 552-572.
- Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığının teşkilat ve görevleri hakkında kanun hükmünde kararname 656. (2 Kasım 2011). *Resmî Gazete* 28103.
Erişim tarihi: 16 Mayıs 2016.
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/11/20111102-1.htm> adresinden erişilmiştir.
- Hatipoğlu, O. G. (2013). Türkiye Kızılay Derneği'nin kurumsallığı: bir çözümleme denemesi. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 11(22), 167-189.
- Haşimi, Cemalettin (2014). Turkey's humanitarian diplomacy and development cooperation. *Insight Turkey*. 16(1), 127-145.
- Karagül, S. (2013). Türkiye'nin balkanlardaki "yumuşak güç" perspektifi: Türk işbirliği ve koordinasyon ajansı. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 79-102.

Karar 7/14433. (1978) *T.C. Resmî Gazete*. Erişim tarihi: 09 Mayıs 2016, <https://tdvmedia.blob.core.windows.net/files/tdv.org.tr/mevzuat/vergimuafiyeti.pdf> adresinden erişilmiştir.

Kardaş, T., ve Erdağ, R. (2012). Bir dış politika aracı olarak TİKA. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 7(1), 167-193.

Karadağ, H., ve Özçelik, A., O. (2016). Dış yardım diplomasisi: ABD uluslararası kalkınma ajansı (USAID) örneği. E. Akıllı (Ed.). *Türkiye'de ve dünyada dış yardımlar*. Ankara: Nobel Akademik, 637-638.

Kızılay (2011). Yalnız değilsiniz. Erişim tarihi: 16 Nisan 2016. <http://afetyonetimi.kizilay.org.tr/UI/doc/raporlar/2011.pdf> adresinden erişilmiştir.

Kızılay (2012). İran insani yardım operasyonu. Erişim tarihi: 18 Nisan 2016. http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/1353074959_web.xlran_Insani_Yardim_Operasyonu.06_11_12.pdf adresinden erişilmiştir.

Kızılay (2012). *Türk Kızılayı* 8. Erişim tarihi: 18 Nisan 2016. <http://www.kizilay.org.tr/KizilayMedya/Reader/37#book5/page1> adresinden erişilmiştir.

Kızılay (2013). *Türk Kızılayı* s.y.. Erişim Tarihi: 18 Nisan 2016. <http://www.kizilay.org.tr/KizilayMedya/Reader/38#book5/page1> adresinden erişilmiştir.

Kızılay (2014). Afganistan insani yardım operasyonu. Erişim tarihi: 18 Nisan 2017. http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/78042727_afganistan-insani-yardim-operasyonu.pdf adresinden erişilmiştir.

Kızılay (2014). Batı Afrika insani yardım operasyonu. Erişim tarihi: 20 Nisan 2017. http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/170214_Bat%C4%B1Afrika%C4%B0nsaniYard%C4%B1mOperasyonu.pdf adresinden erişilmiştir.

Kızılay (2014). Bosna insani yardım operasyonu. Erişim tarihi: 18 Nisan 2017. http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/43975191_bosna-hersek-insani-yardim-operasyonu_temmuz-2014.pdf adresinden erişilmiştir.

Kızılay (2014). Filipinler insani yardım operasyonu. Erişim tarihi: 20 Nisan 2017. http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/70595317_filipinler-insani-yardim-operasyonu.pdf adresinden erişilmiştir.

Kızılay (2014, Mart 14). Suriye insani yardım operasyonu üçüncü yılında. Erişim tarihi: 21 Nisan 2017. <http://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberDetay/1196> adresinden erişilmiştir.

Kızılay (2014). *Türk Kızılayı* 12. Erişim tarihi: 15 Mart 2017.

http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/03742081_c5users5cclic-kline15cdesktop5cdergi_12.pdf adresinden erişilmiştir.

Kızılay (2015). Bangladeş insani yardım operasyonu. Erişim tarihi: 21 Nisan 2017. http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/34785929_ekim-2015-banglades-insani-yardim-operasyonu.pdf adresinden erişilmiştir.

Kızılay (2015). Gazze insani yardım operasyonu. Erişim tarihi: 21 Nisan 2017. http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/45882544_ekim-2015--gazze-insani-yardim-operasyonu.pdf adresinden erişilmiştir.

Kızılay (2015). Irak insani yardım operasyonu. Erişim tarihi: 20 Nisan 2017. http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/04922688_haziran-2015-irak-insani-yardim-operasyonu.pdf adresinden erişilmiştir.

Kızılay (2015). Türk Kızılayı 2010-2015 stratejik planı. Erişim tarihi: 12 Mart 2016. http://www.kizilay.org.tr/upload/Editor/files/1310989897_web_Turk_Kizilayi_Stratejik_Plan_2010_2015_tr.pdf adresinden erişilmiştir.

Kızılay (2016). Somali insani yardım operasyonu. Erişim tarihi: 18 Nisan 2017. https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/03101983_ekim-2015-somali-insani-yardim-operasyonu.pdf adresinden erişilmiştir.

Kızılay (2017). Suriye krizi insani yardım operasyonu. Erişim tarihi: 1 Mart 2017. http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/55126171_mart-2017-suriye-k-i-y-o-r.pdf adresinden erişilmiştir.

Kızılay (t.y.). Mali Bilgiler. Erişim tarihi: 22 Nisan 2017. <http://www.kizilay.org.tr/Kurumsal/mali-bilgiler> adresinden erişilmiştir.

- Kongar, E. (2007). *Sosyal çalışma'ya giriş*. Ankara: SABEV Yayınları.
- Kulaklıkaya, M. (2007, Eylül 1). *Türkiye'nin sahra altı Afrika'ya yönelik yardımları*. Erişim tarihi 15 Şubat 2017. http://www.tasam.org/Files/Icerik/File/turkiyenin_sahra_alti_afrikaya_yonelik_kalkinma_yardimlari_5d76d354-a9e2-42eb-9d4c-84b31205305e.pdf adresinden erişilmiştir.
- Kut, S. (1987, Ocak). Sosyal hizmet eğitiminin teorik temeli. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Okulu Dergisi*, 5(1): 17-24.
- Kut, S. (1991). Türkiye'de sosyal hizmet eğitimi. *türkiye'de ve almanya'da sosyal hizmetler ansiklopedik sözlük*. Ankara: Selvi Yayınları. 155-158.
- Öztürk, H., ve Öztürk, S. (2012). *Türkiye'nin dış yardım stratejisi sorunlar ve öneriler*. İstanbul: Bilgesam Yayınları.
- Polat, R. (2007). *Hilal-i Ahmer Teşkilatının kuruluşu ve teşkilatlanması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.) Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- Sargutan, E. A. (2006). *Sosyal politika bilimi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Seyyar, A. (2005). *Sosyal güvenlik terimleri*. İstanbul: Papatya Yayınları.
- Sosyal Hizmet Kanunu 2828. (27 Mayıs 1983). *Resmî Gazete* 18059. Erişim tarihi: 21 Nisan 2017. www.mevzuat.gov.tr adresinden erişilmiştir.
- Şeker, A. (2014). *Sosyal hizmete giriş*. Eskişehir: Açık Öğretim Fakültesi Yayını.
- Tabak, H. (2016). *Türkiye'de ve Dünyada Dış Yardımlar*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Taşçı, F. (2011). *Sosyal politika-ahlak ilişkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- TDV (2014). Suriye raporu. Erişim tarihi: 22 Nisan 2017. http://diyanetvakfi.org.tr/Media/files/raporlar/TDV_Suriye_Raporu.pdf adresinden erişilmiştir.

- TDV (2015). Arakan raporu. Erişim tarihi: 23 Nisan 2017. http://diyanetvakfi.org.tr/Media/files/raporlar/TDV_Arakan_Raporu.pdf adresinden erişilmiştir.
- TDV (2015). Bulgaristan raporu. Erişim tarihi: 23 Nisan 2017. http://diyanetvakfi.org.tr/Media/files/raporlar/TDV_Bulgaristan_Raporu.pdf adresinden erişilmiştir.
- TDV (2015). Faaliyet raporu. Erişim tarihi: 14 Mart 2017. http://www.diyanetvakfi.org.tr/Media/files/raporlar/TDV_2015_FaaliyetRaporu.pdf adresinden erişilmiştir.
- TDV (2015). Gazze insani yardım operasyonu. Erişim tarihi: 21 Nisan 2017. http://diyanetvakfi.org.tr/Media/files/raporlar/TDV_Gazze_Raporu.pdf adresinden erişilmiştir.
- TDV (2015). TDV genel merkez ve şubeler gelir giderleri. Erişim tarihi: 21 Mart 2017. <http://www.diyanetvakfi.org.tr/tr-TR/site/icerik/tdv-genel-merkez-ve-subeler-gelir-ve-giderleri-1049> adresinden erişilmiştir.
- TDV (2016). Güney Amerika Raporu. Erişim tarihi: 23 Nisan 2016. <http://diyanetvakfi.org.tr/Media/files/raporlar/TDV-GuneyAmerikaRaporu-2016.pdf> adresinden erişilmiştir.
- TDV (t.y.). Camilerimiz. Erişim tarihi: 23 Nisan 2017. http://diyanetvakfi.org.tr/Media/files/Tan%C4%B1t%C4%B1m%20Kataloklar%C4%B1/Camilerimiz_TR.pdf adresinden erişilmiştir.
- TDV (t.y.). Hakkımızda. Erişim tarihi: 26 Nisan 2017. <http://www.diyanetvakfi.org.tr/trTR/site/icerik/hakkimizda-1038> adresinden erişilmiştir.
- TDV (t.y.). İdari yapı. Erişim tarihi: 9 Mayıs 2016. <http://www.diyanetvakfi.org.tr/tr-TR/site/icerik/idari-yapi-1040> adresinden erişilmiştir.
- TDV (t.y.). Teşkilat şeması. Erişim tarihi: 9 Mayıs 2016. www.diyanetvakfi.org.tr/tr-TR/site/icerik/teskilat-semasi-1085 adresinden erişilmiştir.

- Thompson, N. (2014). *Kuram ve uygulamada sosyal hizmeti anlamak*. Ankara: Dipnot.
- TİKA (2011). Türkiye kalkınma yardımları raporu. Erişim tarihi: 21 Nisan 2017. <http://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2011.pdf> adresinden erişilmiştir.
- TİKA (2012). Türkiye kalkınma yardımları raporu. Erişim tarihi: 22 Nisan 2017. <http://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2012.pdf> adresinden erişilmiştir.
- TİKA (2013). Türkiye kalkınma yardımları raporu. Erişim tarihi: 23 Nisan 2017. <http://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2013.pdf> 23 Nisan 2017. adresinden erişilmiştir.
- TİKA (2014). Türkiye kalkınma yardımları raporu. Erişim tarihi: 23 Nisan 2017. <http://www.tika.gov.tr/upload/publication/KYR%20%202014.PDF> adresinden erişilmiştir.
- TİKA (2015). Türkiye kalkınma yardımları raporu. Erişim tarihi: 22 Nisan 2017. [http://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/TKYR%202015/TKYR_2015%20\(1\).pdf](http://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/TKYR%202015/TKYR_2015%20(1).pdf) adresinden erişilmiştir.
- TİKA (2016). Kurumsal kimlik. Erişim tarihi: 16 Mayıs 2016. <http://www.tika.gov.tr/tr/ara?s=logo> adresinden erişilmiştir.
- TİKA (2017). İdare Faaliyet Raporu. Erişim tarihi: 21 Nisan 2017. http://www.tika.gov.tr/upload/2017/03/2016%20IdareFaaliyetRaporu/%C4%B0dare%20Rapor_2016_WebFormati.pdf adresinden erişilmiştir.
- TİKA (t.y.) Tarihçemiz. Erişim tarihi: 16 Mayıs 2016. <http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/tarihcemiz-222> adresinden erişilmiştir.
- Tomanbay, İ. (1991). *Türkiye'de ve Almanya'da sosyal hizmetler*. Ankara: Selvi.
- Tomanbay, İ. (2014). *Sosyal çalışmayı yapılandırmak*. Ankara: SABEV.

- Toprak, D. (2015). Uygulamada ortaya çıkan farklı refah devleti modelleri üzerine bir inceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*: 151-175.
- Tüfekçi, Ö. (2016). Yükselen güçler ve dış politika aracı olarak dış yardımlar. E. Akıllı (Ed.), *Türkiye'de ve dünyada dış yardımlar*. Ankara: Nobel Akademik. 101-119.
- Tüzük. (2009, 19 Şubat). *Resmî Gazete* 27146. Erişim tarihi: 18 Ocak 2017. http://www.kizilay.org.tr/Upload/Editor/files/1235049841_Tuzuk_19_02_2009.pdf adresinden erişilmiştir.
- Uzunoğlu, A. (1994). İslam Ansiklopedisi Diyanet Vakfı maddesi (c. 9). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Zastrow, C. (2014). *Sosyal hizmete giriş*. Ankara: Nika.